

Nem hagy el, nincs vége

**„Amit befejezel,
az ügye hagy békén,
vagy hogy is. Nem hagy el,
nincs vége a végén. ”**

// Kukorelly Endre: Amit befejezel És, 2014. okt. 3.//

Gazdasági és politikai folyamatok Magyarországon, 2014. IV. negyedévében

Készítette: Kéri László és Petschnig Mária Zita

Budapest, 2015. január 12.

Tartalom

RÖVID BEVEZETŐ.....	4
I. POLITIKAI KÉRDÉSEK.....	5
1. A harmadik választás tanulságai.....	5
2. Külügyi kitérő – elvárhatatlan szálakkal.....	10
3. Hosszú az út a O-ig.....	19
3.1. Tizenkét szempont a tüntetési sorozat értelmezéséhez.....	24
II. GAZDASÁGI KÉRDÉSEK.....	36
1. A 2015-ös költségvetés.....	36
1.1. A kormányzati munka szétesettségéről – a 2015-ös költségvetés kapcsán.....	36
1.2. A költségvetési törvény átláthatóságából következő kockázatok.....	38
1.3. A növekedési pályából adódó kockázatok.....	41
1.4. A költségvetési politika kiemelt kérdései.....	45
1.5. Az adórendszerről.....	48
1.6. A 2015. évi államháztartás kiadási oldaláról.....	50
1.7. Általános, összegző megállapítások.....	54
2. A költségvetés farvizén végrehajtott, zsákmányszerzést célzó kormányzati támadások.....	57
2.1. Élelmiszer-kiskereskedelem.....	57
2.2. Dohányipar és –kereskedelem.....	58
2.3. Alkohol-forgalmazás.....	59
2.4. Sporttámogatások kiszélesítése.....	60
3. Energiapolitikai kérdések.....	60
3.1. Fejlemények a Paksi atomerőmű ügyében.....	60
3.2. A Déli Áramlat.....	64
3.3. Egyéb energiapolitikai kérdések.....	67
4. Bank- és pénzügyek.....	69
4.1. Devizahitelek és kivezetésük.....	69
4.2. A Magyar Nemzeti Bank unortodox döntései.....	71
4.2.1. Folytatódó befektetési politika.....	71
4.2.2. Az MNB hitelezése.....	72
4.3. Kereskedelmi banki ügyletek.....	73

III. AZ ÉV VÉGI ÖSSZEGZŐK TOVÁBB GONDOLHATÓ TANULSÁGAI..... 79

- 1. Első kérdés: mi lesz, ha marad a helyén Orbán Viktor és kormánya?..... 80**
- 2. Második kérdés: lesz-e a szomszédunkban még keményebb a háborús konfliktus?..... 81**
- 3. Harmadik kérdés: hogyan alakulnak a magyar-amerikai kapcsolatok?..... 82**
- 4. Negyedik kérdés: hogyan alakulnak a hazai gazdasági folyamatok?..... 83**
- 5. Ötödik kérdés: mi lesz a tüntetések jövője?..... 84**
- 6. Hatodik kérdés: mi lesz Orbán és rendszere után?..... 85**
- 7. Hetedik kérdés: elég-e megbuktatni az Orbán-kormányt?..... 85**
- 8. Nyolcadik kérdés: s akkor mi is lenne a legelső lépés?..... 86**

Rövid bevezető

2014 utolsó negyedévének kezdetét és végét meglehetősen látványos politikai események szorították igen pontosan azonosítható keretek közé. *A kezdetet egyértelműen október 12-e* jelentette, mert ekkor tartották a hosszú választási év utolsó erőpróbáját, az önkormányzati választásokat. Ezek meglepetést ugyan nem hoztak, de egy hét múlva az eredmények sem érdekeltek már senkit sem. A hazánkban ritkán tapasztalható közéleti szőnyegbombázások hatásaiként ugyanis egyszerre több - részben kül-, részben belpolitikai eredetű – botrány sorozata szabdalta szét az ünnepi napok nyugalmát. Úgyszólván, pillanatokon belül. A váratlan események következtében egyetlen hónapon belül átalakult a hazai politikai életet meghatározó alapképlet szerkezete. Az unalomig ismert és kiismert kormányzók/ellenzék-párviadal váratlanul bővült *háromszög-alakzattá*, mert kézzelfoghatóan megjelent harmadikként AZ UTCA, és mindenféle lejáratási és kisajátítási igyekezetek ellenére a későbbiben sem hagyta magát egyértelműen valamelyik oldal segédcsapatává se lefokozni. Sőt, éppen az lett az újdonság, hogy állandó jelenlétével képes volt átalakítani a közéleti diskurzusok megszokott dramaturgiáját.

A gyors ütemű átrendeződés nem volt független a közben tapasztalható külpolitikai folyamatoktól, sőt, azt mondhatnák, hogy az elmúlt 25 év során nagyon ritkán láthattunk példát arra, hogy a külügyi kapcsolatok ilyen közvetlen hatással legyenek a belső ügyek alakulására. Mindaz, amit a politikai jelenségekről eddig mondtunk, közvetlenül vonatkoztatható a gazdaságiakra is. A biztató adatok sorjázása mögött olyan ellentmondások váltak napról napra egyre világosabbá, amelyek elemi erővel kérdőjelezik meg a sikeresnek látott időszak tartósságát. S ebben a negyedévben ráadásul minden korábbinál erőteljesebben vált közbeszédé a százféle arcot öltő korrupció, amely arra is alkalmat teremtett, hogy politikai és gazdasági kapcsolata ezúttal a lehető legrémesebb összefüggésekben legyen szembeeszköen szoros jellegű.

A negyedév zárómozzanata már átcsúszott az új év legelejére. Január másodikán a főváros szívében nagy várakozásokkal övezett újabb demonstrációra került sor, amely azonban nem a reményeket igazolta, hanem lehetőséget teremtett egészen másféle aggodalmak megfogalmazódásának is. Elemzésünkben szokásos eljárásunkat követjük, egymás után, párhuzamosan mutatjuk be mind a két szféra negyedéves fejlődés-történetét, miközben az egyes alpontokban igyekezni fogunk megfogalmazni minél több általánosíthatónak tűnő következtetést is.

I. POLITIKAI KÉRDÉSEK

1. A harmadik választás tanulságai

2014. október 12-én a hazai politikai szervezeteknek még egy utolsó erőpróbara kellett összeszedniük magukat: az önkormányzati választásokra. Az áprilisi/májusi – meglehetősen egyértelmű eredményeket hozó - Fideszes sikeresek után nem sok kétely, találgatás övezte ezt az utolsó erőpróbát. A hónapok óta tomboló látszatkormányzás pedig eleve arra törekedett, hogy a lehető legminimálisabbra lehessen csökkenteni a kellemetlen döntéseket. Mindeme előjelek ellenére sem állíthatjuk azonban azt, hogy a helyhatósági választásoknak az égvilágon semmiféle fontossága se lett volna. Azt a megoldás választjuk tehát, hogy az előzetes talányokat beleolvastjuk az eredmények ismeretében már egyértelműen megfogalmazható tanulságok szövetébe.

1. A részvételi adatok újfent igazolták a legújabb kori magyar közéleti apátia töretlen erősödését. 3 millió 619 ezren, azaz a választásra jogosultak 44,3 %-a ment el ezen az októberi vasárnapon szavazni. A korábbi önkormányzati választásokhoz képest ugyanazt a csökkenő részvételi hajlandóságot könyvelhettük el tehát, mint amit az áprilisi/májusi alkalmak 2014-ben már kétszer is ékesen illusztráltak.

2. Ami viszont egészen példátlan fejlemény, az az ún. „részvételi lejtő” sorsának belső alakulásában mutatkozott meg. Negyedszázados tapasztalatok igazolták azt a jelenséget, miszerint az országos részvételi adatok Nyugatról Kelet felől lejtnek, időnként akár 20 %-pontnyi különbségekkel is megfűszerezetten. Finomabb részleteiben tekintve mindezt oly módon kell értenünk, hogy a fővárosi csúcs ebből a lejtős alakzataból fölfelé szokott kilógni. Ezúttal azonban a kelet-magyarországi részvételi adatok voltak a legmagasabbak, a budapestiek pedig a legalacsonyabbak. (E meglepő fordulat háttéréről Juhász Attila, illetőleg a Krekó-Juhász-páros írásai minden fontos tényezőt elmondanak, ehelyütt csak annyit találnánk fontosnak megjegyezni, hogy e jelenség erőteljes összefüggést mutat a Jobbik megerősödött keleti szervezettségével, valamint az ellenzéki erők fővárosi tehetetlenkedéseivel.)

3. Az összképet természetesen annak rögzítésével kell kezdenünk, hogy a Fidesz minden elképzelhető metszetben tarolt, mert pl. egy kivételével valamennyi megyei közgyűlésben többségük lett. Budapesten pedig a várakozásokhoz képest is több polgármesteri helyhez jutottak, hiszen a 23-ból összesen 17 kerületben a kormányzó erők arattak sikereket. Elsőpró listás fölényükhöz meg kétség sem férhetett. Ugyanakkor azt sem

érdektelen megjegyeznünk, hogy az áprilisi/májusi győzelmekhez hasonlóan alakult a 'történelmi' trend, hiszen ezek a győzelmek a 2010/2009-es sikerekhez mérten szignifikáns arányokban csökkenő Fidesz-támogatottságról tanúskodtak.

4. Az őszi választások kevésbé megvitatott, mondhatni rejtett nyertesének a Jobbikot tarthatnánk. Számunkra az októberi szavazás legmeglepőbb produktuma az lett, hogy a Jobbik a nyugati országrészben is jobb eredményeket ért el, mint az MSZP, s a megyék többségében hét-tíz %-ponttal több támogatót tudott felmutatni (kivéve egy megyét, ahol döntetlen-körüli eredmény született.) – így joggal deklarálhatták magukat a második legerősebb pártnak. Ráadásul megválasztott polgármestereik száma is szemmel láthatóan növekedett, nem beszélve arról a meglepetésről, hogy a békéscsabai polgármester-szék nyertese nekik is köszönhette sikerét. (A részletek feletti szöszmötölést mellőzve, csak annyit jegyeznék meg, hogy valamennyi riválisukhoz képest ők veszítették a legkevesebbet támogatói köreikből. A Jobbik e szembeszökő előretöréséhez az is kellett, hogy a baloldali, főleg az egykor szocialista szavazóknak már a legkevésbé sem volt kedvük az újabb kudarchoz részvételükkel is asszisztálni.)

5. Budapest... Mindig is külön játszma terepe volt. A történelmi hagyomány és a közvélekedés a főváros politikai attitűdjeit egybehangzóan baloldaliabb karakterűnek véli, bárhogyan is alakulnának az országos erőviszonyok. A tavaszi általános választások tüzetesebb elemzése is arra utaltak, hogy az egységes ellenzéknek a huszonhárom kerület felében lehetnének győzelmi esélyei. Ráadásul e kerületek között legalább négy a legnagyobb lakosságszámúak közé tartozik, ezért még a főpolgármesteri pozíció megszerzése sem látszott kivihetetlen politikai feladatnak. Nos... – mint már jeleztük – a Fidesz jelöltjei 17 kerületben tudtak győzni, vagyis az ellenzéki esélyek a végeredményben a legkevésbé sem igazolódtak.

6. Külön pontban kell megemlékeznünk a főpolgármesteri küzdelem sorsáról. Már megelőző elemzésünkben is röviden megírtuk azokat a rossz érzéseinket, amelyeknek személyes megélői voltunk a nyár közepén. Amikor is akaratlan szemtanúi lehettünk Falus Ferenc közös ellenzéki jelöltsége kitermelődésének, s amit ott tapasztaltunk, abból nem sok biztató fejleményre következtettünk. Ami pedig a legutolsó pillanatokig történt, azt még előzetesen sem tudtuk volna elképzelni. Az ellenzéki pártok még tavaszi bohózatuk rémségeit is képesek voltak felülmúlni, s a nagy-nagy kavaráásban végül a legeslegutolsó pillanatban találták ki maguknak... a kit is..? Azt a Bokros Lajost, aki végül is a három párt egyikének sem volt a jelöltje, hanem egy olyan negyediké, amelynek amúgy a siker legkisebb fokára sem lehetett volna esélye. S mégis. Bokros a maga - sokak által megosztónak vélt - karakterével e képtelenül rövid időn belül is 36%-os támogatottságot volt képes elérni, s

mindezt a páratlanul kedvezőtlen előjelek ellenére. Nem véletlen, hogy az elemzői had a későbbiekben nem győzte hangoztatni, hogy egy átgondoltabb és jobban időzített kampánnyal az ellenzék egészen bizonyosan ledolgozhatta volna azt a néhány tízezres különbséget, amivel Tarlós István végül legyőzte Bokros Lajost. (A jelölt-állítás részleteit a magyar sajtóban szokatlan alaposággal dolgozta fel Bita Dániel a Népszabadságban, ezért nem is írunk többet erről az – amúgy meglehetősen árulkodó – BALfácánkodásról.)

7. Nem érdektelen egy futó pillantás erejéig szétnézni e legutolsó választásnak a pártstruktúra egészére gyakorolt hatásain. A versengő felek közül az LMP könyvelhette el a legnagyobb kudarcot, s ha eddig kérdéses lett volna, akkor ma már több mint nyilvánvaló: ez a párt az elmúlt öt év során országosan nem volt képes sem kiépülni, sem pedig komolyabb társadalmi visszhangot kiváltani. Az ellenzék valamennyi pártja továbbra is az útkeresés/szétforgácsolódás fázisaiban vergődik, s a korábban hagyományosan legerősebb MSZP ezúttal további érzékeny veszteségeket szenvedett el, helyi szinten is. Újabb pártok nem tudták magukat sehol és semmilyen szinten sem olyan erőként megmutatni, aminek nyomán a pártstruktúra jelentékenyebb átalakulására kellene számítanunk. A kormányzó párt viszont első pillantásra töretlenül és versenytársakat nélkülözve, uralkodó pozícióban érezheti magát... csakogy... Csakhogy, nyáron egyre erősebb hírcsokorként kezdték minden felől feszegetni ama belső törésvonalnak a mélyülését, amit a sajtó kezdetben, mint Orbán/Simicska-konfliktust jellemezett. S eme belső küzdelemnek ezen az őszön még a választási eredmények alakulására is lett némi hatása.

8. Ez az ütközet szép, tempós ütemben gördült tova mindenféle elképzelhető alrendszerbe, s a megfigyelő/elemző had lassanként beletörődött, hogy nincs az a gazdasági/jogi/média és egyéb konfliktus, amelynek értelmezése során ne kellene számot vetni a két egykori szobatárs újabb keletű érdekütközéseivel. Az önkormányzati választásokat követő napokban szinte egyik pillanatra került a NAV vezetése a hírek középpontjába, majd pedig a nemzetközi ütközőzóna őrlőkerekei közé is, s alig akadt valaki, aki ne úgy tudta volna, hogy ez a meccs is szerves része a Simicska-csoport kiszorítását szolgáló hadműveleteknek. (Az ügy nemzetközi vonatkozásaira, valamint egyéb fontos belpolitikai következményeire a későbbiekben még részletesen ki fogunk térni, ezúttal csak a választási rendszerhez közvetlenül kötődő szálát feszegetjük.)

November végén az újpesti választókerületben – Kiss Péter halála miatt – újból az urnák elé kellett szólítani a választókat, *s ezen a vasárnapon a kormányzati jelöltet meglepő fölényrel győzte le az a szocialistáké*, akinek az előélete a lehető legkevésbé sem sejtette ezt a különbséget. Ettől kezdve egyik pillanatról a másikra felértékelődött a következő kényszerű

erőpróba fontossága, ugyanis Veszprémben – Navracsics Tibor Brüsszelbe távoztával – szintén meg kell ismételnünk az ottani mandátum sorsáért való csatát. 2015. február 22-én. Ám a sajtóban pillanatokon belül kiszámolták, hogy ennek a mandátumnak az elvesztésével a Fidesz éppen egyetlen hellyel rendelkezne kevesebbel, mint ami a kétharmados többséghez szükséges¹. Azonnal elkezdődött a médiaküzdelem, s a következő hetekben a legképtelenebb nevek kerültek elő egy olyan lehetséges csata résztvevőiként, amelynek ezúttal tényleg nagyobb lett a tétje, mint egy átlagos parlamenti helyért vívotté. S ebben a csatában váratlanul valaki bedobta Simicska Lajos franciakulcsát. Ő maga...

December első tíz napjának politikai sajtójában kitüntetett helyet foglalt el annak latolgatása: mi lesz, ha Lajos tényleg elindul Veszprémben? Be kell vallanunk, nem tartoztunk azok közé, akik ezt a bejelentkezést egy pillanatra is komolyan vették volna. Azt viszont nem tagadhatjuk el, hogy a hazai média teljes erőbedobással elkezdte Simicska Lajos informális politikai hatalmi hálóinak minden korábbinál teljesebb feltárását. S arra a meglepő következtetésre jutottak, hogy esetleges belépésével a kormányzati frakciónak mintegy egyharmada az ő gazdasági/hatalmi környezetéhez szorosan kötődő személyekből állna. Hát, ez azért érdekes szám és becslés. Egy olyan ember, aki eddig mindenféle nyílt politikai felelősségtől, definiálható szerepvállalástól kínos pontossággal tartózkodott...? Egy olyan ember, akiről az elmúlt évtized során még egy tisztességes fényképet sem lehetett készíteni? Szóval, a kormányzó párt belső világában is több mint talányos, s nehezen értelmezhető folyamatok mennek végbe. S nem hinnénk, hogy az év végével ezek a rejtett csatározások véget értek volna. Sőt, úgy véljük, hogy még csak most kezdődtek el igazán.

9. A hatalmi szféra működésének fő sodorvonalaihoz képest meglehetősen alárendelt mozzanat, de mégis meg kell emlékeznünk arról is, hogy az önkormányzati választások alsóbb szintjein ezúttal is elsöprő győzelmet arattak a függetlenek, a helyi szövetkezések és az alkalmi, de az érintettek által nagyon is pontosan értelmezhető politikai konstellációk képviselői. Máskor is így volt ez, bár, ha a településszerkezet útvesztőiben bolyongani kezdünk, akkor előbb-utóbb feltűnnek azok a nevek, akik minden egyes alkalommal, mindenféle hatalmi súlypont-eltolódás ellenére is kirobbanthatatlanok a maguk településének vezetéséből. A leginkább megvitatott, szélesebb körben is ismertté vált példák Botka László újabb győzelme Szegeden, valamint Tóth József a XIII. kerületben, más és más aspektusból érdemelnének tüzetesebb vizsgálatot. Ám a közös vonás közöttük egyértelműen az, hogy a helyi társadalomban a közösség által kézzelfoghatóan átélhető vezetői teljesítményt sokkal

¹ Lasztovica Jenő fideszes képviselő elhalálásával azóta változott a helyzet.

fontosabbnak tartják az országban egyébként uralkodó erőviszonyok szerkezetéből adódó „kényszereknél”. S pusztán e tendencia kevésbé reklámozott esetei kedvéért érdemes megemlékezni még számos hasonló polgármester sokadik újraválasztásáról is: Sütő László 25 éve töretlenül nyeri el pl. Marcali lakóinak bizalmát. Vagy arról, hogy a minden tekintetben rekorder Pásztor Béla Veresegyházán már túl van a maga félévszázados jubileumán is.

10. További - ezúttal már – általánosított tanulságok.

- Az októberi, s évekig utolsó választásnak a politikai rendszer egészére nézve igenis komoly tétje volt. A kormányzók számára az, hogy teljessé tudják-e tenni a következő három évre hatalomgyakorlásuk korlátlan legitimációs alapjait, kereteit. Az ellenzéki pártok számára pedig az, hogy marad-e, termelődik-e bármiféle intézményes bázisuk a jövőben – újbóli – építkezésükhöz. Nos, a választ ma már tudjuk, s ez az ellenzék szempontjából meglehetősen riasztó perspektívákat sejtet.

- Orbán Viktor számára az önkormányzati választás személyesen is tartogatott egy külön tanulságot, mégpedig annak bemérését, hogy a következő néhány évben hol és kikben kell keresnie lehetséges politikai ellenfeleit. S 2018-ig ez az akadály személy szerint az ő számára milyen jellegű politikai korlátokat tartalmazhat még?

- Az októberi eredmények megerősíthették Orbánban 2014 legfontosabb tanulságát, miszerint hatalmának legfontosabb támaszát valójában a megállás nélkül terjedő politikai inaktivitás jelentheti. /Ld. Juhász- Krekó/ S amíg a folyamatosan növekvő közöny az uralkodó mozzanat, addig az ő – valamint pártjának – eltökélt egymilliós tábora megkérdőjelezhetetlen támasza lehet bármiféle kormányzati döntés/szándék érvényesítésének.

- S amíg a körülmények lényegesen nem változnak meg, addig az elmúlt években kikísérletezett mindenhatóság-tudat tovább erősödhet. Merthogy nem lesz vele szemben semmiféle gát, ami kívülről kényszeríthetné korrekcióra ezt a meglehetősen egyoldalú kormányzati mentalitást.

- Az eddigi mozaik-darabkákat egybegondolva nem tűnik alaptalannak Bauer Tamás abbéli meglátása, miszerint korántsem 2010 volt a Fidesz számára a történelmi fordulat igazi dátuma. Akkor legfeljebb megteremtődött annak a lehetősége, hogy ténylegesen új rendszert teremtsenek, ám a 2014-es (háromszoros) győzelem olyan erejű társadalmi jóváhagyás, amelynek következtében tényleg nem lesz semmiféle akadálya a Nemzeti Együttműködés Rendszere valóságos kiépítésének.

- S ha a felsorolt tételeket a NER világával szembenállók szemszögéből vesszük szemügyre, akkor azt is beláthatjuk, hogy e kikezdehetetlennek tűnő világnak hol lehetne megtalálni a megváltoztatási pontját, a sebezhető sarkát. Valószínűleg a röviden már

megidézett „növekvő inaktivitás” lehet az a mozzanat, amelynek megváltozása az összes rendszerbéli tényező további alakulására nagyon komoly hatással lehetne. Nos, október 12-én talán senki nem gondolta volna, hogy tényleg így lesz. Még hozzá nagyon hamar így lesz. Egy hónapon belül a politikai részvételi mező akkorát változott, aminek következtében az elemzői kör az év eddigi tanulságainak újrafogalmazására kényszerül. Sokkal nagyobb mértékben, mint ahogyan ezt korábban akár még a legmerészebbek is sejtették volna.

Irodalom:

- Juhász Attila –int. A Fidesz folyamatosan veszítve nyer. MnCs. okt. 16.
- A helyhatóság én vagyok. MnCs. okt. 16.
- Balfékek és ellensúlyok. HVG. okt. 18.
- Korszakváltás. Heti Válasz, okt. 16.
- „Ez a baloldal Mohácsa” – Török Gábor és G. Fodor Gábor. Heti Válasz. okt. 16.
- Lakner Zoltán: A sárkány füle. Nsz. okt. 14.
- Krekó Péter- Juhász Attila: Működésben a centrális erőter. És. okt. 17.
- Bita Dániel: Eljátszott esélyek. Nsz. okt. 18.
- Bauer Tamás: Hármás bukás. És, okt. 22.
- Tamás Ervin: MSZP, remake? Nsz. okt. 25.

A Simicska-Orbán –konfliktus további fejleményeiről:

- Lajos a pályán. Vasárnapi Hírek. nov. 30.
- A központi közbeszerző. 168 óra, dec. 4.
- Aranyeső Yuccában. Figyelő, dec. 4.
- Új elit épül. Figyelő, dec. 11.
- Vezéráldozatra várhat Simicska. Nsz, dec. 5.
- Egy huszár kidőlt. MnCs. dec. 11.

2. Külügyi kitérő – elvarrhatatlan szálakkal

Mottó 1.:

„Orbának és a keleti széllel hajózó kollégáinak nem annyira az amerikaiaktól, mint inkább az oroszoktól van okuk félni” / Lengyel László, 2014.11.15./

Mottó 2.:

„Magyarországot ma nem az fenyegeti a legjobban, ha bizonyos hatalmak megharagszanak ránk, hanem az, ha úgy néznek el mellettünk, mintha nem is lennénk...” /Meszerics Tamás, 2014.10.31./

Nyolcadik éve írott krónikáink immáron kétezer oldalnyi szövegfolyamában meglehetősen ritkán volt arra példa, hogy beszámolónkban önálló fejezetben foglalatoskodjunk külpolitikai eseményekkel. E szükségesség elsődleges oka az, hogy a gazdasági/politikai folyamatokra koncentráló elemzéseinkben a külső dimenzióknak legfeljebb olyan időszakokban szoktunk

teret adni, amikor a külpolitikai összefüggések magától értetődő módon, szinte közvetítések nélkül válnak belső jelentőségű tényezőkké is. 2014 utolsó hónapjai eme kivételes időszakok egyikeként fognak megmaradni az újkori magyar közemlékezetben. Alig akadt olyan nap, amikor a médiának ne kellett volna hírt adnia amerikai, orosz, német, uniós stb. állásfoglalásokról, magyar tárgyú vélemények nemzetközi karrierútjairól, s a hazai kormányzó elit legszűkebb csoportjai is pillanatok alatt képezték át magukat a nemzetközi/globális folyamatok avatott elemzőivé. Legalábbis ezt hitték magukról.

Nekünk nincs ennyire flexibilis önképünk, s továbbra sem tartjuk magunkat a kusza nemzetközi viszonyok szakértőinek, viszont az elmúlt év legutolsó hónapjainak krónikáját sem megérteni, sem pedig leírni nem lehetséges kielégítő módon, ha figyelmen kívül hagyjuk e kitüntetett nemzetközi érdeklődés legfontosabb okait, s következményeinek vázolását. Ráadásul ez volt az a negyedév, amikor a külpolitikai természetű ütközetek pillanatokon belül formálódtak át belpolitikai csatározásokká, majd okoztak és váltottak ki újabb váratlan külpolitikai reakciókat... és vissza. Módszertanilag kénytelenek leszünk felborítani az alapjaiban kronologikus kifejtési rendet, s bizonyos témakörökről kétszer is kell beszélnünk.

Ebben a pontban megpróbálunk alapjában véve az amerikai/magyar-kapcsolatok alakulására koncentrálni, s legfeljebb csak jelzésszerűen utalni a tüntetések, társadalmi elégedetlenségek, kormányzati kapkodások – egyébként szorosán ide is tartozó - számos olyan eseményére, amelyet a későbbiekben szisztematikusan is be fogunk mutatni. Legutolsó krónikánkban egyébiránt már ismertettük a nyári, tusványosi Orbán-beszéd által kiváltott külföldi, elsősorban amerikai reakciók negatív kontextusát. Egyúttal azt is jeleztük, hogy e felhorgadásokkal korántsem fejeződött be az affér, az is lehetséges, hogy még csak egy későbbi konfliktus bevezető szakaszának hangvételét ízelgethettük. Az alábbiakban a bővebb kifejtés helyett 14 pontban foglaljuk össze röviden a folytatást, e szokatlan és számtalan meglepetést megmutató „külpolitikai ős” lényegi eseményeit.

1. Október hatodikán a budapesti amerikai követség arról értesített hat magyar kormányzati tisztviselő², hogy a közeljövőben ne nagyon próbálkozzanak amerikai vízumkérelemmel, mert ottani nemzetbiztonsági érdekek miatt ezt nem fogják megkapni. Feltehetően ez az akció megmaradt volna az érintett hat személy magánügyének, ha a magyar fél nem kezd bele olyan támadó jellegű, elhárító akcióba, amelynek az okairól negyedévvél később sincsenek érdemi információink. Miként arról sem, hogy ki és miért kezdeményezte ezt a visszacsapást?

² A külügyminiszterrel együtt.

2. Október 16-án ugyanis a kormányhoz fojtogató ölelésnyi közelségben elhelyezkedő *Napi gazdaság* c. napilap – konkrét nevek említése nélkül - megírja ezt az esetet, mondván, hogy mindez nem más, mint az amerikai érdekkörökhöz tartozó cégeket érintő adóvizsgálatok miatti primitív diplomáciai visszavágás. Na, nem szükséges talán feleleveníteni azt, hogy ezek után milyen intenzitással szabadult el a médiapokol?
3. Egy közbevető megjegyzés erejéig feltétlenül meg kell említeni azt is, hogy október első két hetében vette át Szijjártó Péter a külügyminisztérium irányítását. Ahol napokon belül olyan méretű személycseréket, szervezeti átalakításokat kezdeményezett, amelyeknek mértéke és mélysége messze felülmúlta még az 1990-es rendszerváltás-kori csereberék intenzitását is. E forgószél-szerű változások egyik következményeként az új belső hierarchiában nagyságrendekkel fokozódott le a - korábbiakban kitüntetett fontosságúnak tartott - atlanti kapcsolatok jelentősége. S tűntek el a legfelső vezetés szintjeiről is mindazok, akiket a belső politikai közvélemény korábban egyértelműen atlantistáknak gondolt. Magyarán, az a gyanúnk, hogy ezekben a hetekben a külügyminisztériumban a legegységesebb munkavégzési feltételek sem lehettek meg. Merthogy, a munkatársak többsége feltehetően többet tartózkodott a folyosókon, mint a maga - ki tudja majd hol található? – szobáikban.
4. Színre lépett ezek nyomán az amerikai nagykövetség elsőszámú tisztviselője, André Goodfriend ügyvivő, s a következő hetek során egy pillanatra sem visszakozott. Sőt... Láthatóan fesztelen nyugalommal, megnyerő rutinnal vívta a maga csörtéjét az egész magyar kormányzati elit kétségbeejtően neveléses és felkészületlen tagjaival. Berendelik, megszólaltatják, inszinuálják, cáfolják... és a végtelen számú lépések sorozatának végén a diplomáciai/kommunikációs háborúskodásokból mindig ő kerül ki győztesen. Egyszerű állampolgárként, napi hírfogyasztóként nézve rémes ez az egész: szinte naponként derült ki, hogy semmi sem úgy van, mint ahogyan az előző nap valamely magyar kormánytag, szóvivő, államtitkár állította. (Az olvasót megkíméljük a konkrét részletek ismertetésétől, a pont végén található irodalomjegyzék egyes tételei alapján akár utólag is lehetséges naprakészen tájékozódni.)

Az első napok zűrzavara olyan páratlan politikai/közéleti élmény volt, hogy megéri, ha szinte óránként rögzítjük e 72 óra bámulatos kapkodásának dokumentumait: **Október 18-21.-**

<http://nol.hu/belfold/ingerulten-reagal-orban-1493747>
http://varanus.blog.hu/2014/10/21/szijjarto_kinpadon

<http://atlatszo.hu/2014/10/21/horvath-andras-europai-cegek-es-multik-is-erintettek-korrupcios-ugyekben/>
<http://www.hir24.hu/belfold/2014/10/21/kormanyhoz-kozeli-kozhivatalnokok-a-kitiltottak-listajan/>
[http://index.hu/belfold/2014/10/21/usa magyarország korrupcio kitiltas szovetseg szaj barago](http://index.hu/belfold/2014/10/21/usa_magyarország_korrupcio_kitiltas_szovetseg_szaj_barago)
<http://fn.hir24.hu/gazdasag/2014/10/20/az-amerikai-kitiltas-osszefugghet-a-milliardos-afacsalassal/>
http://www.portfolio.hu/gazdasag/igy_latjak_kulfoldrol_a_magyar_botranvt.4.205279.html
<http://444.hu/2014/10/21/miert-ennvire-nagy-baj-hogy-ennvit-uzletelunk-az-oroszokkal/>
[http://hvg.hu/itthon/20141020 Kitiltasi botranv Valki](http://hvg.hu/itthon/20141020_Kitiltasi_botranv_Valki)
[http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141020 Kitiltasgate vicnek kicsit durva lenne](http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141020_Kitiltasgate_vicnek_kicsit_durva_lenne)
<http://www.origo.hu/itthon/20141020-zart-ajtok-mogott-targyalnak-az-amerikai-kitiltasrol.html>
[http://hvg.hu/itthon/20141019 kormány Fidesz kitiltas Amerika korrupcio](http://hvg.hu/itthon/20141019_kormany_Fidesz_kitiltas_Amerika_korrupcio)
[http://hvg.hu/itthon/20140926 Orban Obama beszed/](http://hvg.hu/itthon/20140926_Orban_Obama_beszed/)
<http://www.atv.hu/belfold/20141019-szabad-szemmel>
[http://kkbk.blog.hu/2014/10/19/az usa es a fidesz?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner 201410](http://kkbk.blog.hu/2014/10/19/az_usa_es_a_fidesz?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201410)
[http://hvg.hu/kkv/20141021 A magyar nemzeti erdeket nem a magyar kor#utm_source=hvg_weekly&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2014_10_22&type-id=HvgWeekly&user-id=4256870A&utm_content=normal](http://hvg.hu/kkv/20141021_A_magyar_nemzeti_erdeket_nem_a_magyar_kor#utm_source=hvg_weekly&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2014_10_22&type-id=HvgWeekly&user-id=4256870A&utm_content=normal)
http://kard.blog.hu/2014/10/21/almaimban_amerika_457

5. A hosszadalmasra elnyúlt bohózat egyik legelképezhetőbb pillanata volt, amikor az RTL stábja október 22-én „véletlenül” megtalálta Vida Ildikó NAV elnököt a schwechati reptéren, aholis inkognitóban... - néhány munkatársával – szabályosan menekült külföldre... Amikor már minden létező orgánus az ő nevéből volt hangos. Ő pedig eltökélten nem mondott semmit. Senkinek sem. (Ezen a ponton talán nem érdektelen egy mondat erejéig visszautalnunk a hónapok óta tartó – hasonlóképpen áttekinthető szerkezetű – Orbán-Simicska-háborúra, amennyiben minden elemző megítélése szerint Vida Ildikó a sakktáblán az utóbbi úr egyik legerősebb tisztjének tekinthető. S e kapcsolat egyúttal felidézte azt a gyanút is, miszerint az egész amerikai/kitiltási ügyet sem lehetséges másképpen értelmezni, mint a Fideszen belüli, a választások utáni pozíció-kereső háború újabb fázisát.)
6. Október 23. alkalmával a kormányzati megszólalók nagy hangsúlyt helyeztek a nemzeti függetlenség eszméjére, s meglepően sokat emlegették a külső beavatkozás káros mivoltát, csak éppen az oroszokról hallgattak feltűnő módon. Egy kelet-európai újszülöttnak ezúttal akár olyan benyomása is keletkezhetett volna, mintha az USA szállta volna meg hazánkat 1956-ban... A retorikai fordulat nem a véletlen műve volt,

hiszen a kormányzati sajtó/média egésze október végén hatalmas verbális támadást indított az amerikai összeesküvők ellen.

7. Közben egyre erősebbek és hangosabbak lettek a hazai tüntetők is (a részletekről majd később írunk még), s ezen a ponton a kormányzati kommunikáció elkezdte összekapcsolni a két – eddig külön szálon futó – ügyet: a tüntetőket is az amerikaiak szervezik, beleavatkozván a magyar belügyekbe. S előkerült a régi nóta: Orbán Viktort külső/liberális/globalista erők szeretnék megbuktatni. A CÖF már ugrásra is kész, ha engednék, mennének is a szervezett százezrek az utcákra - megvédeni Orbán Viktort. (Mitől is..? Kitől is...? Hetekkel a kétharmad harmadszori megerősítése után...???) A hazai kormányellenes tüntetők sem voltak restek, ők a korrupciós vádat központi tiltakozási elemként emelték be az időközben rendszeressé vált tiltakozások tematikájába.
8. Párhuzamos mellékszálak, amelyek végül mégis ide kapcsolódnak be: a Norvégalap-ellenes kormányzati hisztéria, amelynek egyik legkevésbé titkolt célja a tüntetések háttérét adó civil szféra diszkreditálása - egyfelől. Másfelől pedig egyre több konkrétum kerül elő a legutóbbi években szisztematikusan eltitkolt/eltussolt áfacsalások monumentális méreteiről. Csak az étolaj-ügyekben milliárdos összegek sorsáról nem sikerült a hatóságoknak éveken át érdemi lépéseket tenniük, holott mindenről tudhattak volna, ha akartak volna. S mindehhez társulnak a Fidesz belső vitái kapcsán rendre előkerülő személyes és egyre kínosabb ügyek: külföldi luxus utak, sokmilliós paloták, be nem jelentett vagyon-gyarapodások stb. Lassan olyan képet kezdett ölteni az egész közéleti műsor, mint egy süllyedő hajón tartott úszótanfolyam záró programjának táncbemutatója.
9. November 5-én Vida Ildikó még egyszer belépett a rivaldafénybe. Interjút adott a Magyar Nemzetben, amelyből egyértelművé vált, hogy a kormánytagoknak mégis csak volt mindarról tudomásuk, amit hetek óta igyekeztek letagadni. Kínos is, nevetséges is volt. S nem véletlen, hanem nagyon is jellemző, hogy november 10. körül futószalagon jelentek meg a magyar külpolitika teljes csődjéről szóló hosszabb és még hosszabb elemzések. Maguk az érintettek korábbi, haszontalanabb reflexeik jegyében reagáltak ezúttal is: se szeri, se száma nem volt a fenyegetőzéseknek. Majd mi is kitiltunk, majd mi is perelünk, majd mi is jól leleplezzük a ..kit is? ...mit is...? Saját tehetetlenségük és kiszolgáltatottságuk újabb felületeit.
10. S hogy nemzetközi megaláztatásunk teljessé váljon: a hazai közvélemény december elején Putyin ankarai/!!!/ sajtótájékoztatójának nemzetközi visszhangjaiból

értesülhetett arról, hogy **ad acta tettek** azt a *Déli Áramlat*-projektet, amelynek megvalósításáról és a benne való magyar részvételről a magyar külgazdasági diplomácia még egy héttel korábban is hitet tett. Azt hinnénk, ennél már nincs lejjebb. Ráadásul a bejelentés módja, körülményei számunkra a legkevésbé sem megnyugtatóak, mert több alapkérdés maradt homályban, mint amennyi megoldódottnak tekinthető.

11. December végére egységes, zárt és összehangoltnak tűnő kóruccsá állt össze a kormányzati kommunikáció: mindennek oka az amerikai zsarolás, Magyarország élet-halálharcot vív a függetlenségéért. A sort természetesen a kormányfő kezdte, karácsony előtti tévéinterjújában amerikai fedő-sztoriról beszélt. http://www.miniszterelnok.hu/cikk/az_egyesult_allamok_fedotortenetek_hasznalja_a_korrupciot Folytatta Kövér, Lázár, Rogán, s a többiek. Háború van, a tüntetők lényegében amerikai ügynökök, Amerika a mi eltérésünkre készül. Az ő beintésünkre mindenki nekünk esett, mert mi szembe mertünk szállni a multik mohóságával, kapzsiságával, határtalanságaival, ezért büntetnek.

Azt most hagyjuk még zárójelek között, hogy ezek a patrióta hevületű rohamok az őszi folyamán felvetődött kínos kérdések egyikére sem adtak semmiféle választ sem. Rögzítsük egyelőre magát a tényt: a kormány nyugodtan mehetett szilveszterezni és családi körben ünnepelni, mert az év utolsó nyolc-tíz napjában végre rátalált a csodafegyverre és eredményesen leleplezte az amerikai mesterkedéseket. Itt ér véget egyelőre a mi krónikánk is, a januárban elkezdődő fejleményekkel most még nincs módunk érdemben foglalkozni. De úgy hisszük, hogy a megtalált év végi boldogság nem lesz olyan hosszú életű, mint amilyenek a megálmodói hiszik.

A további részletektől egyelőre megkíméljük az olvasót, de azt meg kell jegyeznünk, hogy e negyedéves időszak külpolitikai konfliktus-zónája olyannyira sűrű volt, hogy a későbbiekben még bármiféle korábbi eseménynek kivételes jelentősége lehet. Ezért a neten található bőséges források több százas nagyságrendű tömegéből ide válogattuk azokat a napi eseményeket, amelyek a későbbiekben is lehetővé tennék a napi szintű rekonstrukciókat is:

Külpolitika- és az amerikai viszony:

Obama szeptemberben... http://hvg.hu/vilag/20140906_A_tallinni_beszed

http://hvg.hu/velemenypublicisztika/20141027_Az_orzag_amely_kiment_a_hidegre#dxrakk

http://varanus.blog.hu/2014/10/25/orban_teszek_magasrol_a_korrupciora

http://varanus.blog.hu/2014/10/24/legujabb_korunk_forradalma
http://hvg.hu/itthon/20141029_Jobban_fel_a_tuntetoktol_a_Fidesz_mint_az#utm_source=hvg_weekly&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2014_10_29&utm_content=normal
http://hvg.hu/gazdasag/20141022_nav_kitiltasi_botrany/
http://vs.hu/kozelet/osszes/nem-az-amerikai-kitiltas-a-magyar-kulugy-egyetlen-problemaja-1022?utm_source=hrkrs&utm_medium=rss
<http://velemenyevezet.444.hu/2014/10/22/nyugat-vagy-kelet-meddig-hallgathat-orban/>
http://magyarinfo.blog.hu/2014/10/22/demokracia_tenybeli_alap_nelkul
http://boszanett.blog.hu/2014/10/21/repedezo_fidesz-falak?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201410
http://hvg.hu/gazdasag/20141022_nav_kitiltasi_botrany#utm_source=hvg_weekly&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2014_10_22&utm_content=normal
http://kkbk.blog.hu/2014/10/19/az_usa_es_a_fidesz?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201410
<http://nol.hu/velemenye/orban-viktor-teved-1506929>
http://diplomaci.blog.hu/2014/11/13/pro_kontra_magyarorszag_az_orszok_trojai_falova
http://diplomaci.blog.hu/2014/11/18/pro_kontra_magyarorszag_az_orszok_trojai_falova_166?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201411
http://hvg.hu/itthon/20141112_Orban_igazodik_a_nemetekhez_fordulat
http://hvg.hu/itthon/20141117_COF_Szijasartonakcsak_csettintenie_kell_e
<http://444.hu/2014/11/18/kezd-tarthatatlanna-valni-orban-viktor-ingadozasa-az-eu-es-orszorszag-kozott/>
http://tenytar.blog.hu/2014/11/18/elzarhatjak_a_brusszeli_penzcsapokat_a_deli_aramlatmiatt
http://index.hu/belfold/2014/11/19/orszok-magyar_viszony/
<http://nol.hu/velemenye/ki-lott-labon-kit-1498579>
http://hvg.hu/itthon/20141117_amerikaimagyar_viszony_helikopter_beszerz
<http://nol.hu/belfold/kemenyebbek-lennenek-a-republikanusok-1499355>
<http://nol.hu/kulfold/nagyon-fog-meg-fajni-amit-az-amerikaiak-csinálnak-az-orban-kormannyal-1498185>
http://hvg.hu/itthon/20141117_amerikaimagyar_viszony_helikopter_beszerz
http://magyarinfo.blog.hu/2014/11/25/miert_akarna_amerika_megpuccsolni_orbant
<http://nol.hu/velemenye/orban-viktor-teved-1506929>
http://index.hu/belfold/2014/12/30/nemeth_zsolt_ez_veszesen_kezd_emlekeztetni_a_putyini_retorikara/
http://www.portfolio.hu/gazdasag/keleti_nyitas_keleti_bukas.1.208325.html?utm_source=index_main&utm_medium=portfolio_box&utm_campaign=portfoliobox
http://magyarhirlap.hu/cikk/13167/Egy_uj_SZDSZben_gondolkodhatnak_az_amerikaik
http://hvg.hu/velemenye/nyuzsog/20141228_Egy_elnoki_szajbol_ketfele_hulyeseg#7blfvi

(Néhány megjegyzés a tágabb kereteket illetően.) A krónika összerakása során igyekeztünk magunkat szorosan tartani az elmúlt negyedév konkrét esemény-sorozatának egyes lépéséhez, ám a napi történések mögött így is felsejlett néhány olyan tágabb

karakterú fejlemény körvonala is, amelyet egy-egy bekezdés erejéig már ezen a ponton is megfogalmazhatunk. A két fontos fejlemény:

- Nagyjából a 2002-es – elvesztett – választások óta a politikai térfél jobboldalán a legfontosabb kérdések nyilvános megvitatásában a mindenkori vezetés meglepő fegyelmelzottséggel uralta az esteleges vélemény-eltéréseket, ha egyáltalán voltak ilyenek. Különösen vonatkozott ez az egység a külpolitikai alapkérdésekről vallott értékekre. S most, ezen az őszön a külvilággal történő kormányzati tusakodások során kiderülhetett, hogy a jobboldali szellemi táboron belül egyáltalán nem biztos, hogy többségben lennének a nyugattal való szembefordulást támogatók. Sőt, úgy látszik, hogy olyannyira nincsenek kisebbségben, hogy nem átallottak lépten-nyomon kritikus hangokat hallatni. Már az is meglepő, hogy pl. a Heti válasz hasábjain ugyanazon lapszámon belül a vezércikkek sugallta kormányvédő hangnemmél homlokegyenest ellenkező nézeteket is olvashatunk – a lap egyébként megszokott szerzői köréből. (Bod Pétertől Pröhle Gergőn át, egyre többektől.) Az még megdöbbenőbb, ha Jeszenszky Géza hazatérve oslói nagyköveti megbízatásából, nem röstell az ATV műsoraiban egyértelműen beszélni a kormányzati külpolitika kapitis tévútjairól. Németh Zsolt pedig nagyon nyíltan fogalmazza meg alapvető aggályai természetét. Jó-jó, lehetne minderre mondani, ők valamennyien a választások utáni átrendeződésnek inkább a vesztesei voltak, semmint a nyertesei.

Ám a jobboldalhoz kötődő netes fórumokon olvasható fiatal jobboldali értelmiség képviselői is ugyanilyen kendőzetlen kritikával utasítják el a Nyugat-ellenességet kormányzati politikává emelő törekvéseket. (Ld. pl. a Mandiner ilyen tárgyú írásait.) S a NER világának még olyan stabil, elkötelezett bázisa, mint a Professzorok Batthyány Köre is jónak látta megszólalni; évértékelő proklamációjukban udvariasan, de meglehetősen egyértelműen vonták kétségbe eme külpolitikai vonalvezetés értelmét és érvényességét. Egyetlen mondatban összefoglalva – úgy látjuk, hogy az őszi külpolitika sokkal, de sokkal jobban megosztja a kormányzati támogatók milliós táborát, mint amekkora jelentőséget ennek eddig a média tanúsított. S ha egyszer egy lojalitás-háló megbomlik, akkor nem tudni, hol lesz majd e bomlás végső határértéke?

- A külpolitikát rendszerességgel elemző szakírói, kutatói konszenzusról az iméntinél sokkal határozottabban szólhatunk. Nem akadt ezen az őszön olyan, minimális szakmai tekintéllyel rendelkező szerző, aki ne vette volna szemügyre ennek a hónapok óta tartó kapkodásnak, fejetlenkedésnek a szélesebb, nemzetközi/történelmi kereteit. S ebben a kontextusban az mondhatjuk: közmegegyezéssel azt látják, hogy:

- a hazai külpolitika-formálás valamennyi műhelyében példátlan mértékben sikerült kiirtani a szakszerű háttér minden személyi feltételét,
- ennek következtében nincsen semmiféle garancia arra, hogy a kellemetlen kormányzati lépések előtt időben lehessen jelezni a várható veszélyeket,
- így olyanok sincsenek ma már, akik a hagyományos diplomáciai jelzéseket, figyelmeztetéseket kellő időben képesek lennének megérteni (hónapok óta ez történik a transzatlanti kapcsolatokban, folyamatosan),
- mindennek következtében az amerikai-magyar kapcsolatok sok évtizede nem látott mélypontra zuhantak, s a magunk erejéből ezen belátható időn belül nem leszünk képesek változtatni.

E kedvezőtlen folyamatok további fázisainak köszönhetően vészesen legyöngült valamennyi jelentős nemzetközi-partneri kapcsolatunk még abban a két szövetségi rendszerben is, amelynek önként lettünk a tagjai. A cserébe felerősített orosz-magyar kapcsolatokért pedig sokkal nagyobb árat fogunk fizetni, mint amennyi hasznot remélhetünk belőle. Történik mindez egy olyan konfliktuszónában, amelyben teljesen kiszámíthatatlanná váltak a következő évek, s csak annyi bizonyos, hogy hazánk számára kedvező fordulatokban a lehető legkevésbé reménykedhetünk.

Összességében: a pávatáncra felépített külpolitikának úgy tűnik, ezen az őszön végleg befellegzett, csak azt nem lehet tudni, hogy mi jöhet ezek után.

Irodalom a külpolitikai részhez:

- Ki mond nevet a végén? HVG, okt. 25.
- Amerika üzent Orbánnak. MnCs. okt. 23.
- Présben. Heti Válasz. okt. 30.
- Mielőtt még késő lesz. MnCs. okt. 30.
- Erőpolitika (Borókai-vezércikk). Heti Válasz, okt. 30.
- Washingtoni üzenet a magyar kormánynak. 168 óra, okt. 30.
- Nem ment olajozottan. MnCs. okt. 30.
- Meszerics Tamás: Letolni a hajót a zátonyról. NSz. okt. 31.
- A.Goodfriend-int. „Sosem keressük a konfliktust” Nsz. nov. 5.
- Vida Ildikó beismerése kiborította a kormányt, NSz. nov. 6.
- Pröhle Gergő: Egyedül nem megy. Heti Válasz. nov. 6.
- Szájer-int. „Brüsszel nem Moszkva” Heti Válasz, nov. 6.
- Bénaság vagy balítélet – Török-G. Fodor-párbeszéd, Heti Válasz, nov. 6.
- Ki kit nyír ki? Figyelő, nov. 6.
- Lengyel László: Magyar mozgástér. HVG. nov. 15.
- Kell a barátság. MnCs. nov. nov. 6.
- Sz. Bíró Zoltán: KI kit lőtt lábon? Nsz. nov. 15.

- Solymosi Frigyes: Kormányt barátjáról, Nsz. nov. 29.
- Pénz áll a házhoz. Útvesztőben a magyar külpolitika. HVG. nov. 29.
- Célkeresztben a kapuőrök. Vergődő magyar-amerikai diplomácia. MNCs. nov. 27.
- Aczél Endre: Magány. Nsz. dec. 6.
- A ravasz jutalma: MNCs. dec. 4.
- Kovács Zoltán: Keleti zárás. És, dec. 5.
- George Hemingway: A kitiltás: ügy és ürügy. Nsz. dec. 4.

3. Hosszú az út a 0-ig...³

2014 őszén, az utcahosszal megnyert önkormányzati választások után alig egy héttel, elkezdődött egy olyan tüntetés-sorozat, amelynek egyes darabjait nem könnyű feladat számba venni. S amelyek még akkor sem értek véget, amikor ezt a krónikát írjuk, vagyis az újév kezdetén. Ilyen sűrűségű, intenzitású demonstrációs lázra az elmúlt negyedszázad során legfeljebb kétszer láthattunk példát, 1992-ben és 1995-ben, ám azok merőben különböztek a maiakétól. 1992-ben alapjában a médiaszabadság körül szerveződtek a pro és kontra ütközetek, 1995-ben pedig a Bokros-csomag kellemetlen következményeinek adtak felváltva hangot a különféle megsértett társadalmi nagycsoportok. 2014 őszének tanulságai minden fontos metszetben megkülönböztethetőek az egykori előzményektől.

(Egy gyors áttekintés) Nem lehet feladatunk az elmúlt három hónap valamennyi demonstrációjának tételes felsorolása, de a legfontosabb, s jelentősebb média-visszhangokat kiváltó eseményekről érdemes röviden megemlékeznünk. A sort

- október 19-én kezdte a „*Rehab Critical Mass*”- elnevezést viselő megmozdulás, amikor is a fogyatékkal élők rendeztek – tolókocsik végtelen hosszúságú látványával nyomatékosított – demonstrációt mindinkább megnehezedő életkörülményeik miatt,⁴ aminek a végén átnyújtották nyolc pontba szedett követeléseiket a köztársasági elnöknek.
- Október 23-án egyidejűleg mindenféle politikai színezetű megemlékezésre sor került, de akadt egy olyan kivételes fórum is, amely nemcsak azért érdekes, mert kilógott a sorból: hanem azért is, mert az itt fellépőkkel a későbbikben még rendszeresen fogunk találkozni. A Blaha Lujza térre hirdették meg a „*Tedd magad szabaddá*” - megmozdulást, amely szokatlanul erős szociális követeléseivel, az elszegényedés

³ A címben szereplő '0' arra utal, hogy az október 29-ei, keddi tüntetés vonulási útitervének végső pontja a Clark Ádám téren található 0-kilométerkő volt, ezzel pedig a 'Zéró Tolerancia' iránti eltökélt szándékukat kívánták nyomatékosítani.

⁴ Öt milliárd forinttal csökkentették a 2015. évi költségvetésben a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatását támogató költségvetési forrást, ami azt jelenti, hogy az eddig 40 000 foglalkoztatott egy negyede munka nélkül marad.

elleni radikális fellépésével, a régen hallott egyenlőség-követelésekkel rítt ki a sorból. Továbbá azzal, hogy nem tartottak igényt a bevett politikai pártok aktív részvételére. (Végigfagyoskodtuk ezt a demonstrációt is, s az volt a benyomásunk, mintha a rendszerváltás valamely legkorábbi, legelső próbálkozásait megidézõ, proto-szdsz-es kezdeményezésnek lettünk volna tanúi.)

- Október 26-án⁵, vasárnap este robbant fel a legelső nagyhatású bomba: ezt megelőzően már három napon át a pillanatokon belül létrehozott fészbuk-csoporton kb. negyvenezer leendő résztvevő jelezte tüntetési szándékát a hét elején meglepetésszerűen bejelentett internet-adó ellen. S mit tesz isten, a többségük valóban kilátogatott a Hősök terére, s hallatta szokatlanul keményhangú, kormányellenes indulatait. (A netadó ötletének történetével a későbbiekben még részletesen is foglalatzkodunk.)
- Okt. 28, kedd. A Fidesz-frakció ugyan még a vasárnapi tüntetés idején – este nyolc órakor - közzétette honlapján lényegbevágó módosítási ígérletét⁶, de ezt a tüntetők nem vették figyelembe, vagy – nem hitték el... Vagy nem elégedtek meg vele. Mindenesetre, a két nappal későbbi folytatásra meghirdetett „Zéró tolerancia” - demonstráción – hétköznap este!!! – még a két nappal korábbinál is többen lettek, s még erőteljesebben érvényesült a kormányellenes hangulat ereje. (Később kitérünk még ennek a jelentőségére, most csak jelezni, hogy a NAV-vezetők amerikai kitiltása körüli kormányzati botorkálás/hazudozás éppen a megelőző napokban érte el a tetőpontját...) Ez volt az a tüntetés, amely ugyan a pesti oldalon kezdődött, de a tömeg átment Budára, s a Clark Ádám téren elhelyezett 0-kilométerkőhöz vonulva követelte az adó ötletének teljes eltörlését.
- November 9-én újabb nagy tüntetés, ezúttal a NAV székházától elindulva, s tisztességes adórendszert követelve. Ezen a demonstráción vált láthatóvá a több mint ironikus „Ria, Ria, Norvégia” - felírat, amit aztán a tömeg nagy kedvvel fogadott el. Értésére adva a kormánynak azt, hogy felfogta a civil-ellenes szándékokban felállt frontokban vajon mely fél, mit képvisel.
- Nov. 17. *A Közfelháborodás Napja* - szélesedett a tüntetési tematika, s ekkor már az évek óta összegyűlt sérelmek vég nélküli felpanaszolása lett a központi mondanó: Eleget téve a meghirdetett célnak, valóban az évek óta követett kormányzati gyakorlat erkölcsi elítélése lett a Kossuth téri vezető szólam.

⁵ 1990-ben a taxisblokádnak is ezen a napon robbant ki.

⁶ Ti., hogy maximálják a fizetendő net-adó havi összegét.

- Nov. 22. Előbújtak a szakszervezetek is, s akiktől talán a legkevésbé lehetett várni: a Pedagógusok Szakszervezete vitt ki az utcákra több ezer elégedetlen közoktatási dolgozót. Azokat, akiről az a hír járta, hogy minden más csoportnál megfélemlítettebb körülmények között léteznek.
- Dec. 14., 15., 16.- egymásba érő demonstrációk sorozata tiltakozik az elfogadás alatt álló költségvetés tervezete/megszavazása, és az útdíj bevezetése ellen. Szinte követhetlenné vált, hogy mikor és kik, miféle csoportokat képviselve adnak hangot haragjuknak. A legérdekesebb talán az, hogy a 15-ei akciót országosan párhuzamosan 63 útelzárás is kísérte, s ha valakiknek a korábbi alkalmakkor nem tűnt volna fel a tüntetési hullám mindinkább országos jelleget öltő karaktere, akkor ezen a napon nem volt megkerülhető ez a tanulság sem. December 16-a demonstrációjának vezérszólamát megint egy ad hoc fész-csoport adta meg, ők voltak a „*Nincs hová tovább hátrálni...*”
- S az új politikai év kezdetét január 2-án a három évvel ezelőtti - akkor még a korábbi alkotmányos rendért kiálló – egykori nagy-nagy demonstrációra visszaemlékező, újfent az Operaház elé rendezett tüntetés nyitotta meg.

Nem soroltuk fel a három hónap valamennyi tüntetését, már csak azért sem, mert nem egy alkalommal volt arra példa, hogy egyetlen délutánon/estén összekapcsolódott számos, eredetileg külön utakon elindult szerveződés is. (A devizahitelek, valamint a „Hatvanezren a magánnyugdíjakért” - csoport pl. többször, több helyen is felbukkant aktív résztvevőkként, Mint ahogyan nem volt elkerülhető az ellentüntetők, provokátorok megjelenése sem.) A pusztá felsorolás is alkalmas lehet annak kellően érzékletes felvillantására, hogy ezen az őszön olyan megdöbbentően tarka és sokféle indulattól fűtött tömegek jelentek meg az utcákon, amelyek mind a politikusok, mind a médiumok, mind pedig az elemzők számára vadonatúj értelmezési kihívásokat produkáltak. Megjelent Magyarország politikai térképén a NÉP... Az a *nép*, amelyre állandóan hivatkozni szoktak, de senki sem veszi komolyan a valódi létezését. S valóban, ez a negyedszázad többnyire úgy telt el felettünk/rajtunk, hogy a „*népet*” még a szofisztikáltabb politikai elemzések is legfeljebb választópolgárként tartotta nyilván. De arról alig szokott szó esni, hogy ez a nép időnként a közvetlen politikai részvétel legfontosabb tényezőjeként, ritka alkalmakkor pedig a nyílt politikai válságok hordozójaként/megoldójaként/előidézőjeként is kizárólagos szereplő lehet.

A tüntetéseknek kivételesen gazdag irodalma támadt a neten, s ez a gazdagság már a miatt is érthető, mert a szervezésről, helyszínekről, további teendőkről való diskurzus itt többnyire a hálón zajlott. Ezért láttuk jónak, ha ezúttal e témakörhöz a szokásosnál is nagyobb netes forrást adunk meg:

http://magyarinfo.blog.hu/2014/10/27/orszagossa_valt_tuntetes_10_varosban_tuntetnek_az_internetado_ellen_570

http://varanus.blog.hu/2014/10/27/regen_meg_a_szekhazostrom_is_jobb_volt

http://kard.blog.hu/2014/10/28/internetado_minek_kell_magyarazzak_meg

http://hvg.hu/itthon/20141029_Jobban_fel_a_tuntetoktol_a_Fidesz_mint_az

http://hvg.hu/itthon/20141029_Sulyos_figyelmeztetést_kapott_az_Orbanko/

http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141029_Politologusok_a_kozeleti_kaoszrol_Jon_az#7blfvi

http://hvg.hu/nagyitas/20141028_masodik_tuntetes_internetado_nagyitas

<http://www.hir24.hu/belfold/2014/10/26/internetado-elleni-tuntetes-itt-a-masodik-felvonas/>

http://hvg.hu/itthon/20141028_Lejart_az_ultimatum_ujra_utcara_mennek_a

<http://gepnarancs.hu/2014/10/ismet-tuntettek-az-internetado-ellen-budapesten/>

<http://kepek.444.hu/2014/10/29/az-internetado-osszerazta-orbanek-elleneket/>

<http://444.hu/2014/10/28/ujra-tuntetnek-az-internetado-ellen-elo/>

<http://www.origo.hu/itthon/20141028-tizezrek-vonultak-az-utcara-a-netado-ellen.html>

http://hvg.hu/itthon/20141027_Bejarta_a_vilagot_a_feltartott_magyar_mob

http://hvg.hu/itthon/20141029_kulfoldi_lapok_netado_tuntetes

http://varanus.blog.hu/2014/10/28/mit_hazudjunk_ma_a_netadorol

<http://www.hir24.hu/velemenynyuzsog/2014/10/29/netado-a-hazugsagok-allatorvosi-lova/>

http://magyarinfo.blog.hu/2014/10/29/tegnap_elkezdtek_visszaszerezni_a_kontrollt_az_eletunk_felett

http://magyarinfo.blog.hu/2014/10/29/igy_megv_at_100_ezer_ember_az_erzsebet-hidon_video

http://mandiner.hu/cikk/20141029_ablonczy_identitaskepzo_lehet_a_netado_elleni_tuntetes

<http://gepnarancs.hu/2014/10/hatvannyolc-szelleme-felettunk/>

http://hvg.hu/w/20141029_BekemeNET

<http://www.origo.hu/itthon/20141029-igy-lattak-a-politikai-elemzok-a-tuntetest.html?source=hirlevel>

http://mandiner.hu/cikk/20141125_csizmadia_ervin_visszaterhet_e_a_nep_a_politikaba

<http://atlatszo.hu/2014/10/29/mindenkinel-most-telt-be-a-pohar-meg-nagyobb-tuntetes-a-netado-ellen/>

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20141029-nemzetkozi-sajtovisszhang-az-internetado-elleni-tuntetesrol.html?source=hirlevel>

http://hvg.hu/itthon/20141029_Tegnap_gyoztunk_Az_internet_nepe_a_tegn#utm_source=hvg_weekly&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2014_10_29&type-id=HvgWeekly&user-id=4256870A&utm_content=normal

http://hvg.hu/itthon/20141029_Jobban_fel_a_tuntetoktol_a_Fidesz_mint_az#utm_source=hvg_weekly&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2014_10_29&type-id=HvgWeekly&user-id=4256870A&utm_content=normal

vélemények, elemzések a tüntetésekről:

http://mandiner.hu/cikk/20141118_a_kormany_csak_jelkepe_a_korszaknak

<http://gepnarancs.hu/2014/11/a-kozfelhaborodas-napjanak-uzenetehez-tolmacs-sem-kell/>
<http://www.hir24.hu/belfold/2014/11/18/ki-ellen-szolt-a-hetfoi-tuntetes/>
<http://gepnarancs.hu/2014/11/a-vihar-szele/>
http://orulunkvincent.blog.hu/2014/11/18/es_akkor_most_mi_van_140
http://orulunkvincent.blog.hu/2014/11/18/szabad-e_bantani_az_elmult_huszonot_evet_megjegyzesposzt
http://hvg.hu/itthon/20141117_A_kozfelhaborodas_napja_Tuntetnek_ma_az#
http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141118_Ellenvelemenynyuzsog
<http://444.hu/2014/11/18/azert-jottunk-ki-mert-ugy-erezzuk-hogy-igy-elni-tovabb-mi-mar-nem-tudunk/>
http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141117_TGM_Uj_helyzet_Magyarorszagon
http://mandiner.hu/cikk/20141118_peto_peter_a_magyar_osz_frontvonalai
http://mandiner.hu/cikk/20141118_kardos_gabor_a_civil_es_a_partallam_kozotti_kulonbsegrol
http://boszanett.blog.hu/2014/11/18/beszeljunk_a_tegnapi_tuntetesrol?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201411
http://spiler.blog.hu/2014/11/18/gondolatok-a-nagy-novemberi-szocialista-kozfelhaborodas-napja-alkalmabol?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201411
http://magyarinfo.blog.hu/2014/11/18/kedves_kuncze_gabor_nem_ertesz_te_semmit?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201411
<http://www.origo.hu/itthon/20141118-raulhet-e-a-baloldal-az-utcai-elegedetlensegre.html>
<http://nol.hu/velemenynyuzsog/a-magyar-osz-frontvonalai-1499267>
http://lakner.blog.hu/2014/11/19/nem_azt_mondtak#more6914953
http://magyarinfo.blog.hu/2014/11/22/onkontroll_kedveseim
<http://nol.hu/belfold/merre-tovabb-ki-utan-1499359>
http://magyarinfo.blog.hu/2014/12/11/orszagszerte_tuntetesek_utlezarasok_tobb_mint_70_helyen_tiltakoznak_a_megszoritasok_koltsegvetese_el
http://magyarinfo.blog.hu/2014/12/09/a_2015-os_koltsegvetes_megmutatja_miért_nem_mukodik_a_demokracia_magyarorszagon
http://magyarinfo.blog.hu/2014/12/12/na_ki_kolt_tobbet_egy_stadionra_mint_a_lakossagi_energiatakarékosság_tamogatasara
<http://444.hu/2014/12/12/megis-mennvi-kidobott-penz-van-a-koltsegvetesben/>
<http://www.origo.hu/itthon/20141211-orban-volt-minisztere-szerint-sem-tarthato-a-budzse.html>
http://hvg.hu/kkv/20141212_5_abra_arrol_hogy_mennvire_csuszik_le_Mag
http://hvg.hu/w/20141218_criminal_mass
http://hvg.hu/itthon/20141218_Tuntetestan_Mi_fer_az_eroszakmentessegbe

Ez az ősz, ez a három hónap, s a követhetetlenül tarka jelenségek tömege minket is arra kényszerített, hogy megszokott krónikánk leíró stílusához képest ezúttal sokkal több hipotézissel, kérdőjeles megfogalmazással, nyitva hagyott következtetésekkel közelítsünk a folyamatok több szempontú leírásához. Feldolgoztunk ugyan csaknem százas nagyságrendben tudósításokat, cikkeket, értékeléseket, interjúkat, tanulmányértékű elemzéseket, de a magunk

– egyelőre közbevetetten végső – következtetéseit nem varrhatjuk senkinek a nyakába. A következőkben megfogalmazzuk **tucatnyi olyan szempontot, amelyet itt és most – 2014 januárjában - a jelenségek megértésének legfontosabb kérdésének tartunk.** Lehetséges, hogy akár fél év múlva e kérdések már meghaladottá, érdektelenné válnak. Lehetséges, de most még nem tehetünk úgy, mintha bármelyikükre is megnyugtatóan végleges válaszokat tudnánk adni – vagy bárki más birtokában lenne a bölcsék kövének.

3.1. Tizenkét szempont a tüntetési sorozat értelmezéséhez

1. **(Folyamatosság és tarka összetétel)** Minden előzetes várakozással szemben a meg-megújuló demonstrációkat egyszer sem ölte meg az érdektelenné válás. Pedig szinte minden esetben elhangzott az a jóslat, miszerint az „eredménytelenség” a következő alkalommal már biztosan elveszi a résztvevők kedvét az újbóli részvételtől. Aztán vagy mégsem ment el a kedvük, vagy kiváltották őket más, későbbben feldühödő, nekibátorodó csoportok. (2006 őszének ötven napját ezúttal azért sem vehetjük párhuzamos példának, mert akkor és ott a nyílt ellenzéki segítség megoldott számos olyan logisztikai problémát, amelyre a tüntetők maguktól aligha lettek volna képesek.) Némileg a személyes tapasztalataink alapján is azt merjük mondani: kétharmad ide vagy oda, háromszori választási győzelem ide vagy oda, az elmúlt öt év sokkal több elégedetlen, csalódott és reményvesztett állampolgárt halmozott fel, mint amit a választási statisztikák megmutatnak. S e milliók egymástól széttagolt, érintkezés-hiányos politikai térben élve nem hitték sokáig, hogy ők is tényezők lehetnek. Az első váratlan és meglepetésekkel telített alkalom azonban áttörte ezt a burkot. Igen, de miért éppen most? S miért nem egy-két-három évvel korábban? Van erre hipotetikus válaszunk, s a végső összegzéskor elő is jövünk vele.
2. **(A pártellenesség problémája)** A nem kormánypárti média - maradt még valamennyi belőle... – és a négy ellenzéki párt igen nehezen leplezhető ingerültséggel veszi tudomásul azt, hogy ez a tüntetési hullám szeretné a megszólalásoktól - sőt, a részvétel szimbolikáitól is – távol tartani az ellenzéki pártokat. Nézzük meg ezt a – tagadhatatlanul súlyos – dilemmát mind a két oldalról. Az új mozgalmak szerint a pártok csak ártanak:
 - Mondván azt, volt arra négy évük, hogy a most feltörő elégedetlenségekből politikai támogatottságot formáljanak, s még sem volt ezzel sikerük.
 - Mondván, hogy ők is szerves részesei az elmúlt negyedszázad kudarcainak.

- Mondván, hogy soha nem is törekedtek a többség tényleges gondjainak képviselőjére, hanem megelégedtek a hatalmi szerkezetben történő helyfoglalással.
- S legfőképpen mondván azt, hogy lám, 2012 őszén összefogtak az ellenzékkel, s mi lett belőle? Feldarálták, kihasználták őket, lerabolták a társadalmi bázisaikat, s csak aktivistákként volt rájuk szükség.

Nem állíthatjuk, hogy ezekben a vádakban ne lenne sok az igazság. De azt sem hallgathatjuk el, hogy abban a tónusban, ahogyan mindez elhangzik, sokszor köszön vissza az utcai demagógia hangja, a kocsmái színvonalú, reflektálatlan vádaskodás, a közvetlenség megalapozatlan feldicsérése. S ami még aggasztóbb, csak ezt mostanság nem szokás felemlíteni: tulajdonképpen a Jobbik 2010-es kampányszövege, amikor a „20 évet a 20 évért” - fantázianevet viselő akcióorozatuk hozta be a politikai életbe az addig is létező, de tényezőként szerepet játszani nem képes utcai elitellenességet. Szóval, van probléma ezen állításokban bőven, mégis az a véleményünk, hogy a pártellenességet jobb lenne indulatok és kioktatások nélkül komolyan venni, és inkább érdemi és fáradságos viták sorozatában tisztázni az okait, mintsem valamiféle beavatott, mindent jobban tudó értelmiségi fensőbbiség vélt fölénye jegyében félresöpörni. Elhallgattatni talán lehetséges ezt az elitellenes tömegérzelmet, de nyom nélkül eltüntetni már aligha.

A pártok felől nézve ezt a konfliktust legalább ennyi aggodalomra találunk okot:

- Mondván, hogy a tüntetések kormányleváltó hangulata nem más, mint következmények nélküli szájalás.
- Mondván, hogy könnyű az embereket kormány-szidással az utcára hívni, de nem lehet minimális program nélkül utána belőlük érdemi politikai bázist teremteni.
- Mondván, hogy vezetők, elfogadott és programadásra is képes vezérkarok nélkül soha nem lesz a tüntető mozgalmakból kormányváltó erő.
- Mondván, hogy képmutatás az a játék, amikor a pártellenesség jelszavával toboroznak tömegeket, s valójában olyan feladatokat tűznek maguk elé, amelyek csak pártkeretek között oldhatóak meg (hatalom-kormány-rendszer-váltás).
- Mondván, hogy e permanens utcai mozgósítással hosszabb távon a kormány pozícióit erősítik, mert előbb-utóbb rájönnek arra, hogy a hatalomra mennyire

veszélytelen valójában mindez, legfeljebb a feszültségeket lehetséges velük levezetni.

- S végül azt mondván, hogy micsoda szemérmetlen demagógia differenciálatlanul mindent és mindenkit egy kalap alá venni 25 év kudarcai miatt. Ráadásul az sem biztos, hogy ez a 25 év tényleg kudarc volt–e.

Megint az a helyzet, hogy a pártok szemrehányásaiban számtalan reális és megfontolható mozzanat van, de mégsem lenne szabad arra számítaniuk, hogy a köreiken kívül bárkinek is magától értetődő lenne e kritikák elfogadhatósága. Mindenekelőtt azért nem, mert máig nincs érdemi magyarázat arra: mit tetszettek négy évig csinálni, ha nem voltak képesek a felgyülemlett feszültségek politikai akarattá formálására? Miért higgyük el, hogy ezek után már nem a maguk belső, szervezeti, hatalmi és személyi problémáit fogják reánk erőltetni, ha mégis magukkal fognánk össze? S egyáltalán, miféle pofátlanság számon kérni néhány hete szerveződő, amorf mozgalmakon mindannak a megoldását, amire a 'profi' politikai szervezetek sem voltak négy éven át képesek, pedig nekik még infrastruktúrájuk is volt mindehhez...

- x - x - x - x -

Nem mintha e kölcsönös szemrehányások, félreértések, tisztázások megoldásának a feladata reánk várna, de annyit talán egy bekezdés erejéig megjegyezhetünk ehelyütt is: ilyen komplikált helyzetek fel- és megoldására szolgálhat példákkal az újkori magyar politika története. Talán kétszer is megoldottak már ilyen kiélezett konfliktusokat - tárgyalásokkal. Ilyenkor kell mind a két oldalnak kijelölnie azokat a tárgyaló delegációkat, akiknek kellő erejű felhatalmazásuk van/lenne ahhoz, hogy addig tárgyaljanak, amíg nem jutnak kölcsönösen elfogadható és betartható megállapodásokig. Ha kell, akkor hónapokig is lehet tárgyalni, már pl. maga a tárgyalás alapvető tematikáinak egyeztetése is számtalan meglepetéssel járna – mindkét oldal számára.

S hogy nem a levegőben beszélünk, azt talán az is mutatja, hogy éppen, amikor e sorokat írjuk a Gépnarancs-nevű fórumon meg is jelent már egy ilyen, 12 pontos - magyar ember soha nem adja alább... – ajánlat a mozgalmak számára, tanulván a január 2-ai tüntetés kudarcából:

<http://gepnarancs.hu/2015/01/jo-tanacsok-hogyan-baszogassuk-az-ertunk-tunteteket/>

3. **(Kitérő a netadóra)** Megérne egy hosszabb és minden fontos részletre kiterjedő elemzést a netadó politikatörténetének vizsgálata, mert kicsiben benne foglalhatjuk az elmúlt negyedéves kormányzati működés valamennyi fontos vonásának rajzolata. Amit biztosan tudhatunk: valamikor október 18-21. hétvégének napjaiban született meg a döntés róla, feltehetően az NGM valamilyen szakmainak tekinthető szintjén - anélkül, hogy bárki is mérlegelte volna lehetséges politikai következményeit.

Október 21-én már híre megy, mert felteszik a tervezetet a kormányzati honlapra, eredetileg a költségvetéshez kapcsolódó adótörvény-javaslatként. Mint a korábbról már ismert távközlési adó kiterjesztésének módosított változata. A javaslatnak pillanatokon belül híre megy az online-fórumokon, s lázasan számolni kezd mindenki, hogy személy szerint mindez mibe fog neki kerülni? A felháborodás elemi erejű, a kormányzat részéről megszólalók nem győzik jelentékteleníteni a kérdés jelentőségét... Alig 20-22 milliárdnyi bevételről lenne talán szó. Az érintettek viszont igen hamar kiszámolják, hogy inkább a tízszereséről, 250 md körüli összegről lehetne beszélni. Az október 22-ei kormányülésen tárgyalnak ugyan róla, de sem Rogán, sem Lázár, sem pedig Orbán Viktor nem volt jelen... (Egy külön elemzést megérne az is, hogy ilyen konfliktusos időkben Orbán Viktor svájci vonatúton, majd pedig Brüsszelben tölti az idejét...) Mindeközben az egész magyar sajtó a NAV, meg az amerikai kitiltás botrányától hangos, s az ellenzék még a parlamentben is ezzel bombázza a kormányzati oldal képviselőit.

Beköszönt október 23. jótékony, önmagától is elterelésre alkalmas ünnepe, de a netes társadalomban forr a düh, meghirdetik az október 26. vasárnapi nagyszabású tüntetést, amire két napon belül tízezrek jelentkeznek be. A képtelen és nevetséges kormányzati félrebeszéd megidézésétől - helyhiány okán - ezúttal eltekintünk... Vasárnapot kedd követ, a felek közötti párbeszédre nincs kilátás, megtartják a még nagyobb felháborodással járó újabb tüntetést. Hazatér a kormányfő, csütörtökön még megvédeti harcostársaival a kormányzati média valamennyi szegmensében a netadót – majd ...ő... pénteki kizárólagos rádióinterjújában nagyvonalúan bejelenti az egész adóötlet félre tételét... Jó király...

(A magunk bekezdésnyi közbevetése: nem tudunk szabadulni abbéli benyomásunktól, hogy az egész netadó ötlete arra szolgált, hogy az október 16-25. között egekbe emelkedő NAV-botrányt és nemzetközi visszhangját bármi áron, úton-módon egy időre el lehessen homályosítani. Sikerült is. Azon az áron, hogy a helyébe lépő

elhárító akciónak összehasonlíthatatlanul nagyobb ára lett. Felfoghatatlan, hogy egy ilyen horderejű döntést egyébként miért nem előzött meg szélesebb körű egyeztetés és mérlegelés. A tüntetések sodrában megszületett legelső elemzések olyan szempontokra hívták fel **azonnal** a figyelmet, amelyekről előzetesen a döntést hozóknak maguktól is lehetett volna elegendő tudomásuk. A sokféle álláspont közül röviden utalunk két fontos metszetre. *Bodó Balázs* kimutatja, hogy a netadó előre láthatóan azonnal egyetlen egységfrontba terelt négy olyan érdekrendszer/erőcsoportot, amelynek egyébiránt egymással nem lenne feltétlenül szerves kapcsolata: a nethasználók szegényebb, ám számszerűen legjelentősebb tömegeit, a kivételesen dinamikus és legnagyobb fejlődési lehetőségeket mutató iparágazatot (az informatikát), az online-médiát, valamint az EU-politikusok hangadó kasztját. Ez így együtt – sok... Ez a front megtörhetné bármiféle kormány konfliktusviselő képességét. S egy másik szempont: *Papp István* – a Microsoft Magyarország vezérigazgatója – tételesen kimutatja, hogy ez az intézkedés mekkora károkat okoz a magyar gazdaságnak, nemcsak hosszabb távon, hanem egy-két éven belül is. Ráadásul homlokegyenest ellenkezett azzal a stratégiai-partnerségi megállapodással, amelyet éppen ez a kormány kötött meg ezzel az ágazattal...)

A kezdetek fontossága miatt külön is kigyűjtöttük e néhány napos zűrzavar korabeli netes-forrásait, mert hónapokkal később is nagyon érdekes tanulságokkal járnak – mint minden genezis:.. **Internet-adóról:**

<http://444.hu/2014/10/22/varga-mihaly-tisztazta-internetado-adoelkerules-felszamolasa/>

http://hvg.hu/itthon/20141022_internetado_allam_terv#utm_source=hvg_weekly&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2014_10_22&type-id=HvgWeekly&user-id=4256870A&utm_content=normal

http://mandiner.hu/cikk/20141022_soltesz_attila_az_internetado_kozvetlen_es_kozvetett_negativ_hatasai

http://magyarinfo.blog.hu/2014/10/21/itt_az_internetes_rezsinoveles

http://kard.blog.hu/2014/10/22/forgalomfuggo_internetado_gazdasagi_csapas

<http://444.hu/2014/10/22/kommunikacios-gyozelem-a-magyar-internetadon-amul-a-vilag/>

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20141022-cikket-kozolt-a-financial-times-az-internetadorol.html#>

<http://www.origo.hu/itthon/20141022-internetado-mindenki-nekiment-a-kormany-tervenek.html>

http://index.hu/belfold/2014/10/22/700_forint_lesz_a_maximalis_otthoni_internetado/

<http://www.hir24.hu/velemenyt/2014/10/22/internetado-szembe-megy-magyarorszaggal-a-nepnyuzo-nyugat/>

<http://www.hir24.hu/velemenyt/2014/10/22/nem-lesz-internetado/>

http://www.portfolio.hu/gazdasag/adozas/furcsa_magvarazat_az_internetadora.3.205437.html

http://www.portfolio.hu/vallalatok/mindenki_megdobbant_az_internetadon.3.205434.html

http://varanus.blog.hu/2014/10/22/megallj_te_mocskos_internet

<http://kapitalizmus.hvg.hu/2014/10/22/az-internetado-lesz-orban-sajtos-pogija/>

http://varanus.blog.hu/2014/10/22/megallj_te_mocskos_internet

http://hvg.hu/tudomany/20141022_internetado_on_is_tobbet_fog_fizetni?s=hk

http://hvg.hu/itthon/20141106_A_netado_utan_a_reklamadorol_is_lehatralh

4. **(A generációváltás kérdése)** Főleg a legelső, átütő erejűnek bizonyult „netadó” s-tüntetések sikere rendítette meg az új generációk érdektelenségéről, politikai közönyéről vallott és széles körben elterjedt vélekedések erejét. Egyik napról a másikra ugyanis kiderült, hogy az apatikusnak gondolt korosztály önszervező és mobilizációs képessége összehasonlíthatatlanul gyorsabb és hatékonyabb annál, mint amit a náluk korosabb generációk hasonló tagjai ilyen ügyekben megszoktak és felmutattak.

/E sorok írója valaha másfél évtizedet eltöltött az ifjúság politikai szocializációjának, politikai részvételi formáinak szakszerű kutatásával, s számos ilyen jellegű empirikus kutatást irányított, ezért ehhez az alponthoz lenne némi hosszabb kiegészítenivalója. Egyrészt az, hogy a nemzetközi irodalom évszázados témája a negyedszázadonként rendre beköszöntő 'generációváltások'-okozta társadalmi/politikai/kulturális konfliktusok nehézségeinek átlátása és a többség számára való elfogadása. Másfelől meg azt is tudja ebből az irodalomból, hogy a modernitás körülményei közepette éppen ez a generációs megújulás az innovációk leghatékonyabb forrása. Fiatalabb kollégáink sok éve folytatják egykori kutatásainkat, 2012-ben és 2014-ben jelentették meg - Szabó Andrea szerkesztésében – azt a két kötetet („*Racionálisan lázadó fiatalok I-II.*”-címmel), amelynek legfontosabb következtetései nagyjából pontosan jelezték e generációs fordulat lényegét. Nevezetesen azt, hogy az újabb korosztályok csak akkor érdeklődnek a politikai viszonyok iránt, ha közvetlenül őket érintő, a napi viszonyaikat illetően húsba vágóan szembesülnek velük. Ebben az esetben váratlanul és páratlan hatékonysággal tudják „politikaivá” átkódolni mindazokat a hálókat, netes és egyéb kapcsolati rendszereket, amelyek egyébként a külső („felnőtt”) társadalom számára szinte észrevétlenek, rejtetten működnek. /

5. **(Vezetőhiány)** Az új mozgalmakkal szembeni általános vádak egyikét – miszerint *nincsenek komolyan vehető vezérek* (nem lehet pontosan tudni, hogy kikkel kellene és lehetne tárgyalni, mert a hozzájuk kívülről közeledőknek állandóan változó

szereplőkkel kell szembesülniük) – nagyfokú megértéssel tudjuk fogadni. A hálózatszerű működésnek, a netes mozgósításnak, a *social media* napi működésének ugyanis az alapelveit nem a hierarchikus szerveződések adják, hanem éppen ellenkezőleg, a horizontalitás, s ennek az intenzitása.

6. **(Vidéki megjelenés)** Ha csak egy mondat erejéig, de önállóan megemlítendő fejlemény az is, hogy az idei őszi tüntetéseknek gyakorta voltak *párhuzamos vidéki megjelenései* is. Természetesen a tömeg mérete Pécsen, Miskolcon, Győrött, Veszprémben stb. nem érte el a fővárosit. De lakosság-arányosan tekintve egyáltalán nem voltak kisebbek, s az ott lakóknak is lehetett kézzelfogható/vizuális élményük a demonstrációk tényeiről még akkor is, ha a közmédia feltűnő módon tartózkodott a tüntetésekről való híradásuktól. (A felsorolás egyébként arra is utal, hogy a vidéki megmozdulásokra többnyire ott kerülhetett sor, ahol a felsőoktatásnak köszönhetően nagyobb számú fiatal populáció lehet mindennapos részese/résztevője a netes közéletnek, szóval ugyanott vagyunk, mint az előző pont esetében.
7. **(Huszonöt év elvételése)** Ez idő tájt a tüntetések kapcsán előkerült viták legkevésbé feloldható metszetének tűnik a '*Huszonöt év elvételése*' jelszava. Túl azon, amit mi erről személyesen gondolunk (nevezetesen, hogy ez a negyedszázad nem volt sem homogén időszak, sem pedig a két szemben álló táborra egyforma felelősséggel kimérhető kudarctörténet), megfontolandónak tűnik az az érvrendszer, amit a fiatalabb korosztály ez ügyben felhasznál. Tudomásul kell venni, hogy a negyven alatti Magyarország – tulajdonképpen a lakosság fele – jelentős mértékben kimaradt mindabból, amit az 1990 utáni változások pozitívumainak tekinthetünk. Amit a közép- s valamivel idősebb korosztályok személyes élményként, előrelépésként, adományként éltek meg, annak a nagy része az ő számukra egyszerűen nem létezik, avagy ma már természetes feltételekként szolgáló körülmény. (Lásd pl. az utazási szabadságot, vagy a tanulási lehetőségek nyitottabbá válását.) Nem belebonyolódva ebbe a vitába ehelyütt csak annyit szeretnénk megjegyezni: van az úgy, hogy az aktuális társadalmi tudatban/emlékezetben ugyanazt az időszakot a szinkron időben élő, de eltérő korú generációk egészen különbözőképpen értékelik és élik meg. Most is így van, csak eddig ennek nem tulajdonítottunk jelentőséget.
8. **(Korrupcióellenesség)** Ezen a ponton kell megemlékeznünk külön is az őszi tüntetések *korrupció-ellenességének* fontosságáról. 1990 óta minden kort végigkísérték a különféle, időnként hatalmas visszhangokat kiváltó – korrupciós ügyek. Anélkül persze, hogy egyszer is lettek volna komolyabb, mindenki számára

megnyugtató következményei. E tekintetben sem a bal- sem a jobboldal nem tehet a másíknak olyan szemrehányásokat, amelyek egyértelműsíthetnék ezt az örökséget.

Ám az elmúlt négy év kormányzati gyakorlata talán ezen a téren hozta a legnagyobb innovációt, mivel állami szintűvé tette azt, amit az emberek többsége amúgy korrupciónak gondol. Nem szükséges ehelyütt felmondanunk a közismert tények garmadát a közbeszerzésektől a Mészárosokon át, a trafikügyektől a Kósa-féle balfácánkodásokig, a szűkebb Fidesz-élit lakásügyeiig. S amikor ezen az őszön színre lép az a korosztály, amelyik már koránál fogva is kénytelen volt mindebből kimaradni, s a saját sérelmeinek érdekében kivonul az utcára, akkor a legjobb pillanatban kapja ajándékba az éppen eltussolásra megérett NAV-ügyet. Ráadásul, olyan nemzetközi botrányként, amire évtizedszám nincs, nem volt példa. Tulajdonképpen az lett volna a csoda, ha ilyen körülmények összejátszása után nem éppen a korrupció elleni közérzület válik a tüntetések egyik alapvonalává.

9. *(A megdőlt tabu) Oda lett Orbán Viktor sérthetlenségének és tévedhetlenségének széleskörű mítosza.* Eleddig ugyanis nemcsak a táborában, de az őt kevésbé imádóak között is az volt a vezérmotívum, hogy az „ő tehetsége, politikai érzéke, problémamegoldó képessége” olyan páratlan, amelynek jegyében nincs az a komplikált helyzet, amiből végül is ne tudna győztesen kikerülni.

Nem arról van szó, hogy mi mit gondoltunk minderről, hanem arról, hogy ez a mítosz az ősszel többszörösen is csorbát szenvedett. Előző negyedéves elemzésünkben csaknem tíz oldalon keresztül mutattuk be, ahogyan a választások utáni hónapok során Orbán a maga személyes beszéd-rohamaival képes volt negyedéven át fenntartani a kormányzás látszatát. Nos, a legutolsó időszak inkább szólt a menekülésről, a bujkálásról. (A részleteket most mellőzve, csak egy apró adalékot említünk meg: e sorokat január ötödikén írjuk, s a máskor az év végén zsúfolásig megtömött miniszterelnöki honlapon a legutolsó bejegyzés az a december 23-ai tévéinterjú, amelyet már korábban is beidézünk ide. Vagyis, sem a hívei, sem az ország számára két hete nincsen érdemi mondandója Orbán Viktornak olyan időkbén, amikor tábora, társai, meg a választók ezer és egy kérdésre várják a válaszokat. Más évekbén az év utolsó hete tele szokott lenni reprezentatív, egész oldalas Magyar Nemzet-interjúkkal, külföldi és hazai médiumoknak szánt kinyilatkoztatásokkal, év végi/év elejei kenetteljes üzenetek rémesen lapos tömegével – most még erre sem tellett... Fogalmunk sincs, hogy meddig tarthat még ez a dicséretes önmegettartóztatás, ráadásul

Orbán Viktor eddigi negyedszázada során legalább háromszor kelt már fel reménytelen helyzetekből is a politikai padlóról, szóval most sem hisszük mindezt végleges állapotoknak. Ezúttal csak AZT rögzítjük, ami már novemberben is kirajzolódó tendencia volt, s még e sorok megírásakor is tart.⁷

10. (***A kiiktatózott félelem***) *Nem kell félni...* Talán az előző pont egyik magyarázata vagy következménye lehet annak felemlítése, hogy a tüntetések sorozata nyomán elpárologni látszik egy olyan tömegélmény, amely évek óta beárnyékolta a hazai közélet kevésbé intézményesített világát. Mégpedig az a nehezen megfogható félelem, aminek jegyében száz és százazrek kétszer is meggondolták, hogy bármiféle fórumon, körben merjenek-e hangot adni a kormánnyal szembeni érzelmeiknek/véleményüknek. Nos, a mindennapos tüntetések híre, terjedő ereje ezt a tömegérzeményt kezdte radikálisan szertefosztatni. Ez már akkor is nagy érdeme e mozgalmaknak, ha az idén esetleg nem folytatódhatnak. Visszaadta rengeteg embernek az önálló véleményalkotáshoz szükséges külső bátorítás támogatását, és ez az előző évekhez képest mindenképpen komoly előrelépés.
11. (***Elmaradt a kormányzás***) Bemutattuk és elemeztük már a megelőző negyedév fejleményeinek felsorolásakor is azt a különös jelenséget, miszerint a megnyert választásokat követően hónapok óta *elfelejtettek érdemben kormányozni*. Mindezt az őszre kiterjesztve is megismételhetnénk, azzal a kiegészítéssel, hogy megjelent két olyan újabb elem is, ami csak rontott az eddigi állapotokon. Az egyik az, hogy megkezdődött a Fidesz vezérkarán belüli mind nyíltabb kibeszélés, vádaskodás és bűnbak-keresés. Az év végéhez úgy érkeztünk el, hogy a médiában az lett a legkeresettebb bulvárhír: mikor, melyik Fidesz-vezető melyik társát fogja kioktatni, megfenyegetni és lejáratni. Némi túlzással, gúnnyal azt mondhatnánk, a rendelkezésre álló választék olyan szélessé terebélyesedett, hogy valamennyi megszólaló minden alkalommal hitelesen felhasználható érvekkel tudott szolgálni. Ennek az egyik természetes következményeként szétesni látszik a korábban fülsiketítően egységes kormányzati kommunikáció; a legtöbbször nevetséges, átlátszó és védhetetlen érvekkel védik a védhetetlent és láthatóan nagy örömmel tolják át egymásra a nyilvános védelem megoldhatatlannak látszó feladatait. Mindennek következtében óriási hibaszázalékkal kormányoznak, s önálló esettanulmányokként kellene nekünk is megírunk az ősz azon eseteit, amelyek egyenként is kiváló illusztrációi a

⁷ A miniszterelnök január 9-én jelent meg először 2015-ben a nyilvánosság előtt.

kormányzati irányvesztés tényeinek. Együttesen meg... borzalmas összképet mutatnak.

E – leendő –esettanulmányok vázlatként elegendő felsorolni a legkirívóbb ügyeket:

- a Norvég Alap, s a civil szféra elleni, meglehetősen politikai bosszú-ízű támadások,
- a netadó átgondolatlan akciója,
- a felsőoktatás olyan jellegű átszabályozása, amely egyértelműen a jómódúaknak kedvez,
- a megoldhatatlan amerikai konfliktus, benne a NAV-vezetők ügyével,
- a Sándor palotába való költözés mind kevésbé leplezett vágya,
- a vasárnapi zárva tartás teljesen felesleges konfliktusokkal járó hadjárata,
- a maradék magán-nyugdíjpénztári vagyron átvételére bejelentett igény,
- a drogteszt átgondolatlan ötlete, majd elmismásolása,
- és az év végi bónusz: a sztrádkerülők fizetőssé tétele, s a döntés körüli áttekinthetetlen fejtelenség

A gazdaságpolitikai döntések védhetetlen jellegéről majd önálló fejezetben fogunk megemlékezni, ám mindez így is, önmagában is elgondolkodtató. Tíz hét leforgása során volt képes a kormány útjuknak indítani olyan ügyeket, amelyeknek a szakmai előkészítetlensége pillanatokon belül nyilvánvalóvá vált, s amelyekben képtelenek voltak a kormányzati pozíciók megfelelő indoklására.

Néhány forrás az említett kormányzati kapkodások hátteréhez:

http://kard.blog.hu/2014/11/21/jon_a_vegso_nyugdij-allamositas

[vasárnapi nyitvatartásról](#)

http://mandiner.hu/cikk/20141212_elo_anita_vasarnapi_munka_na_ki_tette_rendes_mu_nkaidove_a_kereskedelemben

http://hvg.hu/itthon/20141106_Vasarnapi_zarva_tartas_nem_mondott_igazat

http://kard.blog.hu/2014/11/09/kommunista_vasarnap

<http://fn.hir24.hu/gazdasag/2014/11/18/vasarnapi-zarva-tartas-hat-persze-hogy-ok-tamogatjak/>

http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141217_Szomoru_vasarnap#7blfvi
egyebekhez:

<http://444.hu/2014/11/25/el-a-kezekkel-tuntetes-a-magannyugdijpenztarak-allamositasa-ellen/>

<http://www.origo.hu/gazdasag/20141125-meg-van-eselyuk-de-hajszalon-mulik-a-nyugdijpenztarak-sorsa.html>

http://hvg.hu/gazdasag/20141104_Fidesz_frakcio_koltsegvetes_2015_segely

<http://nol.hu/belfold/merre-tovabb-ki-utan-1499359>

http://hvg.hu/gazdasag/20141119_RTL_helyes_dontes_volt_Brusszelbe_vinni_a

http://kard.blog.hu/2014/12/10/pakstol_terel_a_drogteszt

http://mandiner.hu/cikk/20141211_mit_tudunk_es_mit_nem_tudhatunk_a_paksi_bovitesrol

http://hvg.hu/gazdasag/20141212_Santit_Orban_parhuzama_a_paksi_orsz_szer

12. *(Változó szerkezetű és dinamikájú közvélemény)* Az eddig felsoroltakhoz társult a – korábban bemutatott – korrupciós hatásmechanizmus is. Egyáltalán nem kelthetett meglepetést, hogy az év végén valamennyi számottevő közvélemény-kutató intézet a kormányzó párt és a kormányzati vezetők népszerűségének példátlan visszaeséséről tanúskodó adatokat publikált.

A Fidesz az októberi önkormányzati győzelem utáni tíz hétben egymilliónyi hívet veszített egykori támogatói táborából, miközben a választási hajlandóság is több mint 10%-ponntal csökkent. Az ellenzéki erők népszerűsége egyébiránt nem nőtt jelentősen, s mint ahogyan ilyen fordulatok alkalmával ezt már megszoktuk: ugrásszerűen megnő a tartózkodó, távolmaradók aránya. Alakul a patthelyzet, ki tudja már hányadszor...? Ilyen összetevők számba vétele közepette úgy véljük, hogy az őszi/téli tüntetés-sorozathoz is a korábbiakhoz képest sokkal körültekintőbb értelmezési kereteket érdemes vázolnunk. A záró fejezet tanulságainak megfogalmazásakor erre fogunk törekedni.

Irodalom:

- Kritikus volt a tömeg. Nsz.okt.20.
- Ezt nem! –kiáltják Vargának. Nsz. okt.24.
- Pokolba az internetadóval!- Nsz. okt.27.
- Zéró toleranciát hirdettek. Nsz. okt. 29.
- Papp István: Netadó helyett New Deal! Heti Válasz. okt. 30.
- Bodó Balázs: Hiba csúszott a másolóba. MnCs. okt. 30.
- Böcskey Balázs: Antinarancsos forradalom. És. okt. 31.
- Bajomi Lázár Péter-Horváth Dorka: Mire jó a netadó? ÉS. nov. 7.
- Szénási Sándor: Egy közös emlék. 168 óra. nov. 6.
- Nyomás alatt. Elhalasztott netadó. MnCs. nov. 6.
- Őszi tüntetések. Szervezet nincs, csak emberek. NSz. nov. 12.
- Nettől a NAVig. Nem némulnak el. Nsz. nov. 17.
- Lakner Zoltán: Huszonöt. 168 óra. nov. 20.
- Tamás Pál: Fogáskeresés. És, nov. 21.
- Temetnek, nem dicsérnek. NSZ. / három oldalas összeállítás/ nov. 18.
- Csabai Tamás: Ne légy cinkos. A polgári engedetlenség programjához. MnCs. nov. 27.
- A közfelháborodás másnapján. Lengyel László és Mester Ákos beszélgetése, 168 óra. nov. 27.
- Kis János- int: Nem ebbe fognak belebukni. Nsz. nov. 29.
- Tanárok dühös tömege. Nsz. nov. 24.
- Kritikus tömeg. Figyelő. dec. 11.

- Budaörsi sztrádasztóp. Nsz. dec. 22.
- Tudnak választani. Tüntetés kutatás. Nsz. dec. 23.

Közvélemény-kutatásokról:

- Zuhan a Fidesz. Nsz. nov. 27. / TÁRKI/
- Eltűnt 900 ezer támogató. Nsz. dec. 11 /Medián/
- Megcsappant Orbán tábora. Nsz. dec. 12. /Ipsos/
- Téli mínuszok. Kiábrándulásról tanúskodó pártpreferenciák. HVG. dec. 13.

<http://nol.hu/velemeny/szakad-a-gat-1503965> /Tóth Ákos/

http://index.hu/belfold/2014/11/26/reg_volt_ilven_kicsi_a_fidesz/

http://index.hu/belfold/2014/12/11/az_ipsos_szerint_is_nagyot_zuhant_a_fidesz/

http://index.hu/belfold/2014/12/10/peldatlan_nagyot_zuhant_a_fidesz_nepszerusege/

http://hvg.hu/itthon/201450_kiabrandulasrol_tanuskodo_partpreferenciak

<http://nol.hu/belfold/megcsappant-orban-tabora-1503971>

II. GAZDASÁGI KÉRDÉSEK

1. A 2015. évi költségvetési előterjesztés

1.1. A kormányzati munka szétesettségéről – a 2015-ös költségvetés kapcsán

A költségvetési törvényt a szokásosnál egy hónappal később nyújtották be ebben az esztendőben, tekintettel a választási év adta felmentésre. Ezt azért hangsúlyozzuk, mert annak ellenére, hogy az előterjesztő minisztériumnak egy hónappal több ideje volt az összeállításra, a 2014. október 31-én parlamenthez eljuttatott anyag jóindulatúan is félkésznek volt csak mondható. Ám ez akkor, Kövér-Varga ünnepélyes kézfogásánál nem derült ki, csak a később nyilvánosságra került részletekből. De ez a bemutatott költségvetés sem élt meg még 24 órát sem, hiszen tartalmazta azt a netadót (távközlési adó kiterjesztése elnevezéssel), amit akkor a követelések hatására az eredeti adótörvényben szereplőhöz képest már „sapkával” láttak el, és amit másnap reggel Orbán Viktor rádióinterjújában visszavont.

A hiányosságokból és a később prezentált költségvetési ötletelésekből a kormányzati munka teljes szétesettsége, illetve politikai igények szerinti, szinte napi gyakoriságú rángatása vehető ki. Állításunkat a következő tények bizonyítják:

1. Jogszabály írja elő, hogy minden éves költségvetési előterjesztést a kormány három évre szóló programjába beleágyazva kell bemutatni. Fő vonalaiban három évre szóló költségvetést kell készíteni. Ez ebben az esztendőben elmaradt. Az október 31-én ismertté vált változat nem tartalmazta a hároméves kitekintést. Ezt csak két héttel később pótolták, pusztán a várt növekedési pálya jelzésével, s nyilvánvaló volt, hogy a 2015-ös programot nem három évben előre gondolkodva állították össze.

2. A fejezeti kötet szintén nem készült el az október végi határidőre, hanem két héttel később csatolták (500 oldallal dobta meg) az eredeti előterjesztéshez, amikor már javában folyt a költségvetés bizottsági tárgyalása, és az ellenzék rendre rákérdezett a miértekre. Arra, amire a fejezeti kötetben foglaltak adnak többnyire magyarázatot.

3. Noha az adótörvényeket már október második felében nyilvánosságra hozták, azokhoz a későbbiekben jelentős módosítókat terjesztettek elő, kormányzati oldalról! Ezek közül kiemelkedők voltak a következők:

- a reklámadó felső sávjának 40 százalékról 50 százalékra emelése (november 12 hajnalán, fél 3 órakor került fel a honlapra),

- a dohánygyárak különadója, egészségügyi hozzájárulása az árbevétel százalékában sávosan meghatározva (12-13 md forintos különadó), ígéret szerint csak 2015-re (de az ilyet ismerjük),

- az alkoholt, ásványolajat forgalmazó nagykereskedők jövedéki biztosítékának drasztikus megemlése: az alkoholnál 22 millióról 150 millióra, az ásványolaj-forgalmazóknál 150 millióról 600 millió forintra. Ez törvényjavaslat fantasztikus kálváriát járt be, és még 2015 elején sem tisztult le.

Gulyás Gergely még a törvényjavaslat elfogadása előtt korrigáltatni akarta annak tartalmát úgy, hogy a letét nagyságát a forgalomtól függően sávosan határozzák meg. A javaslat ugyanis a kiscégeket ellehetetlenítette volna, és csupán néhány kereskedő maradt volna talpon. Ezt azonban az NGM nem fogadta el, mondván ne nyúljanak hozzá az adótörvényekhez. (A reklámadóhoz és a netadóhoz hozzá lehetett nyúlni?!) Ám a költségvetés végső szavazásához beadott salátatörvénybe Gulyás – most már az NGM támogatásával – beletette a sávós adózásra vonatkozó módosítást. A módosítás elfogadása előtt azonban a Miniszterelnökség – Lázár János! – a sávós rendszer érvénybelépését 2016. január elsejére tette. Ezt Gulyásék valószínű, nem vették észre, mert a törvényt végül így fogadták, ami azt jelentette, hogy 2015-ben létrejött volna az a néhány ital-nagykereskedőt magába foglaló oligopólium, amely mellett 80-120 kisebb cég rendre mind tönkrementek volna. 2015. január elején ennek elkerülése érdekében Gulyás Gergely ismét beadott egy javaslatot, amely szerint a sávós letéti díjfizetés már 2015. március 1-jétől élne. Az elfogadott törvény orvoslásra ugyanis előbb nem volt lehetőség, mert az országgyűlés csak február 16-án ül össze először ebben az évben. Ebbe a MEH úgy szólt bele, hogy akkor inkább állítsák vissza az eredeti állapotot (a 2014. elején érvényben lévő), és a későbbiekben alaposabb előkészítés után vitassák meg a letéti díj esetleges módosítását. Nyilvánvaló, hogy az ismertett kodifikációs vitákban komoly, Fideszen belüli érdekek ütköztek egymásnak, és nem eljárási hibáról volt szó, mint ahogy azt a Gulyás Gergely vezette törvényalkotási bizottság és a kormányzóvivő beállította.

- November elején kaptunk tájékoztatást arról, hogy – a benyújtott adótörvényekkel ellentétben – Norvégiára nem terjesztik ki az áfa-visszatérítés lehetőségét.

- Feltételezhetően rájött a kormány, hogy öngólt lőttek a cafetéria durván megemelt megadóztatásának javaslatával, mert végül a törvényt azzal fogadták el, hogy 450 ezer forintig maradnak a régi adómértékek, ha az utalás a SZÉP kártyára vonatkozik. .

- November végén állt elő Varga Mihály a még meglévő magán-nyugdíjpénztári vagyon „megmentésével”, ami 205 milliárd forintot tesz ki. Ez a tétel az eredeti költségvetésben sehol nem szerepelt, hacsak nem ez képezte az állami privatizációs bevételek ismeretlen forrását. Később itt is engedményt tettek, a megszüntetés feltételeit csak 2015 második felében után fogják vizsgálni.⁸

- December elején szereztünk tudomást az e-útdíj kiterjesztésének kormányzati ötletéről, amelyet január 1-től – egy hónap türelmi idő után – fizetni kell az autópályák, gyorsforgalmú utak és az MO déli szakaszának kivételével minden városi elkerülő út után. Nagyjából ekkor vált ismertté az EKÁER⁹ is, amely áru fuvarozás NAV-hoz való becsatolását jelenti. December 31-ig azonban egyik rendszer felállításának feltételei sem voltak adottak.¹⁰

A kormányzati munka szétesettségének, belső kontrollmechanizmus lefagyásának, a fideszen belüli érdekellentétek megjelenésének, az adórendszerbe is begyűrűző bosszúálló orbáni politikának (RTL-lel, Norvégiával szemben) fentiekben felsorolt megnyilvánulásai alapján folytatódott, felerősödött a befektetők számára a kormány hitelességvesztése, amely önmagában is számottevő kockázata a növekedési pályának.

A költségvetésből adódó egyéb kockázatokat a továbbiakban vesszük sorra.

1.2. A költségvetési törvény átláthatóságából következő kockázatok

1. A törvénytervezet nem segíti elő a kormányzati szándékok ellenőrizhetőségét, számonkérhetőségét, mert nem szolgáltat elégséges információkat (i) az előirányzatok vizsgálatához, illetve egyes tételek indokoltságának, megalapozottságának megállapításához (ii).

⁸ Később kiszivárgott feltételezés: a magán-nyugdíjpénztárak végleges eltakarítása azt szolgálja, hogy a kormány felállítsa a maga „foglalkoztatói nyugdíj szolgáltatóját”, ami afféle második pillér lenne az MKB ma még meglévő pénztárának a helyén. Ide csatlakoznának – kötelezően – a kormánytisztviselők és közalkalmazottak, akik után a munkáltató havonta utalna át összeget. A rendszer még nincs kidolgozva, nincs ugyanis válasz arra, hogy mi lesz az így megcsappanó Nyugdíjbiztosítási Alappal. Mindenesetre az látszik, hogy a kormány az övéinek nyugdíját biztosabb alapokra akarja helyezni.

⁹ Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer – tkp. egy elektronikus fuvarlevél – január első napjaiban ez is megbukott.

¹⁰ Noha az első felháborodásokra reagálva a miniszterelnök megvédte az új útdíj-rendszert, és annak előnyeiről győzködte a választópolgárokat, mindezt feledve – három hét múltán „próbaidősnek” minősítette a rendszert, amin – a panaszok áttekintése után – január végén módosítanak.

(i) Az előterjesztés nem mutatja be a részletes előirányzatok viszonyítási alapját, még azt sem, hogy az előirányzott összeg hogyan alakul a 2014. évi tervadathoz. Emiatt az összevetéshez elő kell venni a 2014. évi költségvetési törvényt, amit viszont e sorok írójának nem sikerült elérni az interneten. Így a törvénytervezet „bennfentessé” lett, mert csak az érintettek tudják megmondani, hogy miként változott 2014-hez képest a támogatottságuk.

Az összevont adatok tekintetében ugyan kapunk némi információt a 2014. évi tervszámokhoz képest, de ez mélyebb elemzésre kevésbé alkalmas, tudván, hogy az ördög a részletekben van. Valójában akkor tudnánk jobban eligazodni a 2015. évi előirányzatok körében, ha mind a részadatoknál, mind az aggregátumoknál az előterjesztő Nemzetgazdasági Minisztérium publikálta volna a 2014-re várható adatokat. Mivel a költségvetést a szokásosnál egy hónappal később kellett benyújtania, a várható számok bemutatására módja lett volna. E várható számokat az előterjesztőknek nyilvánvalóan el kellett készíteniük a 2015. évi tervadatok megalapozottsága érdekében, vagyis azok rendelkezésre álltak – az ellenkezőjét fel sem merem tétélezni.¹¹

(ii) A törvénytervezet olvasójában számos kérdés merül fel az egyes előirányzatok miértjét, okát, megalapozottságát illetően. Ezek közül csak a legkiemelkedőbbekre hívjuk fel a figyelmet:

- Nem tudni mire alapozódik az a 245,8 milliárd forintos állami vagyonebevétel, amelyből 187 milliárd forintot fordítanak a Beruházási Alapra. Ennek hiányában nagy merészség rábólintani a Beruházási Alapból tervezett nagyszabású fejlesztések megindítására.¹²

- Nem tudni, miért csökken a 2014. évi elképzelésekhez képest a reklámadó, és miért emelték meg az EVA 67 milliárdos bevételét 83 milliárd forintra. Ugyanígy kérdéses, miért nő meg a közmüadó, és miért csökken a bányajáradék 65 milliárdról 49 milliárd forintra.

- Nem mutatja be az előterjesztés, hogy az Egészségbiztosítási Alapnál miért esik 347,4 milliárd forinttal a költségvetési támogatás – miközben a feladatok változatlanok -, és mitől nő meg a szociális hozzájárulás. Egyáltalán mire alapozódik az, hogy a társadalombiztosítási alapoknál 400 milliárd forinttal több lesz a bevétel a szociális hozzájárulásból.

¹¹ Romhányi Balázs, a Költségvetési Felelősségi Intézet vezetője bírósági úton kikényszerítette a költségvetés-készítés alapvetéseit, a 2014. évi várható számokat, és a vizsgált hatástanulmányokat.

¹² A vagyonebevétel forrását a Költségvetési Tanács kérésére sem tárták fel. Tállai András arra hivatkozott, hogy nem akarják rontani az üzleteket a nyilvánosságra hozatallal. Varga Mihály amellet szálit síkra, hogy amíg nem realizálódik a bevétel, a beruházások nem indulhatnak el. Erre azonban nem mernénk fogadni egy petákot sem.

- Paks 2-re a költségvetésben 28,2 milliárd forintos támogatás-folyósítás szerepel 2015-re, ami a teljes beruházási költséghez képest elenyésző ugyan, de tudjuk, hogy

= még nincsenek aláírt szerződések, amit eddig ismerünk, és amit az országgyűlés elfogadott, az a Roszatommal létrejött blokképítésre és annak finanszírozására vonatkozó **megállapodás!**¹³

= Az ismertté vált forgatókönyv szerint a létesítési engedély kiadására 2017 második felében – 2018 első felében kerülhet sor. 2015-ben – a terv szerint – csupán a környezetvédelmi engedélyezése illetve a telephely alkalmasságának vizsgálata folyhat. Ez utóbbi – a terv szerint – 2014-ben már megkezdődött és két évet vesz igénybe, viszont erősen kétséges, hogy ekkora összeget igényelne.

Ezek alapján kérdéses az előirányzat indokoltsága, amelyről – nem mellesleg – azt sem tudjuk, hogy ez vajon az orosz hitel melletti magyar önrész (20%), vagy csupán a saját buzgóságunk.

= Az előirányzat a folyamatban lévő és várható uniós vizsgálatok fényében nyer különös kockázatot.

- Kérdéses a beígért pedagógus-béremeléshez szükséges összeg megléte (38 milliárd forint kellene, de a keret csak 10 milliárd), és a rendvédelmi dolgozók 30 százalékos béremelésének (44 md) fedezete is, aminek forrása a távközlési adó kiterjesztése lett volna. Az utóbbi 25 milliárdra előirányzott összegéből kijött volna a július 1-től érvényesített (tehát féléves) bérnövekmény.

¹³ Dagovor helyett az országgyűlésben csak szaglásényiét fogadtak el. Decemberben azonban megkötötték a szerződéseket is, de azokat azonnal titkosították is 15 évre, amit viszont az adatvédelmi biztos megtámadott.

1.3. A növekedési pályából adódó kockázatok

A 2014. október 30-án parlamentnek beterjesztett költségvetés a következő táblázatban összefoglalt növekedési pályára épült.

1. táblázat

A gazdasági növekedés keresleti összetevői (előző év = 100 %)

	2013 tény	2014 várható	2015 terv
Háztartások fogyasztási kiadása	0,1	2,0	2,6
Háztartások fogyasztása	0,2	1,6	2,1
Közösségi fogyasztás	5,0	2,0	-2,0
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	5,2	10,3	4,3
Termékek és szolgáltatások exportja	5,9	7,0	6,9
Termékek és szolgáltatások importja	5,9	7,6	7,0
Bruttó hazai termék	1,5	3,2	2,5
GDP nominálértéke, md forint	29 846	31 601*	33 228
GDP deflátor	3,0	2,6	2,5

Forrás: Országgyűlés T/1794-es törvénytervezet

* A törvénytervezet 243. oldalán szereplő táblázatában ezzel szemben 30.629 milliárd forint szerepel. Nyilván több menetben készült a költségvetés, és elmaradt az alapos végleges összefésülés.

Megjegyezzük, hogy a KSH 2014. szeptember 30-ával az Európai Unió által meghatározott új módszertan szerint számítja a bruttó hazai terméket, az államháztartás hiányát és az államadósságot is. A módszertani váltás oka a szolgáltatások kiterjedése, különös tekintettel az internet-szolgáltatások bővülésére. Az ESA 95 után az ESA 2010 szerinti eljárás útmutatója alapján a KSH 1995-ig visszamenőleg módosította a korábban ismert adatokat; az új információk zöme az előzőnél magasabb növekedési dinamikát jelez. A legutóbbi évek régi és új adatait a következő táblázat mutatja be.

Növekedési és egyensúlymutatók a régi és az új módszertan szerint*

Mutatószámok	2010	2011	2012	2013
<i>GDP ütem (előző év= 100 %)</i>				
ESA 1995 szerint	101,1	101,6	98,3	101,1
ESA 2010 szerint	100,8	101,8	98,5	101,5
<i>Államháztartás egyenlege/GDP, %</i>				
ESA 1995 szerint	-4,3	4,3	-1,9	-2,4
ESA 2010 szerint	-4,5	-5,5	-2,3	-2,4
<i>Államadósság/GDP, %</i>				
ESA 1995 szerint	82,2	82,1	79,8	79,3
ESA 2010 szerint	80,9	81,0	78,5	77,3

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

*régi módszertan: ESA 1995, új módszertan: ESA 2010

Az ESA 2010 szerint az államháztartás egyenlegét nem lehetett 2011-ben a teljes magán-nyugdíjpénztári vagyonnal korrigálni, hanem azt - meghatározott ütem szerint – több évre (35) kellett szétteríteni. Az új módszertan szerinti legnagyobb eltérés ebből adódik. Megjegyezzük, hogy így a valóságtól elszakadó adatokat kapunk, hiszen 2011 után olyan bevételi többlettel kell korrigálni az adatokat, amely már rég nem létezik.

A Nemzetgazdasági Minisztérium láthatóan az új módszertan szerint számolt a költségvetés tervezésénél. A bemutatott, várt növekedési dinamikát a reálisnál optimistábbnak tartjuk a következő okok miatt:

- A GDP deflátor – amely a GDP keresleti tényezőinek összefoglaló árindexe – 2014-re jelzett 2,6 százalékos nagyságrendje túlzott, amikor a fogyasztói árindex szerint az infláció kiiktatódott a magyar gazdaságból, megjelentek a 100 százalék alatti indexek, az ipar belföldi értékesítési árindexe deflációt jelez, az építőipar árdrágulása alig haladja meg a 2 százalékot, a külpiacon áremelkedése pedig nem éri el az 1 százalékot. A 2015-re jelzett 2,5 százalékos mérték viszont a 2014-re prognosztizált 2,6 % ismeretében válik kérdésessé, hiszen 2015-ben visszatér az infláció a magyar gazdaságba. Prognózisunk szerint 2014-re legfeljebb 1,8 százalékos deflátorral lehet számolni, ami 2015-re 2,2 százalékra emelkedhet.

- A pálya reáladatait is többnyire felülértékeltnek tartjuk a reálisan várható számokhoz képest.

= A 2014. évre szóló kereseti prognózisnak köze sincs a realitásokhoz, egyrészt, mert a bruttó és a nettó keresetdinamika között különbséget (0,7 százalékpontos) feltételez a nettó javára, holott a két ütem az év első tíz hónapjában megegyezett egymással,

másrészt, mert mintegy egy százalékponttal magasabb reálkereset-növekedést vár a feltupírozott nettó kereset-kiáramlás alapján, noha ezt a várható folyamatok nem indokolják.

A kormány szerinti 3,9 százalékos reálbér-növekedés helyett 2014-ben legfeljebb 3 százalékos várható. Ebből következően a háztartások fogyasztási kiadásai 2 százaléknál alacsonyabb mértékben bővülnek.

= A 2015-re bemutatott a 3,4 százalékra taksált bruttó keresetnövekedést túlzottnak tartjuk, hiszen a bértárgyalások az 1,8 százalékos inflációs prognózishoz fognak alkalmazkodni, s a munkaadók joggal hivatkozhatnak a két éven keresztül felültervezett inflációhoz igazított, határozott reálbér-emelkedést előidéző béremelések korrekciójának szükségességére. Ennek alapján legfeljebb 2,5 százalékos átlagbér-emelkedés várható, amellyel meg fog egyezni a nettó bértárgyalás dinamikája, hiszen érdemben a személyi jövedelemadó-rendszerben semmi sem változik. A költségvetési tervezetben ezzel szemben a nettó keresetnövekedés dinamikája meghaladja a bruttóét, ami akkor következett volna be – valószínű, ez egy korábbi számítási fázisból maradt ránk -, ha a kétgyerekes családok adókedvezményét – mint ahogy erről szó volt – már 2015-ben megemelték volna. (Erre azonban a mostani ígéret szerint csak 2016-ban kerül sor, valószínű, itt is egy korábbi verzió adata maradt benn.) Minthogy az inflációt a költségvetésben előirányozottnál alacsonyabbra várjuk, a reálkeresetek kb. 1,5 százalékkal emelkednek, s nem, mint ahogy azt a kormányzati prognózis feltételezi, 1,8 százalékkal. Ebből következik, hogy a háztartások fogyasztási kiadásának emelkedése alacsonyabb lesz a kormányprognózisban szereplőnél. Ez a fogyasztás-bővülés is kizárólag annak lesz köszönhető, hogy az adós háztartások törlesztési kötelezettsége csökken, és a felszabaduló vásárlóerő egy részét (feltételezés szerint nagyobb részét) a lakosság halasztott fogyasztásának pótlására fogja fordítani. (A jólét-növekedés zömét tehát a bankok fogják finanszírozni.)

= A bruttó állóeszköz-felhalmozás dinamikáját viszont 2014-re alultervezettnek véljük az első félévi adatok alapján. Csupán ebből adódóan a 2015-re előirányozottat, felültervezettnek.

= A romló külgazdasági prognózisok alapján túlzottnak tartjuk, különösen a 2014. évi magas bázison a 2015-re előirányozott 7 százalék körüli külgazdasági forgalom-emelkedést. Ismeretes, hogy a német autóipar - amelynek elsőszámú beszállítója Magyarország – elsőszámú piaca Oroszország, ahol a szankciókat nem egyhamar fogják feloldani. S az is, hogy a kieső nyugati keresletet a keleti piacok nem képesek túlkompenzálni. Ezért a nettó exportnak a kormányprognózisbelinél kisebb növekedési húzóerőt tulajdonítunk.

= Ugyanakkor érthetetlen számunkra a közösségi fogyasztás 2015. évi tervben szereplő 2 százalékos visszavágása, amikor ezen a soron számolják el a közmunkások termelte GDP-t. A közmunkások számát pedig Czomba Sándor, államtitkár 50 ezer fővel növelhetőnek véli 2015-re. (Meggjegyezzük, hogy ez nincs szinkronban a költségvetésben biztosított forrással, amely 2015-re mindössze 35 milliárd forintos bővülést enged a Start munkaprogramban, amelyből legfeljebb 20 ezer közmunkás fizetése fedezhető. A költségvetési szövegben is csupán néhány tízezer fős bővítést említenek.)

Prognózisunk szerint – jelen ismereteink szerint – a következő növekedési pálya rajzolható fel: 3. táblázat

A gazdasági növekedés keresleti összetevői
(előző év = 100 %)

	2013 tény*	2014 várható	2015 terv
Háztartások fogyasztási kiadása	0,1	1,7	1,5
Háztartások fogyasztása	0,2	1,5	0,7
Közösségi fogyasztás	5,0	2,5	1,5
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	5,2	13,0	3,5
Termékek és szolgáltatások exportja	5,9	7,6	4,0
Termékek és szolgáltatások importja	5,9	9,0	4,3
Bruttó hazai termék	1,5	3,3	2,2
GDP nominálértéke, md forint	29 846	31 632,8	32 751
GDP deflátor	3,0	1,8	2,2

*Forrás: KSH – előzetes adat

Minden mást változatlanak feltételezve az általunk számba vett növekedési pályán 2015-re 446 milliárd forinttal kevesebb nominális GDP termelődik, mint amivel a 2015. évre szóló államháztartási előterjesztésben számoltak. Ennek alapján a deficit és az államadósság rátája is a várttól eltérő számot jelez.

A költségvetési törvény szerint az egyensúlymutatók a következők szerint alakulnak:

4. táblázat

Egyensúlymutatók alakulása

	2013	2014	2015
Fogyasztói infláció	1,7	0	1,8
Folyó fizetési mérleg egyenlege (milliárd euró)	4,2	4,4	5,3
Folyó fizetési mérleg egyenlege a GDP százalékában	4,1	4,3	4,9
Államháztartás hiánya a GDP százalékában	2,4	2,9	2,4
Államadósság a GDP százalékába	77,3	76,3	75,4

Forrás: Országgyűlés T/1794-es törvénytervezet

1.4. A költségvetési politika kiemelt kérdései

1. A költségvetési tervezet általános indoklása szerint „a 2015-ös költségvetés a banki elszámoltatás költségvetése lesz”(183.o.), sőt, Varga Mihály is ezzel a mondattal – mint fő jellemzővel – mutatta be az előterjesztést. Ezzel szemben az igazság az, hogy a háztartások devizaadósságának rendezése kívül esik a költségvetésen, a 2015. évi prognózisban nyomát nem találni annak, hogy ebből a rendezésből a költségvetés valamilyen módon kivenné a részét. Az előterjesztők emellett olyan megtévesztő megfogalmazást is megengedtek, miszerint „a banki elszámoltatásnak köszönhetően mintegy 1000 milliárd forint járhat vissza a magyar háztartásoknak, a törlesztőrészek pedig akár 25-30 százalékkal is csökkenhetnek.”(183.o.) Tény, hogy a Kúria döntése nyomán végrehajtott procedúráknak köszönhetően 2015-ben csökkenhetnek a törlesztőrészek (a már törlesztett hiteleknél készpénz-kifizetésekre is sor kerül), ám egyrészt addig még végig kell játszani a banki-bíróági eljárásokat, másrészt a háztartások szabadon felhasználható pénzeinek bővüléséhez a költségvetésnek köze nem lesz. A költségvetés csak profitálhat a fogyasztás emelkedéséből származó adókból, és ebből a családok csak akkor, ha valóban többet kapnak vissza. Ám ennek ígéreténél többet a költségvetésben nem leltünk fel.

2. A költségvetés egyetlen komolyan vett gazdaságpolitikai célja a túlzott deficiteljárás alól való mentesülés, vagyis az uniós pénzek maradéktalan megszerzése - a felsorolt prioritások csupán ráolvasások. Az Orbán-kormány tisztában van azzal, hogy nem engedheti meg a megszavazott uniós források egyetlen centjének elvesztését sem, hiszen beruházás-növekedési várakozásai nagyrészt erre épülnek. Éppen ezért vállalt az áprilisban bemutatott konvergencia-programbelinél is szigorúbb egyensúlytartó pályát. Akkor 2015-re emelkedő GDP-dinamikával (2,3 százalékról 2,5 százalékra) számoltak és mindössze 0,1 százalékponttal csökkenő államháztartási deficitrátaival. A mostani előterjesztésben az államháztartás hiányát – ugyanazon GDP-dinamika feltételezése mellett - a GDP százalékában visszavágták (2,8 százalékról 2,4 százalékra), az államadósság rátájánál pedig nagyobb mérséklődést ígértek be 2014-re és 2015-re egyaránt (a 0,1, ill. 0,2 százalékpontos csökkenés helyett 1, illetve 0,9 százalékpontost). S nem utolsósorban a strukturális egyenleget is úgy állították be, hogy az a középtávú célként megjelölt 1,7 százalékon belül legyen (1,6%). Mivel két vállalt paraméter is az engedélyezett limit alatt van, az államadósság-ráta csökkentésére nézve pedig ambiciózusabb pályát rajzoltak fel – ceateris paribus -, van némi mozgástér a jövő évi költségvetési politika számára.

Erre annál is inkább szükség van, mert a bemutatott tartalékok - a kockázatokhoz képest – elégtelennek tűnnek:

- A 172 milliárd forintos céltartalékot már eleve felosztották.
- A Rendkívüli kormányzati intézkedésekre szóló tartalék elköltéséről nincs kétségünk – a kormány gondoskodni fog róla, akár csak 2014-ben. Ez a tartalék elvesztette eredeti tartalmát (ti., hogy rendkívüli esetekre szólna), és lényegében a parlament ellenőrzése alól kivont kormányzati döntések forrásává vált.
- Az Országvédelmi Alapba mindössze 60 milliárd forintot helyeztek (ezt is csak a KT kérésére emelték meg 40 milliárról), ami 40 milliárd forinttal kevesebb a 2014. évinél, miközben a kockázatok nem mérséklődtek, sőt, a külső: likviditási-finanszírozási és konjunkturális kockázatok még nőttek is.¹⁴

3. A szigorúbb egyensúlyi mutatók felvállalásának következménye, hogy megszorításokat tartalmazó költségvetést kellett összeállítani. A megszorítások tetten érhetőek a bevételek kiterjesztésében (adóemelések és új adók), valamint bizonyos kiadási tételek nominális visszavágásában (ld. később) is. Összességében – az előterjesztés alapján – az elsődleges aktívum nem nő a GDP százalékában, a hiánymérséklés tehát egyértelműen az alacsonyabb kamatszolgálatra hárul.

4. A költségvetési előterjesztésben szereplő prioritások dokumentumbeli teljesüléséről a következőket lehet megállapítani:

- „**A család az első**” – e felvállalt, nagyon szép elvnek való megfeleléshez a költségvetés mindössze egyetlen pontban járul hozzá: a házasságkötés adókedvezményrel való preferálásával. E teljesen értelmetlen adókiengedésen túl a háztartások a költségvetéstől csak megszorításokat kapnak. Közvetlenül is: a szociális juttatások nominális és reálértékének megnyirbálásával, a települési adó bevezetésével, és közvetetten: a cafetéria nagyobb megadóztatásával, valamint az adóemelésekből következő inflációval. (A népegészségügyi termékadó kiterjesztése az alkoholokra, a pálinkafőzés megadóztatása, a környezetterhelési díj vetítési alapjának kiszélesítése a tisztálkodási és kozmetikai cikkekre, irodai papírokra, az élelmiszerlánc-felügyeleti díj megemlése, a dohányiparra kivetett „egyszeri” egészségügyi hozzájárulás, a jövedéki adóval terhelt cikkek forgalmazók jövedéki biztosításának megemlése mind olyan termékkörre vonatkozik, amelynek a súlya egyrészt jelentős a

¹⁴ Az elfogadott költségvetésben 30 milliárdra vágta vissza ezt a tartalékot.

fogyasztói árindexben – az adóemelés áthárítása nem kétséges -, másrészt jórészt rugalmatlan fogyasztási cikkekkel érint.)

- **„Munka mindenkinek”** – ennek az ugyancsak akceptálható elvnek a teljesüléséhez a költségvetés az elsődleges munkaerőpiacon mindössze azzal járul hozzá, hogy a kisgyermekes szülők rész munkaidős foglalkoztatását is ösztönzi adókedvezménnyel. A közmunkákat a Start munkaprogram keretének 35 milliárd forinttal való megemelésével kívánja bővíteni. Az utóbbi tekintetében a számok eléggé zűrösek. Az előterjesztés azt tartalmazza, hogy a korábbi évek 200 ezer fős közmunkás-létszámát több tízezer fővel kívánják növelni, amihez 270 milliárd forintra emelték a keretet. Ezzel szemben a valóság az, hogy 2014-ben is csak néhány hónapban sikerült 200 ezer főre növelni a közmunkások számát (2013-ban 129,1 ezer volt, 2014 első tíz hónapjában, amelyről adat van, átlagban 184 ezer főt jelzett a statisztika). A 2014-es programhoz eredetileg 184 milliárd forintot irányzott elő a költségvetés, majd ezt 47 milliárd forinttal megfejelték – amikor nagy felháborodást váltott ki a választások után visszaeső közfoglalkoztatás. Ha a 2014. évi 231 milliárd forinthez hozzávesszük a beígért 35 milliárdot, a belengetett 270 milliárdból 4 milliárd forint hiányzik. Nem mellesleg jegyezzük meg, hogy a 35 milliárdos többlet-keretből maximum 20 ezer fővel bővíthető a közmunkások száma. Ezzel szemben Czomba Sándor 50 ezer fős bővülésről vizionál a sajtóban 2015-re.

- **„Ingyen tankönyv és pedagógus béremelés”** – ebben az eddig ismertekhez képest semmiféle újdonság nincs. Lehet, hogy azt kellene értékelnünk, hogy a kormány nem lép vissza az említett témákban. A pedagógus-tüntetésre adott válaszként a kormány azt hangsúlyozta, hogy 2015-ben folytatódik az életpálya-modell szerinti béremelés. Ugyanakkor azonban a pedagógusok korábbi automatikus béremelését kikapcsolták azáltal, hogy a továbbiakban az nem emelkedik a minimálbér-emeléssel azonos mértékben.

- **„Több pénz az egészségügyben”** – e prioritás megfogalmazását az előterjesztő azzal kívánta alátámasztani, hogy „A Kormány folytatja az egészségügy fejlesztését, az ágazat jövőre több pénzhez jut”. A bemutatott költségvetés alapján jószerivel csak a házi orvosok jutnak reálértékben több forráshoz. Az ágazat egésze a 2013. évi tényleges pénzfelhasználásnál 2,4 milliárd forinttal kisebb kerettel rendelkezik. Ezen belül semmivel sem nő 2013-hoz képest a legnagyobb súlyt képviselő kórházak támogatása, a második legnagyobb súlyú terület, az egyéb egészségügy finanszírozása pedig 20 milliárddal csökken ahhoz az évhez képest (2013), amikor még csak alig indult be a gazdaság növekedése.

- **„A rendvédelmi dolgozók megbecsülése”** – ennek az ígéretnek legalább annyi „fedezete” van, hogy a kormány 2015. július 1-jétől 30 százalékos béremelésre tett javaslatot

(hogy miből, mint említettük, egyelőre kérdéses, valószínű értelmetlen volt a kiadás-emelés „megpántlikázása”, s az is lehet, hogy erre nem is került sor, csak az internetadó védelme érdekében lengették be ezt az érvet). Későbbi évekre szóló ígéret az életpálya-modell és a lakástámogatás kidolgozása.

- **„Támogatás a gazdáknak”** – ez kétféle támogatást jelent. Egyrészt eltörlik a mg-i beszerző, értékesítési szövetkezetek iparüzési adófizetési kötelezettségét (tovább apad az önkormányzatok bevétele!), másrészt kiterjesztik a kedvezményes, 5 százalékos áfát a szarvasmarha, juh és kecske forgalmazására.

- **„Értékálló nyugdíjak”** biztosítása érdekében az eddigi törvényi kötelezettségvállalásokon túl többet csak annyiban tudunk meg, hogy a rezsicsökkentéssel elért megtakarítások megtartását a Kormány az új állami szolgáltató létrehozásával kívánja majd elérni. Az utóbbinak azonban nem leltük a nyomát a költségvetésben.

- **„Több uniós forrás”** – e prioritás megfogalmazása alatt azt olvashatjuk, amit eddig is tudtunk, hogy az új uniós ciklusban 12 ezer milliárd forint érkezik hozzánk. Fejlesztési része elosztásánál pedig arra törekednek, hogy legalább 60 százalék a gazdaság fejlesztésére, munkahelyteremtésre fordítódjon. „Ez az elköteleződés már a 2015. évi költségvetésben is jól tükröződik.”(185. o.) Sajnálatos módon ezt a tükröződést nem sikerült tetten érniük.

- **„Bürokráciacsökkentés”** – címszó alatt 2015-re a költségvetési törvény csak az ügyintézési idő 6 nappal való csökkentését irányozza elő, továbbá a kormányablakok számának 260-ra emelését (de hogy mennyiről, azt nem tudjuk meg). A többi ígéret (közszolgálati életpálya-modell, illetékcsökkentés, szélessávú internet minden háztartásba) csak 2015 utánra szól.

- **„Stabil pénzügyek, tartós gazdasági növekedés”** – e prioritás, ami a legfontosabb lenne, nem tartalmaz egyebet, mint a 2014. évi eredmények fényezését, és az egyszeri tényezők által rövid távon elért eredmények távlatos kiterjesztését, tartósíthatóságuk vélelmezését.

1.5. Az adórendszerrel¹⁵

A tervezett adóváltoztatások néhány szembetűnő sajátosságát emelnénk ki.

1. Ahol adókiengedés történik, az alapján véve nem ösztönzi a növekedést (első házasként adókedvezmény, lex OTP, társasági adókedvezmény a felsőoktatási

¹⁵ Az eredetileg bemutatott költségvetésben nem szerepelt a decemberben meghirdetett új útdíj-rendszer.

intézmények támogatása esetén, 5%-os áfa a szarvasmarha, juh és kecske eladás esetén, áfa-mentessé tett haditechnikai beszerzések, pénzügyi tranzakciós illeték csökkenése egyes kártyás fizetéseknél).

2. Az adóemelések és az új adók bevetése egyfelől inflációt gerjeszt, másfelől rontja a tartós növekedés feltételeit. Az előbbihez soroljuk a kollektív befektetési alapok különadóját, az egyéni ügyfelek portfóliókezelésének áfa-kötelessé tételét, az alkoholokra is kiterjesztett chipsadót, a pálinka-bérfőzés adójának emelését, a környezetterhelési termékdíj kiterjesztését, az élelmiszerlánc-felügyeleti díj növelését, a dohánygyárak különadójának bevezetését, a jövedéki biztosíték megemelését. A növekedési alapok tovább rongálódnak annak a példának a felmutatásával, hogy a kormány változatlanul korlátozni kívánja a multinacionális szolgáltató cégeket és az extraprofitot, s hogy mi minősül extrának, azt ő határozza meg. Újabb állatorvosi lovunk az élelmiszerlánc-felügyeleti díj. Ismeretes, hogy 2012-ben a kormány eltörölte a kereskedőcégek különadóját (kb. 30 md forint volt), tartva az unió kötelezettségsszegési eljárásától. Most viszont visszacsempészte, mégpedig úgy, hogy megemelte az élelmiszerlánc-felügyeleti díjat, ráadásul sávosan (éppen 30 milliárdos többletet remél tőle) annak ellenére, hogy szeptemberben Zsigó Róbert, minisztériumi államtitkár még azzal nyugtatott mindenkit, hogy nem lesz adóemelés. A jelzett kormányzati magatartás ismét megkérdőjelezi a magyar kormány szavahihetőségét, és a szabályok kiszámíthatatlan alakítása okán fokozza a befektetésektől való tartózkodást, és/vagy újabb érvet szolgáltat az országból való kivonulás szempontjához.
3. A bevételek körében túltervezettnek tartjuk az áfát, amelynek összege 2013-hoz képest 13 százalékkal nagyobb 2015-re előirányozottan, holott a vásárolt fogyasztás és az infláció együttesen – a kormány prognózisa szerint is csak 6,5 százalékkal bővül. Ebben – figyelembe véve a kifizérést is – kb. 100-150 milliárd forintos kockázatot látunk. Tkp. ennek a megbecslésénél segítene, ha ismernénk a 2014. évi várható áfa-bevételt. Ugyancsak túltervezettnek tartjuk a személyi jövedelemadó-bevétel 5,5 százalékos emelkedését, amikor a béremelések várhatóan nem érik el a 3 százalékot sem, és nem bővül 50 ezer fővel a közfoglalkoztatás.
4. Kifejezetten farizeusnak tartjuk azokat a kormányzati döntéseket, amelyekkel egyrészt tovább kopasztják az önkormányzatok forrásait, másrészt lehetővé teszik számukra – mennyiségi korlátozás nélkül – a települési adó kivetését, ha feladataik ellátásához nem volna elégséges forrásuk. Ez az adómegszorítás decentralizálását

jelenti, és az önkormányzatok még rövidebb pórázon tartását, ti, ahol nem tudnak ilyen adóval (sem) elégséges finanszírozásra szert tenni, ott kérhetik a központi kormányzat segítségét.

5. A kormány a korábbiaknál is nyíltabban használja fel az adópolitikát a számára kívánatos piactisztításra. Ezt látjuk az élelmiszer-kiskereskedelemben, a dohánytermelőknél és forgalmazóknál valamint az alkohol-nagykereskedőknél. Nemcsak a meglévő hazai üzletek segítése a cél, hanem új jelentkezők igényeinek kielégítése is. Az élelmiszer-kiskereskedelemben érdekeltséget jelentett be Mészáros Lőrinc és Deutsch Tamás, a dohány-nagykereskedelem államosításának kedvezményezettje Lázár János barátja (Sánta) vagy Mészáros Lőrinc lehet.

1.6. A 2015. évi államháztartás kiadási oldaláról

Elemzésünkben néhány jellemző vonást emelünk ki.

1. Az államháztartás konszolidált kiadásain belül 2015-ben tovább folytatódik a dologi kiadások faragása. A 2013. évi tényszámmal szemben nominálisan is 14 százalékkal zsugorodik a támogatás összege (a 2014. évi előterjesztéshez mérten csak 0,3 százalékkal), ami a költségvetési szervek mindennapi működési feltételeinek további ellehetetlenítését jelenti.
2. Az összevont, konszolidált mérleg szerint a 2013. évi tényleges költséghez képest a felhalmozási kiadások csökkennek, nominálértékben 4 százalékkal, ami a hosszabb távú növekedés fenntarthatóságát kérdőjelezi meg – különös tekintettel a magyar gazdaság 2006 óta felmutatott alacsony állótöke-megújítási rátájára.
3. A globális adatok szerint 2015-ben mintegy 50 milliárd forinttal kevesebbet fog az államháztartás az ellátottak pénzbeli juttatásaira fordítani, mint a 2014-re előirányzott.
4. A kiadásokat részletesebben csak a 248. oldalon közölt táblázat alapján tudjuk szemrevételezni (az államháztartás konszolidált funkcionális kiadásai – pénzforgalmi szemléletben). Elemzésünkben jobbnak tartottuk a 2013. évi tényleges teljesítésekkel való összevetést, mint a 2014. és 2015. évi előirányzatok összehasonlítását. Eszerint az államháztartás kiadásai 3,3 százalékkal nőnek, miközben a nominális GDP – a kormányterv szerint – 11,3 százalékkal emelkedik, ami önmagában is megszorításra utal.
5. Preferenciák és diszpreferenciák

a./ Számos területen a támogatások *nominálisan is csökkennek*, a bemutatott 44 csoportból 18-ban (a bemutatott nomenklatúra szerint):

- az általános közösségi szolgáltatásokon belül a pénzügyi és költségvetési szolgáltatásoknál (18%-kal),
- a védelemnél (4 %-kal),
- a tűzvédelemnél (11 %-kal)
- a felsőfokú oktatásnál (5 %-kal),
- az egyéb oktatásnál (5 %-kal),
- az egyéb egészségügynél (5 %-kal),
- a táppénz, anyasági vagy ideiglenes rokkantsági juttatásoknál (0,3 %-kal),
- az egyéb társadalombiztosítási ellátásoknál (8 %-kal),
- a munkanélküli ellátásoknál (1,3 %-kal),
- az egyéb szociális támogatásoknál (21 %-kal),
- a hitéleti tevékenységeknél (21 %-kal),¹⁶
- az egyéb közösségi és kulturális tevékenységeknél (15 %-kal) – itt két különböző csoport szerepel a főcsoporton belül,
- a vasúti közlekedésnél (10 %-kal),
- a távközlésnél (9 %-kal),
- az egyéb gazdasági tevékenységek és szolgáltatásoknál (17 %-kal)
- a környezetvédelemnél (12 %-kal).

Csökkennek ezen kívül az államadósság kezelésére fordított kiadások (11 %-kal) az olcsóbbá váló finanszírozás következtében.

A kiadások megvágásából karakterisztikusan kirajzolódik a természeti (környezetvédelem, tűzvédelem devalválása) és a társadalmi környezet (oktatási, szociális és egészségügyi kiadások csökkentése) megújításának, fejlesztésének elmaradása, azaz a potenciális növekedés alapjainak távlatos gyengítése. Ezzel szemben kormányzati erényként mutatja be a költségvetési előterjesztés a szociális ellátások megfaragását, amelynek az a célja, hogy 2018-ra ne legyen senki az országban, aki munka helyett jövedelempótló támogatásban részesül.

b/ A következő területeken az átlagos, *3,3 százalékos kiadásbővülésnél kisebb mértékben emelkednek* 2015-re 2013-hoz képest a támogatási előirányzatok. Ezek körében –

¹⁶ Ezt a végső szavazás előtt korrigálták, az egyházak költségvetését kb. 2 milliárd forinttal megemelték – kifejezetten a katolikus egyházra fazonírozva.

minthogy a fogyasztói árindex kb. 1 százalékkal emelkedik – csekély reálértékbeli növekedés is lehetséges.

- Rend- és közbiztonság (0,3 %), ami annál is inkább furcsa, mert ezen a területen várható 2015 legnagyobb béremelése.

- A kórházi tevékenységek és szolgáltatások körében majdnem teljesen megegyezik a 2015. évi előirányzat a 2013-ban teljesült kifizetésekkel (163 millióval kevesebb).

- Rendelői, orvosi, fogorvosi ellátás (3 %).

- Közegészségügyi tevékenységek és szolgáltatások (2,9%).

- A családi pótlékok és gyermekeknek járó juttatások (1 %).

Az a/ és b/ pontokban felsorolt területek egyértelműen diszpreferáltak a jövő évi költségvetési politikában.

c/ Elemzésünkben a következő kiadáscsoportot azok alkotják, ahol a támogatások 2015-re a 2013. évi tényleges kifizetésekhez képest *az átlagost meghaladó mértékben* (3,3 százaléknál jobban) *emelkednek, de bővülésük alatta marad a költségvetési törvényben szereplő nominális GDP-ütem emelkedésének* (11,3 %).

- külügyek (4,1 %),

- alapkutatás (8,6 %),

- egyéb általános közösségi szolgáltatás (7,2 %),

- igazságszolgáltatás (3,4 %),

- büntetés-végrehajtási igazgatás és működés (3,6%),

- iskolai előkészítés és alapfokú oktatás (5,5 %),

- nyugellátások (6%),

- lakásügyek, települési és közösségi tevékenységek és szolgáltatások (8,5 %),

- kulturális tevékenységek és szolgáltatások (8,9%),

- műsorszórási és kiadói tevékenységek, szolgáltatások (4,9%),

d/ A költségvetési törvényben *egyértelműen preferált területek* a következők:

- törvényhozó és végrehajtó szervek (15,6%),

- középfokú oktatás (16,4%),

- háziorvosi és gyermekorvosi szolgálat (15,1%),

- szociális és jóléti intézményi szolgáltatások (32,9 %) – valószínű, 2013-ban indokolatlanul mélyre nyomták ezt a keretet; 2014-ben már 90 milliárd forinttal javították,

- sport és szabadidős tevékenységek és szolgáltatások (95,1 %),
- tüzelő- és üzemanyag, valamint energiaellátási feladatok (393,7 %),
- mező-, erdő-, hal- és vadgazdálkodás (41,2%),
- bányászat és ipar (23,1 %),
- közúti közlekedési tevékenységek (12,2 %),
- egyéb közlekedés és szállítás (33,8 %). Az utóbbi két tételnél a 2014-ben indult uniós projektekhez kapcsolódó költségvetési kifizetési többletekről lehet szó.

Nem mellékesen jegyezzük meg, hogy a sport és szabadidős tevékenységekre 2015-re előirányzott 164 milliárdból az Emberi Erőforrások Minisztériumától 118 milliárd forintos támogatást kap a sport, amiből a futball-stadionépítés már csak szerény hányadot, közel 20 milliárd forintot tesz ki.¹⁷ (Ám a nemzeti stadionfejlesztési programnak 420 millió forint értékben még tartalékkerete is van.)

6. Nem áll rendelkezésünkre összehasonlítási alap, de a kiadások áttekintéséből kitűnik, hogy a kabinet nagyon is a szívéen viseli az általa létrehozott kutatóintézetek finanszírozását. Megjegyezzük, hogy ezen intézetek produktumairól ez ideig nem sikerült információt szereznünk. Különösen furcsának tartjuk a 2015-ben már harmadik éve működő Nemzetstratégiai Kutató Intézetnek megítélt 1,2 milliárdos keretösszeget (korábban kapott 1,3 milliárdot is), miközben létezik egy Nemzeti Tervezési Hivatal is - 2015-re 839 milliós támogatási előirányzattal. Néhány további kormányhoz kötődő intézet támogatási kerete:

- Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala (500 millió),
- Rendszerváltás Történet Kutatóintézet és Archivum (300 millió),
- Nemzeti Örökség Intézet (317 millió),
- Veritás Történelemkutató Intézet (260 millió),
- Eszterháza Kulturális Kutató és Fesztiválközpont (838 millió),
- Magyar Nyelvstratégiai Intézet (133,3 millió),

És ebbe a sorba illeszkedik, hogy az MMA-nak csak a titkársága 1521,3 millió forintos támogatást kap 2015-ben, amihez képest eltörpülnek például a szellemi fogyatékosokat segítő összegek (200 millió forint körüliek), vagy akár a Magyar Vöröskereszt támogatása (100,1 millió).

¹⁷ A költségvetés elfogadása előtt ezt a keretet még 4 milliárd forinttal megtoldták.

7. A kormányfői protokollra 500 millió forintot irányoztak elő, a kormányzati kommunikációval kapcsolatos feladatokra pedig 1090 milliót a miniszterelnökség keretén belül.

1.7. Általános, összegző megállapítások

- 1. A 2015-re bemutatott költségvetési politika nem tudja és nem is akarja feltartóztatni a társadalmi kohézió további lazulását,** az utóbbi években felgyorsult jövedelmi és vagyoni polarizáció feltartóztatását, a társadalom kettészakadását, sőt, hozzájárul a szegénység mélyüléséhez és terjedéséhez. Mindezek által növeli a magyar társadalmon belüli szociális feszültségeket, és mindazokat a politikai kockázatokat, amelyek a feszültségek robbanásából következően vélelmezhetők. A vállalkozások ez okra visszavevethető politikai kockázatának emelkedése rontja a befektetői hajlandóságukat és ezáltal a potenciális növekedés tényezőit. Ugyanezt eredményezi a szegénység terjedése és bebetonozódása miatt a munkaerő mentális és egészségügyi leépülésének következménye, az elsődleges munkaerőpiacon való foglalkoztathatóság esélyének romlása.
- 2. A 2015-re bemutatott költségvetési politika nem tudja érdemben enyhíteni a munkaerőpiac feszültségeit,** mert a kormányzati politika Janus-arcú. Egyfelől sorozatban hoz – és ez az újabb kormányzati ciklusban is folytatódik - befektetés-riasztó döntéseket, amelyek a lehetségesnél is jobban gátolják az elsődleges munkaerőpiacon megjelenő kereslet bővülését. Másfelől – ennek ellensúlyozására – hatalmas (és növekvő) költségvetési forrásokat köt le a közfoglalkoztatás kiterjesztésére. Az elsődleges és másodlagos munkaerőpiac között alig van átjárás, ezért a közfoglalkoztatás bővítésére irányuló politikát rendkívül drágán, az erőforrások elfecsérlésével finanszírozott zsákutcának tartjuk.

Nem értünk egyet a foglalkoztatáspolitikát – költségvetési előterjesztésben is feltűnő – szédelő feldicsérésével, mert azt a statisztikai tények cáfolják:

a/ Ha a KSH munkaerő-felmérés szerinti 2014. I-III. negyedévi adatából, a kimutatott 4.127,2 ezer főből levonjuk a szezonálisan külföldön dolgozókat és a közmunkán lévőket, akkor 3,8 millió főre becsülhető az elsődleges munkaerőpiacon, Magyarországon dolgozók száma. Ez az adat korántsem egyedülálló a magyar gazdaságban, hiszen 2000 és 2008 között (válságmentes „békeidőszakban”), amikor a

közmunka még ismeretlen volt és az időszakos külföldi munkavállalás is elenyésző, ekkora vagy ennél magasabb foglalkoztatási szint jellemezte a hazai munkaerőpiacot. Elismerve, hogy 2014-ben az elsődleges munkaerőpiacon is nőtt a munkaerő-kereslet, a válság mélypontjának tekinthető 2009-es esztendőhöz mérten 2014. első háromnegyedévében a hazai tényleges, elsődleges piaci foglalkoztatási többlet 173,3 ezer főt tesz ki, ami éppen a fele a teljes foglalkoztatotti körre számítottak.¹⁸

b/ A kimutatott munkanélküliség csökkenésének egyik oka, hogy az utóbbi években nőtt a külföldön munkát keresők száma, ami hosszú távon rongálja a növekedési alapokat, hiszen zömében a képzetesebb, fiatal, vállalkozó szellemű munkaerő távozott az országból. Másrészt a közfoglalkoztatás felfújása járul hozzá a munkaerő-felmérés szerinti munkanélküliség mérséklődéséhez. Minthogy a közmunka nagyobb részt rejtett munkanélküliség, ha a közmunkát végzetek 80 százalékát hozzáadjuk a kimutatott állástalansághoz, akkor a 2014. I-III. negyedévi átlagos munkanélküliség valamivel 500 ezer fölé nő és 11,1 százalékos rátát jelez. Ugyanezzel a módszerrel számolva a válság mélypontján, 2009-ben jelentkező állástalanságot azt kapjuk, hogy akkor 470 ezren nem találtak munkát maguknak, a rátájuk pedig 11,2 százalékot tett ki. S ekkor még – források hiányában - nem korrigáltunk a külföldre távozottak adatával.

Nem mellékesen jegyezzük meg, hogy a második Orbán-kormány által felvállalt 10 év alatt 1 millió munkahely létesítésének programja - a 2010. évi megfogalmazás szerint - az elsődleges munkaerőpiacra vonatkozott. A kormányprogram a kormány által kiszámíthatóvá tett gazdasági környezetben fellendülő vállalkozásoktól várta a munkaerő-kereslet jelzett élénkülését. A közmunkaprogramok kiszélesítéséről akkor szó sem volt, sőt, a szocialista kormány által bevezetett „Út a munkába” programot kifejezetten bírálták a 2010-ben kormányra kerülők.

- 3. A 2015-re bemutatott költségvetési politika nem tudja garantálni a vállalkozások számára a szabályozó rendszer viszonylagos stabilitását, kiszámíthatóságát.** A parlamentnek benyújtott törvénytervezet 24 órát sem bírt ki, hiszen az átadását követő 19. órában a miniszterelnök rádióinterjújában visszalépett a „távközlési adó kiterjesztésétől”.

¹⁸ A 2009. és a 2014. évi adatokat is megtisztítottuk a közfoglalkoztatás és a szezonálisan külföldön munkát vállalók számával.

- A 2015. évi költségvetési törvény nem cáfolja, hogy a kormány adópolitikáját ad hoc ötletek, kiszámíthatatlan politikai és újraelosztási szempontokat követő döntések alakítják.
- A kockázatokkal szemben a költségvetésbe beállított elégtelen tartalék a korábbi, permanens költségvetés-készítési gyakorlatot vetíti előre 2015-re is, ami folyamatossá teszi a befektetők vállalkozói bizonytalanságát.

Nem véletlen, hogy egyfelől a 2010-2013 közötti nettó tőkebeáramlás kevesebb, mint a fele volt az 1995-2008 közötti „békeévek” átlagának (ráadásul ennek nagy része a bankok tőkepótlására érkezett), másfelől, hogy 2014 első felében nettó tőkekiáramlás mutatkozott. A „Folytatjuk” program elriasztotta a tőkét, a látszólagos politikai stabilitás fokozódó politikai kockázatot eredményezett. Nem látható a költségvetésben annak a nyoma, hogy ez a hosszú távú potenciális növekedés és a versenyképesség alakulása szempontjából kedvezőtlen tendencia megtörne.

- 4. A 2015-re bemutatott költségvetési politika rongálja a hosszú távú potenciális növekedés alapjait** a már jelzettekén túl a felsőoktatásból történő további forráskivonással és a 2013. évi teljesítéshez képest nominálisan is csökkenő egészségügy-finanszírozással.

Összességében a bemutatott költségvetési tervezet ráerősít a társadalom szétszakadására és a potenciális növekedés lassulására; uniós versenytársainkhoz való felzárkózás helyett leszakadásunk folytatódásának irányába mutat.

A 2015. évi költségvetést december 16-án – utcai megmozdulásokkal, tüntetésekkel övezve – fogadta el a parlament. A központi alrendszer hiányát 877 milliárd forintban határozták meg 17.190 milliárd forintos kiadási és 16.313 milliárd forintos bevételi tervezet mellett. Az ÁKK közlése szerint ebből 192 milliárd forintot az uniós források fognak finanszírozni, így a finanszírozási igény mindössze 685 milliárd forint lesz. Az AAK tervezete 2015-ben 6 ezer milliárd (5985 md) forintban határozta meg a törlesztésekhez, kamatfizetésekhez és a folyó deficit finanszírozásához szükséges állampapír-kibocsátást. Ebből azonban csak 156 milliárd forintnak megfelelő devizaalapú papírt dobnak piacra, ami szerintük a PEMÁK-ból és a Letelepédési kötvényből begyűjthető, vagyis 2015-ben a magyar állam nem megy ki a nemzetközi piacokra forrásszerzés céljából, és a devizában fennálló adósságállomány részarányát is csökkenti 45 százalékról 40 százalékra.

2. A költségvetés farvizén végrehajtott, zsákmányszerzést célzó kormányzati támadások

2.1. Élelmiszer-kiskereskedelem

Az élelmiszer-kiskereskedelemben minden korábbinál is átlátszóbb támadások érik 2015-ben a multinacionális cégek diszkont- és hipermarket-láncait. Ismeretes, hogy a kiskereskedelmet is különadóval sújtották 2010 és 2012 között, aminek nyomán Brüsszel kötelezettségzegési eljárást indított ellenünk. Miután azonban az adót (amelyből évi 30 milliárd forintot szedett be a költségvetés) kivezették, az eljárást beszüntették. A külföldi cégek számos módon igyekeztek a kormány kedvében járni, hogy jóindulatát megszerezzék (milliárdos reklám-megrendelések Simicska cégeinek, tanulmány-kérés a Századvégtől, aktív TAO-fizetés, a Puskás Akadémia kiemelt szponzorálása, a magyar beszállítói hányad növelése, magyar termékek kiemelt reklámozása stb.). Ám e befektetések hiába valónak bizonyultak minek utána megélenkült a Fideszen belüli érdeklődés e láncok piaca iránt, és a meglévő magyar üzletláncok is kifejezésre jutatták további piacszerzési igényüket. A piacok/vagyonok újraosztását 2014 őszén a kormány a következő intézkedés-sorozattal vélte előrelendíthetőnek:

1. Különadó – új ruhában: az élelmiszerlánc-felügyeleti adó drasztikus megemlése, sávosan. A korábbi 0,1 százalékról (az árbevétel arányában) 6 %-ra növelt adó a magyar üzletláncokat alig érinti, annál inkább a Tesco, az Auchent, a Spart, az Aldit és a Lidlit. Indokként azt hozták fel, hogy így egészséges ételek kerülhetnek a magyar családok asztalára, mert a NEBIH ebből fogja még alaposabbá tenni a élelmiszer-biztonsági vizsgálatait. Később kiderült, hogy szó nincs a költségvetési bevétel (30 milliárd a korábbi 350 millióval szemben) megpántlikázásáról, az simán befolyik a költségvetésbe, és lehet, hogy a NEBIH költségvetési keretét bővítik.
2. A vasárnapi és az éjszakai nyitva tartás korlátozása. Eszerint – a törvényben felsorolt kivételektől eltekintve – 2015. március 1-jétől csak azok az üzletek lehetnek nyitva vasárnap, amelyben a legalább 20 százalékos tulajdonosi részesedéssel bíró vagy a családtagja szolgál ki. Aranyvasárnapon kívül még egy vasárnapon lehetséges az év folyamán nyitva tartás. A zárvatartás alól azonban a kormány egyedi felmentést adhat. Demján Sándor a törvény elfogadásának esetére népszavazást helyezett kilátásba. Kezdeményezését azonban a volt monoki

polgármester, Szepessy Zsolt megelőzte a népszavazás engedélyezéséről döntő Nemzeti Választási Bizottságnál.¹⁹

3. A plázastop meghosszabbítása, most már a 400 nm feletti üzletépítésekre. Pontosabban egy fidesz-vezette testület adhat felmentést a szabály alól, s mivel az engedélyezés szabályait a törvényt nem fedte fel, Áder János a törvényt megfontolásra visszaküldte a parlamentnek.
4. Egyértelműen a nagycégek magyarországi kinyírását célozta meg a kiskereskedelmi törvénynek az a módosítása, amely szerint, ha az 50 milliárd forintos éves forgalomnál nagyobb cégek két éven keresztül veszteségesek, le kell hogy húzzák a rolót.
5. Bezártatják a 400 nm-nél nagyobb üzleteket, ha azok világörökségi területen működnek.
6. Betiltják a hipermarketekhez vezetett ingyen autóbuszokat.
7. Kiterjesztették a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tényállását, megállapítása a Versenyhivatalra van bízva.

Az élelmiszer-kiskereskedelmet ért hét fő csapás következményeként áremeléseket, elbocsátásokat, beruházási, fejlesztési döntések elhalasztását, 3-4 fős üzletek bezárását emlegetik, továbbá a neten való értékesítés felfuttatását.²⁰ A multinacionális cégek egyelőre kitartanak, nem szándékoznak távozni az országból. A harc mindenesetre nagy erővel indult meg ellenük, ami ismételten csak riasztó példa minden Magyarországon befektetni kívánónak.

2.2. Dohányipar és –kereskedelem

Az ágazatra vonatkozóan meghozott piacbefolyásoló intézkedések a következők voltak:

1. A trafikok jövedelemhelyzetének javítása érdekében tovább bővítették a forgalmazható termékek körét cukorkákkal, közlekedési jegyekkel, mobil-feltöltő kártyákkal. A trafikok szeretnék megkapni az energiatalok és a tömény szeszesitalok értékesítésének lehetőségét is. Ugyanakkor a megszűnő trafikok helyén kiadott új engedélyeknél nagyobb körzeteket alakítottak ki.

¹⁹ 2015. január elején a Nemzeti Választási Bizottság a népszavazásra feltenni kívánt valamennyi kérdést elutasította.

²⁰ Az on-line megrendelések vasárnapi kiszállítását is megtiltanák – bár ez nincs benne az elfogadott törvényben.

2. A dohánytermékek jövedéki adóját 12,3 százalékkal emelték, ami ismét csak a feketepiacnak kedvez, s ezért is szélesítették a trafikok forgalmazási körét.
3. A dohánytermelőkre egy évre szóló különadót vetettek ki – sávosan a nettó árbevétel után, ami leginkább a Philips Morrist és a BAT-ot érinti (80 százalékban). Az egészségügyi hozzájárulás indokaként azt emelték ki, hogy az ágazat a társadalomnak nettó veszteség, mert nagyobb költségvetési kiadásokat involvál a dohányzás, mint amekkora bevétel befolyik (2013-ban 425 milliárdot fizettek be). A hazai, Lázár János barát Continentál céget a különadó kevésbé érinti, tekintettel arra is, hogy idővel a 2014. évi beruházások összegének 30 százalékát levonhatóvá tették az adóból (Ez a BAT-nak is kedvez.)
4. A Continentál számára lehetővé tették, hogy a 2014 végéig legyártott szivarkákat, amelyeknek alacsonyabb az adótartalma, 2015-ben változatlan adótartalommal forgalmazhatják. Ezt követően a cigarettával azonos adót kell fizetni a szivarkákért is, ami uniós előírás. (Még a BAT gyártott ilyen szivarkákat.)
5. A dohánytermékek jövedéki adó biztosítékát nem emelték fel, maradt a 22 millió forint cégenként.
6. A kormány terve szerint 2015 májusától egyetlen „dohánykereskedelmi ellátó” lesz, ami azt jelenti, hogy csak neki lehet eladni dohánytermékeket, és az import felett is ő rendelkezik. Ebből következően kb. 30 dohány-nagykereskedőnek kell lehúzni a rolót, és dohánygyárak értékesítőit is szélnek eresztik. A megadott paraméterek alapján a Continentál disztribúciós részlege, a Tabán Trafik Kft. vagy a Mészáros Lőrinc érdekeltségébe tartozó Aranykorona Zrt látszik esélyesnek a nagykereskedelmi monopólium elnyerésére.

2.3. Alkohol-forgalmazás

Ez idő szerint még csak kiszivárogtatott információk szólnak arról, hogy az alkoholforgalmazást is átszervezik, vagyis elkülönített üzletbe helyezik át. A hipermarketeknek és diszkontláncoknak ez is nagy csapás lenne, amiből természetesen a hazai kiskereskedelmi cégek sem maradnának ki. Ezért a nemzeti trafikok létrehozásával ellentétben, a nemzeti italboltok felállítását nagyobb körültekintéssel próbálják előkészíteni.

Ennek része – megítélésünk szerint – az alkoholok jövedéki adó biztosítékának módosítására vonatkozó ellentmondó döntések, majd a vita felfüggesztése és a döntés időbeli eltolása 2016-ra.

2.4. Sporttámogatások kiszélesítése

Az eddigi TAO támogatási rendszer mellett egy másik rendszert is kialakít a kormány, ennek a részletei azonban még átláthatatlanok. Mindenesetre bővül a támogatási csatornák száma.

Emellett olyan rendelkezést léptettek életbe, amely a pénzek elköltésének a korábbiaknál is nagyobb szabadságot ad azzal, hogy a sportszövetségeket olyan civil szervezeteknek tekintik, amelyek nem kötelesek részletes beszámolókat készíteni a nyilvánosság számára, elégséges, ha csak az összesített adatokat publikálják. Így nem lehet megtudni, hogy ki mennyivel támogatta a klubot.

A szövetségek támogatását azzal is szélesítették, hogy a Szerencsejáték Zrt által szervezett fogadásokon való részvételért az fogadásokon szereplőknek kifizetett díjakat a Zrt a játékadóból levonhatja. Ez bújtatott sporttámogatást jelent a költségvetés megkerülésével, és annak terhére.

3. Energiapolitikai kérdések

3.1. Fejlemények a Paksi atomerőmű ügyében

1. Július 3-án Áder János köztársasági elnök aláírta a T/140-es törvényt,²¹ amely az új blokkok építésének finanszírozási megállapodását tartalmazta - annak ellenére, hogy az LMP alkotmánybírósági kontrollt kért az elnöktől. Az aláírásról az MTI „elfelejtett” hírt adni, a tény csak az országgyűlés honlapjáról derült ki. Így a sajtóban szinte teljesen visszhangtalanul maradt a 10 milliárd euróról szóló hitel-megállapodás, amelynek terhet az ország – a megállapodás szerint – 2047-ig fogja majd viselni.

2. Másnap viszont megjelent az MTI-ben Kovács Árpádnak, a Költségvetési Tanács elnökének a véleménye a projektről, amely szerfölött megnyugtató volt. Szerinte 2026-ig, a blokkok üzembe-helyezéséig (pontosabban a törlesztés megkezdéséig) a hitelnek semleges hatása lesz a költségvetésre, csak a kamatot és a rendelkezésre tartási díjat kell megfizetni. De

²¹ A Parlament június 23-án fogadta el – botrányos körülmények között.

mivel 2016-tól a magyar gazdaság teljesítménye tovább javul, „ez egy könnyen teljesíthető, kezelhető dolog”. 2026-ig a magyar államadósság-rátát annyira le lehet csökkenteni, hogy a tőketörlesztés elfogadható lesz. Ehhez csak annyit tennék hozzá, hogy az elnök úr elfelejtette egyrészt a magyar önrészt, amelyet a költségvetésből kell finanszírozni, másrészt, hogy 2026-ig megnő az államadósság, amit a költségvetési egyenleg javításával lehet csak ellensúlyozni. S ugyan a beruházásnak lesz némi növekedést serkentő hatása (Romhányi Balázs szerint évi 0,3-0,4 %-os maximum), ennek költségvetési bevételi hatását messze túlszárnyalja az államadósság leszorítása miatt kikényszerülő évi 4-500 milliárd forintos megszorítási szükséglet. Annál is inkább, mert 2016-tól az EU évi legalább 1 százalékpontos államadósságráta-mérséklést vár el tőlünk. De megkérdőjelezhető Kovács Árpádnak az a véleménye is, hogy 2016-tól javul a magyar gazdaság teljesítménye. Ez az az év ugyanis, amikor még az Orbán-kormány is tovább mérséklődő GDP-dinamikát prognosztizált.

Kovács szerint a KT-nak nem tiszte a hitelszerződés energiapolitikai, környezetvédelmi, gazdaságpolitikai összefüggéseit vizsgálni, ők kizárólag csak azt nézik évről évre, hogy a paksi hitel sérti-e vagy sem az adósságszabályt. Megjegyzem, ha a gazdaságpolitikai összefüggéseket sem nézik, akkor ehhez teljesen fölösleges a KT léte.

3. Az ősz folyamán két fontos Paks 2-vel kapcsolatos tanulmány is megjelent²². Az egyiket Romhalmi Balázs a Költségvetési Felelősségi Intézet vezetője mutatta be. Eszerint Paks 2 2026-ig 10 százalékponttal növeli az adósságrátát. S ha a szokásos 8 százalékos megtérülési rátát várják el a projektől, akkor ahhoz min. 110 euró/kwó díj tartozna; ma a közép-európai átlag 35-36 euró között van. Ha viszont az árat dotációval viszi le az állam, akkor az unió állami támogatás-ellenességének szabályát sérti. Az EB engedménye a Heinkly Pointnak²³ nem precedens-teremtő, ezt Brüsszel is hangsúlyozta. A másik tanulmányt Tóth István János adta közre, ez gazdasági és szociológiai összefüggések alapján becsülte meg, hogy a 4000 md forintba kerülő atomerőmű megépítésénél 4-600 milliárd forint a korrupciós kockázat²⁴. Ezen kívül bejön a biztonsági kockázat is, ami abból adódik, hogy a kivitelező Roszatom olcsóbb, gyengébb anyagokat, szerkezeteket épít be, vagyis a biztonság rovására csökkenti a költségeket. A Roszatom történetében ilyesmi számos esetben előfordult.

²² Korábban vált ismertté Kaderják Péter kutatócsoportjának véleménye, amely szerint „realista forgatókönyv szerint nem érdemes megvalósítani a beruházást”.

²³ Nagy-Britanniában a francia EDF építi az atomerőművet, és a vele kötött szerződéshez adta jóváhagyását az EB, miszerint az állam 35 éven át 92,5 font/kwó díj mellett veszi át az áramot a cégtől, ami a mai piaci ár kb. duplája.

²⁴ Vizsgálatok szerint nyugaton a korrupciós kockázat 5 %, nálunk 10-15 %.

4. Az MVM Zrt október 15-i közgyűlésén döntés született arról, hogy a Paks II. Atomerőmű-fejlesztő Zrt-t (MVMP) 10,2 milliárd forintért a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő megveszi, és az irányítása Lázár János alá kerül. Az indoklás szerint erre az államközi hitel kezelése céljából került sor. De már a 2015-re előirányzott 28 milliárdos költségvetési keretet is Lázár János felügyeli. A szakmai munkát továbbra is az MVM adja. Valószínű a pénzek koncentrálásának igénye sodorta be ezt a projektet is a miniszterelnökség alá a Simicska Lajos elleni hadviselés újabb fordulójában. A centralizáció erősítésével – mint az minden korrupciókutatás kimutatta - növekszik a korrupciós kockázat; ez esetben ugyanis Lázáréknak önmagukat kellene ellenőrizniük.

5. Felgyorsították az szerződéskötéseket²⁵ – figyelmen kívül hagyva a már folyamatban lévő uniós vizsgálatokat, vagy/és komolyan véve Szijjártó Péter véleményét, amely szerint a projekt teljesen unió-konform, nincs vele semmi probléma -, és december 9-én aláírták azt a három szerződést a Roszatommal, amelyben a blokkok tervezéséről, megépítéséről, üzemeltetéséről, a fűtőanyagok be- és kiszállításáról, valamint a karbantartásról rendelkeznek. Nincs tudomásunk arról, hogy a szerződéseket ki írta alá magyar részről – elvileg Lázár Jánosnak kellett volna. Azt viszont megtudtuk, hogy mind a három szerződés titkos, üzleti okok miatt. Így nem tudhatja meg a közvélemény még azt sem, hogy mennyibe kerül a blokkok megépítése, és azt sem, hogy kinek milyen feladata lesz, mekkora terhet kell a magyar államnak viselnie, milyen kiegészítő beruházásokat kell az új erőművekhez kapcsolni.²⁶ Annak ellenére, hogy Aszódi Attila, kormánybiztos előzőleg azt nyilatkozta, olyan szerződéseket készítenek elő, amelyekből ki lehet majd lépni, ha netán uniós kényszerből ez előállna, a tényleges megállapodásban az szerepel, hogy Mo. felmondhatja a szerződést, de annak minden következménye bennünket terhel. (A szerződések aláírása előtt minden további nélkül kiléphetünk volna a projektből.)

Ennek ellentmond az a Lázár János által tett nyilatkozat, miszerint „a hitelszerződéssel nem kötöttük meg a kezünket, az bármikor kicserélhető”.... „öt éven belül ezt a hitelt ki tudjuk váltani egy még kedvezőbb, akár piacira”./Figyelő: 2014. 51-52. sz. Háborúra felkészülni/ Ezt a bejelentést egyelőre nem tudjuk értelmezni, mert a megkötött hitel-megállapodás úgy szólt, ha Mo. valami miatt felmondaná a szerződést, az orosz fél azonnal

²⁵ Részben mert a megépítésre szánt 11 év kevés (Aszódi Attila szerint), részint mert a kiesett Déli Áramlat helyén munkát kellett keresni a potenciális magyar szerződő feleknek.

²⁶ Aszódi Attila kormánybiztos azt nyilatkozta korábban, hogy nem kell sem új hűtőtorony, sem duzzasztómű, a meglévő Duna-csatorna mélyítésével megoldható a megnövekedett hűtővízigény. Ezzel ellentétes álláspontot képvisel az MTA Atomenergia-kutató Intézete.

esedékessé teszi a teljes tartozás visszafizetését. Továbbá, mert eddig azt sulykolták, hogy ennél jobb feltételekkel nem tudunk volna finanszírozási forráshoz jutni, és azért kellett az orosz ajánlatot elfogadni, mert csak ők vállalták a hitelnyújtást (ez sem volt igaz). Lehetséges, hogy arról van szó, az orosz kormány megromlott gazdasági pozíciója miatt nem tudja vállalni Paks 2 hitelből történő finanszírozását – mert nem tud hozzá forrást szerezni a nemzetközi piacokon, vagy csak olyan áron, ami nem fér bele a megkötött hitel-megállapodás paramétereibe. Mo. viszont – ma még úgy látszik – hozzá tudna férni ezekhez a forrásokhoz, így változna a finanszírozási konstrukció.

6. December 16-án nem kevésbé talányos véleményt fogalmazott meg a Parlamentben Lázár János: „a magyar kormány nemzetközi menedzserirodákhoz fordul a paksi erőmű irányítása ügyében... mert átláthatóbbá akarja tenni a működést, szerződéseket akar felülvizsgálni és a működési költségeket akarja csökkenteni.” Fejvadászokkal keresnek új vezérkart Paksra, mert „a rendelkezésre állás hatékonysága elmarad a várttól” (eddig ennek az ellenkezőjével dicsekedtek). Vagyis „nyugati menedzserekre fogjuk bízni – lehetőség szerint többségben – a paksi atomerőmű jelen pillanatban működő részének üzemeltetését” – nyilatkozta a miniszterelnökséget vezető miniszter. A döntés hátterét mindenki csak találgatja:

- gesztus az EU felé, átláthatósági pótlék (francia, német szakemberek bevonása),
- gesztus az orosz szakembereknek (oroszok beemelése a vezérkarba),
- a kormány 800 fő elbocsátását kérte a cégtől, de a vezérkar megtagadta azt,
- már megint a Simicska-Orbán háborúnak vagyunk tanúi
- kicsinyes bosszú, amiért az önkormányzati választásokon nyertes Süli János (vezérigazgató Pakson 2009-2010-ben) megalázó vereséget mért a Fidesz jelöltjére (Kozmann Györgyre).

Perger András, energia-szakértő szerint lehetséges, hogy a kormány, ha a „hatékonyságot” akarja javítani Pakson, akkor az – mint a 2003. évi baleset kapcsán láttuk – a biztonság rovására megy.

7. Decemberben a parlament elé került az atomtörvény módosítása, amely Paks 2 építésének megkönnyítését tenné lehetővé (és a korrupció kiszélesítését is egyben). Főbb javaslatai a következők:

- az összes szerződést kivonják a közbeszerzési kötelezettség hatálya alól,²⁷

²⁷ Lázár János 2014 januárjában azt nyilatkozta, hogy a Roszatom majd közbeszerzési pályázatokat fog kiírni.

- az összes szerződést előkészítő dokumentumot 15 évig titkosítják – nemzetbiztonsági okokra hivatkozva,
- megkönnyítik a hitel más célra való felhasználását,
- az atomhulladék-tárolók hatásterületét 100 méterre korlátozzák (így Pécs nem szólhat bele a bodai építésébe),
- a tervezésben kamarai tagság nélkül is részt lehet venni (ez az orosz tervezők beengedését jelenti),
- az engedélyezések párhuzamosan is folyhatnak, és a munkálatokat az engedélyek megléte nélkül is meg lehet kezdeni.

Az LMP kikérte Péterfalvi Attila véleményét a törvénytervezetről (a kormány nem!), aki szerint az alaptörvény-ellenes, sérti az információszabadságot és beleütközik az Aarhausi Egyezménybe, amely a környezeti adatok nyilvánosságáról rendelkezik. A törvény változatlan elfogadása esetén megesis velünk az, hogy Mo. egyik legnagyobb beruházásáról, amely végső soron az állampolgárok pénzéből készül, az állampolgárok nem szerezhetnek tudomást.

Az Energiaklub a Greenpeace-szel közös beadványt készít az eljárás felülvizsgálatára a környezeti információk nyilvánosságáról szóló aarhusi egyezmény ún. jogkövetési bizottságának.

3.2. A Déli Áramlat

Magyarország 2008-ban csatlakozott a Gazprom által építendő Déli Áramlat projekthez. Gyurcsány Ferenc és Vlagyimir Putyin 2009. március 10-én írt alá megállapodást az országon áthaladó szakaszt megépítő közös vállalat megalapításáról. Akkor Orbán Viktor ezt a nemzet elárulásának minősítette, az oroszokat megbízhatatlan partnernek nevezte és hangsúlyozta, hogy „a magyar kormány puccsot hajt végre a magyar parlament ellen, a saját népe ellen”. Az eredeti terv szerint a Fekete tenger alatti vezetékét Európában először Bulgária fogadja, majd Szerbián, Magyarországon Szlovénián keresztül halad Tarvisio végállomásig. A cél Ukrajna megkerülése volt a 2400 km-es vezetékkel, amelyet eredetileg 30 milliárd dollárra becsültek. Magyarországon Hercegszántó és Tornyiszentmiklós között épült volna meg a 229 km-es szakasz, 280 milliárd forintért. Ezt az MVM-nek kellett volna finanszíroznia (nem tudni miből, nemzetközi hitel kellene hozzá, de erre csak akkor nyílik kilátásunk, ha az unió engedélyezi a gázszállítást.) Az építkezés 2015-ben indult volna és 2017-ben már működött

volna, teljes kapacitással 2018-ban. Magyarországnak a tranzitdíjból és abból származott volna bevétele, hogy a gáztározókat lízingeli a Gazpromnak, valamint üzemelteti a gáztőzsdét.

A második Orbán-kormány megerősítette a szerződést 2013 végén is, amikor az EB bejelentette, hogy a vezeték megépítése uniós jogba ütközik, mert nem lehet azonos a gáz szállítója és a vezeték tulajdonosa, egyetlen szállító sem kötheti le a vezeték teljes hosszán az összes kapacitást. Egyidejűleg értesítették Oroszországot is, hogy járuljon hozzá az uniós országokkal kötött szerződések felmondásához. Putyin válasza határozott nem volt. Az orosz-ukrán konfliktus elmélyülésével Brüsszel egyre elfogadhatatlanabbnak tartotta a projektet.

Nem így a magyar kormány, amely Rogán Antal prezentálásával 2014 októberében olyan törvénnyel állt elő, amely szerint a Gazprom engedély nélkül is tárolhat gázt Magyarországon, és megengedte olyan cégnek is gázvezeték építését, amelynek nincs gázzállítási/forgalmazási engedélye. Az utóbbi is egyértelműen a Gazpromra vonatkozott; a kabinet a vezeték megépítését magyar hatáskörbe vonta, így akarta megkerülni az unió jóváhagyását (szabadságharc a keleti nyitás érdekében). Valószínű azzal számoltak, hogy a kész vezetéken majd Brüsszel kénytelen lesz engedélyezni a szállítást. Csak azt nem mérték fel, nem akarták, vagy nem tudták, hogy amíg Bulgáriában nem lép ki a vezeték a tenger alól, addig Magyarországon felesleges egyetlen kapavágást is tenni.

Bulgária – amely kezdetben szintén ellenállt az Eu szabályának – végül beadta a derekát, és nem járult hozzá a vezeték építésének megkezdéséhez. Bulgáriát Brüsszel nemcsak kötelezettségszegési eljárással fenyegette meg, hanem a támogatások elvonásával is. Ezek a szankciók bennünket sem kerülhettek volna el. Ennek ellenére 2014. november közepén Alekszej Miller, a Gazprom vezére és Balla János moszkvai nagykövetségünk tovább egyeztetett a projektről, amely 2018-tól már 63 md m³ gázt szállított volna (a bekerülési költségét akkor 40 md dollárra tették, ám decemberben már 50 milliárdról is olvastam). Időközben az olaszok kiléptek belőle, a végső állomás így Ausztriára helyeződött át. Magyarország – változatlanul – 2017-re készült volna el az építéssel.

Az oroszországi szankciókat is felemás módon elfogadó Orbán-kormányral szemben elmarasztaló vélemények fogalmazódtak meg, amit Orbán Viktor a Hanns-Seidel Alapítvány ülésén (november 6.) azzal vélt visszaverhetőnek, hogy mi nem „oroszbarát”, hanem „magyarbarát” politikát folytatunk. Érthetetlennek tartotta, hogy a Déli Áramlatban való részvételünket, és a Gazprom számára való vezetéképítés megkönnyítését Washington „Oroszországhoz való közeledésként értelmezi”. Mi másként lehetett volna? Különösen annak ismeretében is, hogy az MVM október közepi közgyűlésén is megerősítették az építést: a

nyomvonal mögött álló magyar-orosz vegyesvállalat²⁸ (Déli Áramlat Zrt) alaptőkéjét másodszor is megemelték: 5-5 milliárd forinttal az újratervezés szükségességére tekintettel.

Putyin 2014. december 1-én törökországi látogatásának egyik sajtótájékoztatóján bejelentette, hogy ha az unió ellenzi a Déli Áramlatot, akkor azt nem építik meg, pontosabban csak Törökországig ér el, Bulgária pedig kérjen kártérítést Brüsszeltől az elmaradt haszon miatt. Brüsszel válasza erre az volt, hogy készek elfogadni a tervet, ha garantálják az unió szabályainak betartását, Bulgáriának pedig nincs jogalapja semmit sem követelni.

A magyar kormány feltűnő nyugalommal vette tudomásul a döntést²⁹, noha azt súlyos diplomáciai sértésként is értékelhette volna³⁰ - különös tekintettel arra, hogy Orbán még akkor is szorgalmazta az ügyet – kiváltva Brüsszel és Washington rosszállását, amikor már az oroszok is meg voltak győződve arról, hogy ebből semmi sem lesz.³¹ Hangsúlyozták, hogy a Déli Áramlat törlésének nincs köze Paks 2-höz³², és a megoldás az azeri gáz lehet. Orbán kiemelte, hogy Mo érdeke az Ukrajnát elkerülő gázvezeték, amikor is az AGRI-ra gondolhatott. 2010 őszén írták alá az Azerbajdzsán, Grúzia, Románia, Magyarország gázvezeték megépítésének tervét, de az azerieknek nincs évi 5-8 md m³ gázuk a működtetéshez. Bár ha lenne, a Fekete tenger mellett két gázátalakító bázist is ki kellene építeni, Romániának pedig fel kellene újítania a teljes gázvezeték-rendszerét. Úgy, hogy az azeri gázban bízni több mint vicces.

Véleményünk szerint Putyin a Gazprom helyzete miatt dobta be a törölközőt, ez volt a legkönnyebb megoldás számukra, ráadásul a felelősséget Brüsszelre háríthatta. A Gazprom két komoly szerződést is kötött ugyanis Kínával, amelyhez a remélt kölcsönt (25 md dollárt) nem kapta meg, viszont a beomló olaj- és gázárpiac miatt forrásai elapadóban voltak, miközben az olcsóbb kitermelésű nyugat-szibériai mezők kimerülőben vannak, az új gázmezők feltárása pedig rendkívül költséges. A tőkepiaci forrásszerzés esélyei szinte teljesen eldugultak. Ám Moszkvának a keleti nyitás fontosabb volt, mint a nyugati terjeszkedés, az unióval való vita pedig egyre terhesebbé vált számára. Azt nem tudjuk megítélni, mennyire vegyük komolyan Moszkvának azt a fenyegetését, hogy a Törökországig elkészült vezeték után leállítja az Ukrajnán keresztül folyó szállításokat, mert egyébként is fel kellene újítania ezeket a vezetéseket, de erre nincs érkezése.

²⁸ 50 % Gazprom, 50 % MVM Zrt.

²⁹ Bár továbbra is ellentmondó információk szólnak a tárgyalások folytatásáról, illetve végleges lezárásáról.

³⁰ Putyin Orbánnal csak napokkal később beszélt róla telefonon.

³¹ Mint lehetséges opciót novemberben Schöplín György fideszes uniós képviselő is megemlítette.

³² Szijjártó elengedte azt a megjegyzést is, hogy Paks 2 semmiképp sem fog megműsülni, ha az oroszokkal nem megy, akkor majd másokkal tárgyalnak (elsősorban a franciákkal).

2015 elején megfogalmazódott olyan vélemény is, hogy „hatalmas blöffnek indult Vlagyimir Putyin részéről a Déli Áramlat lefújása” (Figyelő, 2015. 1-2.sz. 22.o.), és a Törökország felé való fordulat. Putyin bejelentése előtt erről még a török energiaminiszter sem tudott. Erősíti a feltételezést, hogy Bulgária december közepén bejelentette: záros határidőn belül megadja a tenger alatti építéshez szükséges engedélyeket.

A Déli Áramlat projekt lemondásával két magyar cég került közvetlenül nehéz helyzetbe. Egyrészt a Déli Áramlat Zrt, az orosz-magyar vegyesvállalat, másrészt az az OT Industries Zrt, amelynek a vegyesvállalat magyar tulajdonosa, az MVM Zrt odaígérte³³ a magyar szakasz megépítését. Az OT Industries a korábbi Olajterv-csoportból alakult, amelyben 2014 elején több tízmilliárd forinttal átvette a vezetést a strómannak tartott Polony István a régi motorostól, Pap Gézától. Nem tartjuk kizártnak, hogy a háborúskodás az Orbán-Simicska közti viszályból fakad, annak egyik lépcsőfoka, hiszen köztudott, hogy az MVM Simicska érdekeltségébe tartozott, és így nyilván annak leánycége is. A Gazprom meg azért háboroghatott, mert Putyinon keresztül Orbánhoz van bekötve. Polonyi nem rejtette véka alá, hogy a céget a Déli Áramlatból és Paks 2-ből kívánja felvirágoztatni. Az első projekt elvérést Orbán ezért is vehette nyugodtan tudomásul. A felgyorsított paksi szerződéskötési aktusok a történetek ismeretében érthetők, s nem kizárt, hogy arra Aszódi Attilán keresztül Simicska Lajos gyakorolt nyomást. Még gyakorolhatott. Mindez azonban találgatás.

3.3. Egyéb energiapolitikai kérdések

Az ukrán gázcsap elzárására szeptember 25-én este került sor arra hivatkozva, hogy most nekünk van szükségünk a gázra, mert az Gazprom mérsékelte a napi szállításait. Az adatok azonban ezt nem igazolták vissza. Sokkal inkább hihető volt az a feltételezés, hogy már megint egy Gazprommal való egyezkedésnek láttuk az Ukrajnát sújtó következményeit. A Gazprom vezére Alekszej Miller néhány nappal korábban tárgyalt Orbán Viktorral, s az oroszbarát megállapodásra ekkor kerülhetett sor. A MOL FGSZ szállítója – nem melleleg – a kormány tudtával közölte ukrán partnerével a szállítások leállítását.³⁴

December végén az FGSZ bejelentette, hogy újraindítják a gázszállításokat Ukrajna felé, holott csak a csapot nyitották ki, a nyilvántartás szerint egy csepp gáz sem került ki azóta Ukrajnába. Az ukrán fél ugyanis elégséges energiát kap Szlovákiától és Lengyelországtól, akik stabilan szállítanak, másrészt a megkötött szerződés alapján már a Gazpromtól is szállít

³³ A Gazprom állítólag örjögött, amikor ezt a döntést lenyomták a torkán.

³⁴ A nyugati beszerzést 2013-tól biztosították Ukrajnának.

(Oroszországból). A magyar árat az ukrán fél nem tartja versenyképesnek az azóta bekövetkezett olajáresés miatt, és feltételül kérik, hogy a magyar fél törölje a szerződésből, hogy bármikor jogszerűen elzárhatják a csapot.

A 35 milliárd forintos ráfordítással elkészült *magyar-szlovák gázvezeték*³⁵ 2014. április 6-án avatta fel Szadán Orbán Viktor és Robert Fico. Gáz azonban azóta sem érkezik ezen vezetéken, ami több mint féléves csúszást jelent a tervek szerint, minthogy – a korábbi várakozásokkal ellentétben – 2015. január 1-jén indult volna meg a szállítás. Ha jól értjük, az üzemeltető személye körül folynak a viták (és ez a próbaüzemeltetésre is vonatkozik). A vezeték a MOL FGSZ cége tervezte és fejlesztette ki, amely a legtöbb magyarországi vezeték is működteti. Brüsszel is ezt a céget tartaná megfelelő üzemeltetőnek, de az Orbán-kormány merőben másként vélekedik. Szerinte a Gáz Tranzit cégnek kellene megkapnia az üzemeltetési jogosultságot, amivel Brüsszel azért nem ért egyet, mert – mint a Déli Áramlat esetében is – azon a véleményen van, hogy nem lehet azonos személy a gáz forgalmazója és szállítója. A Gáz Tranzit céget eredetileg az MVM és az MFB hozta létre és tulajdonolta 50-50 százalékos arányban. Orbán válasza Brüsszel kérésére az volt, hogy a cégbe 50 százalékos arányban bevásároltatta a Magyar Nemzeti Vagyonkezelőt (25-25 százalékot kapott az eredeti tulajdonosoktól) „állami érdekre” való hivatkozással. A versenyhelyzet véleményünk szerint ezzel semmit sem változott.

2014 elején eladóvá vált a *Szlovák Villamos Művek részvénytársaság 66 százaléka*, amelyet az olasz Enol vállalkozás tulajdonolt.³⁶ Vételi ajánlatot jelentett be rá magyar részről a MOL tulajdonlású Slovnaft és az MVM – 50-50 százalékos bejelentkezéssel. A vételárát 2-4 milliárd euróra becsülik. A MOL-nak van erre pénze, az MVM-nek azonban nincs. A francia (GDF Suez), a kínai és a szlovák-cseh vállalkozókkal szemben a magyar érdekeltségeknek esélyt adnak arra való hivatkozással, hogy a Slovnaft vezetője, a milliárdos Világi Oszkár jó kapcsolatokat ápol szlovák vezető politikusokkal. A részvénytársaság megszerzése esetén rövid távon bizonyára jövedelmeket lehetne szerezni belőle, hosszabb távon azonban szembesülni kellene a mohi atomerőmű 3-4 éves csúszású, 5 milliárd euróra duzzadó (1,8 milliárdról) felújításával, bővítésével. Továbbá elesne Magyarország követelése a bósi erőmű 100 milliárd forintra taksált hitelének törlesztésétől és a szigetközi környezeti

³⁵ A felvidéki Felsőzellőtől Vecsésig tart a 111 km-es vezeték.

³⁶ Az Enol 2006-ban szerezte meg ezt tulajdoni hányadot 840 millió euróért, és most 9 milliárd euróra duzzadt adóssága miatt akart megszabadulni ettől az üzletrésztől (is).

károsodást is nekünk kellene helyrehoznunk. A cseh állami pályázó éppen a mohi erőmű hatalmas anyagi kockázatára hivatkozva állt el korábbi ajánlatától. Nekünk azonban megérné – ezek szerint – vagy ez lenne a biztosíték arra, ha Paks 2 az orosz fél anyagi helyzete miatt megghiúsulna. A pályázat eredményének kihirdetésére előreláthatóan 2015 közepén kerülhet sor.

Az *olajárak esése* 2014 második felében felgyorsult, ami mögött több okot is kereshetünk. Egyrészt tény, hogy a válság után a világgazdaság olajkereslete nem tért vissza a válság kitörése előtti szintre. Másrészt a kínálat felduzzadt, részben az USA palagáz-termelése, részben amiatt, mert Szaud-Arábia – feltételezhetően - megállapodott az Egyesült Államokkal a kitermelés magas szintjének megtartásában annak érdekében, hogy az ellenérdekű felek helyzete megnehezüljön (Oroszország, Irán, Venezuela). A fogyasztás és így a növekedés szempontjából a mérséklődő olajárszint kedvező, a költségvetéseket azonban kedvezőtlenül érinti. Becslések szerint hosszabb távon 70-90 dolláros hordónként árra lehet számítani, mert az ennél alacsonyabb árszint sértené az USA palagáz-termelését is.

4. Bank és pénzügyek

4.1. Devizahitelek és kivzetésük

A devizahitelek elszámolásával kapcsolatban két lényeges döntés született 2014 utolsó negyedévében:

1. Az Alkotmánybíróság – mint az politikai összetételéből következően előre várható volt – lesöpörte a Fővárosi Törvényszék bírói által készített beadványt, annak minden pontját elutasította. Nem találta tisztességtelen eljárásnak azt, hogy a perekre a feleknek alig volt felkészülési idejük, az elszámolási törvény visszamenőleges hatályú rendelkezését pedig nem tartotta alaptörvénybe ütközőnek. (Ez azt is jelenti, hogy a továbbiakban nyugodtan lehet életbe léptetni visszamenőleges hatályú rendelkezéseket, ami mindennél jobban aláássa a jogbiztonságot.) Az AB november 11-én meghozott döntésével eleget tett mind az igazságügy-miniszternek (tartalmilag), mind a Fidesz frakció kérésének (időbelileg).

2. A Nemzetgazdasági Minisztérium betérjesztette a devizahitelek forintosításáról szóló törvényt ugyancsak november hó folyamán. Eszerint minden lakáscélú és ingatlanalapú, szabadon felhasználható devizakölcsönt forintosítanak 2015 folyamán. Mégpedig az euróalapúakat 309, a svájci frank alapúakat 256, a jen alapúakat 2,1 forintos árfolyam figyelembe vételével. 2015. január 1-jével a törlesztő-részleteket már ezzel az árfolyammal

veszik figyelembe. A piaci árfolyam kihirdetése nagy csalódást és elégedetlenséget szült az adósok körében, akik Rogán Antal és Kósa Lajos korábbi kijelentései alapján ennél legalább 60 forinttal alacsonyabb árfolyammal kalkuláltak. (Megítélésünk szerint ez volt az egyetlen korrekt kormányzati döntés a devizaalapú adósság rendezésére hozott intézkedések közül.)

A forintosítás alól mentesülhetnek azok, akik ezt kérik, mert

- adósságuk 2015-ben lejár,

- bizonyítani tudják, hogy a törlesztő-részletnél lényegesen magasabb, rendszeres devizabevételük van, vagy forintjövedelmük legalább 90 százalékkal nagyobb, mint svájci frankhitelük törlesztőrészlete, illetve 75 százalékkal az euró-hitelbeli törlesztő-részletnél.

A forintosított hitel kamatánál irányadóként a 3 havi Bubort veszik figyelembe, amihez kamatfelárat kapcsolhatnak a bankok. Ez 2-5,5 százalék lehet lakáshitelnél, 2-7 százalék ingatlanalapú, szabad felhasználású devizahitelnél. A kamatfelárat azonban csak 3 év után lehet módosítani, illetve minél hosszabb ideig tart a törlesztés, annál ritkábban (3 év után a 3-9 év közötti kifutású kölcsönöknél, 4 év után a 9-16, és 5 év után a 16 év felettiéknél).

A forintosításon egyértelműen a Magyar Nemzeti Bank nyer, amely devizatartalékából 9 md eurót bocsát a hitelezők rendelkezésére, amin kb. 180 milliárd forintos nyereségre tesz szert.³⁷ Varga Mihály e nyereség költségvetésbe való befizetését kérte –, de a kérés pusztába kiáltott szó maradt. Mások ezt a legkedvezőtlenebb helyzetben lévő adósok megsegítésére javasolták fordítani, ám a javaslatot az MNB szóra sem méltatta.

A kormány módosította a bankok elszámolási határidejét is, valamelyest enyhített a korábbi szoros határidőkön: a bankok elszámolásait a devizahitelek 2015. március 1. április 30. között kapják kézhez, a forintbitelek 2015. augusztus 1. és szeptember 30 között. Ha az adósok ezt elfogadják, akkor lényegében a második félevtől csökken a fizetendő törlesztő-részlet (a jelenlegihez, de nem az eredetihez képest!) becsülhetően 25 százalékkal, illetve az adósságállomány – becsülhetően 20 százalékkal.

Ezzel a devizaalapú adósság rendezését a kormány lezártnak tekinti, s ezek után most már nyugodtan ronthatja a forint árfolyamát.

³⁷ Azzal számolva, hogy a tartalék vételi ára 285 forint volt eurónként. (Surányi György közlése)

4.2. A Magyar Nemzeti Bank unortodox döntései

Ezúttal csak a 2014. negyedik negyedévben meghozott döntéseket vesszük számba, a korábbiakról előző jelentéseinkben már számot adtunk.

4.2.1. Folytatódó befektetési politika

1. Az MNB decemberben 11,2 millió euróért (kb. 3,4 md forint) megvette a budai várban található Lónyai villát Bodnár Botond vállalkozótól. A villát Ybl Miklós tervezte, de a második világháborúban elpusztult. Az eredeti terveknek megfelelően Bognár Botond felépítette, de beruházása a válság miatt elakadt, és 2012-től kereste a megfelelő vevőt. Az MNB-ben meg is találta; a jegybank a Pallas Athéné Domus Animae (PADA) alapítványának működését ebben az épületben képzelel el, ahol oktatási és rendezvényközpontot alakítanak ki.

2. A PADA működését elősegítendő Matolcsy György 10 milliárd forinttal megtoldta az alapítvány tőkéjét, és egyben 2 milliárról 12 milliárdra emelte azt a keretet, amelyet az alapítvány a vagyonából felhasználhat.

3. Az MNB korábbi közlésével szemben, miszerint az alapítványok csak vagyonuk hozamából gazdálkodhatnak, újólág kiderült, hogy vagyonukból is felhasználhatnak 2 milliárd forintot.

4. Matolcsy augusztus végén azt is kijelentette, hogy az alapítványok tőkéje csak magyar állampapírban lehet, amihez az alapító okiratokat módosítani kellett.

5. Több alapítvány kuratóriumában cserélődtek a tagok – kideríthetetlen okokból –, ám az újonnan bekerültek is rendre mind kormány-közeliak voltak.

A jegybank becsülhetően ebben az évben 255 milliárd forintot bokázott el ingatlanokra, az általa létrehozott alapítványokra és egyéb célokra. Rendre mind olyanokra, amelyek jegybanki feladatként nem szerepelnek alapító okiratában. Mértékadó jogászok szerint ez felveti a hűtlen kezelés büntetének gyanúját, amit egy rendes országban a rendesen működő ügyészségnek már vizsgálnia kellene.

A jegybank említett költekezése abból a nyereségből származik, amit a forint árfolyamgyengüléséből realizál. Minthogy Matolcsy György kifejezetten azzal büszkélkedik, hogy elődeivel ellentétben elnöklete alatt az MNB nyereséges (holott a jegybank nem profitorientált intézmény), valószínűsíthető, hogy a nyereségesség megőrzése érdekében további forintgyengítésre játszik. A devizahitelek forintosításával erre megnő a mozgásteret is.

A megoldás Matolcsy szerint: a konszolidáció-központú gazdaságpolitikáról áttérni a növekedés-központú gazdaságpolitikára. Ennek első lépcsője a vállalatok adminisztrációs terheinek csökkentése. Mert az OECD vizsgálata szerint ennek 25 százalékos csökkentésével és a források átcsoportosításával néhány év alatt akár 7 százalékos növekedés elérhető lenne. Akkor ezzel helyben vagyunk, vagyis 2010-ben, amikor az egyik fő csapásirány ez lett volna, de – mint tapasztalhattuk – nem lett belőle semmi, sőt a különadókkal bonyolított adórendszerrel az adminisztrációs terhek még nőttek is. Arról nem is szólva, hogy az OECD tanulmány normál piacgazdasági viszonyok feltételezése mellett készülhetett, ami Magyarországon egyre kevésbé létezik.

A jegybankelnök másik bicskanyitogató megjegyzése az volt ezen a konferencián, hogy az államadósságot az alapkamat-csökkentésen kívül az uniós beruházási források után fizetett adókra kellene építeni. Hogy mit szólna ehhez az unió, és hogy reagálna rá a beruházási piac, az a hazai unortodoxia fő képviselőjét egyáltalán nem érdekli. (Forrás: Heti Válasz, 2014. nov. 6.)

4.3. Kereskedelmi banki ügyletek

(Széchenyi Bank) November közepén az MNB felügyeleti biztosokat rendelt ki a Töröcskei István által tulajdonolt, 2012-ben alapított Széchenyi Lizing Zrt-hez és a 2005-ben alapított, faktorálással foglalkozó Platinium Zrt-hez. Ezt megelőző héten ugyanez történt a Széchenyi Banknál is, amelyet 51 százalékban Töröcskei, 49 százalékban a magyar államot képviselő NGM tulajdonolt. A Banknál a vizsgálódások már az év eleje óta folytak³⁸, és arra az eredményre vezettek, hogy december 5-én az MNB visszavonta a bank működési engedélyét, és elrendelte a végelszámolást. A Széchenyi Bank piaci részesedése rendkívül kicsi, mindössze 1,4 százalékos, de esete nagyon tanulságos.

Feltételezhetően a bank kedvezőtlen helyzetének megoldására szállt be 2013-ban a magyar állam 3 milliárd forint tőkeemeléssel, amit még Matolcsy György készített elő a Nemzetgazdasági Minisztériumban, mint jóbarátnak, de a mentőcsomag kiadása már Varga Mihály nevéhez kapcsolódott. A bank olyan privilégiumokat is megkapott a kormánytól, mint a fogyasztóknak részére nyújtott autóvásárlási támogatások, illetve a letelepedési kötvények kezelése. Méretéhez képest nagyot szakított a Növekedési Hitelprogramból is, amelynek

³⁸ Vagyis nem sokkal azután, hogy az állam a bankban tőkeemeléssel beszállt. Ezt követően még arról is szó volt, hogy a Széchenyi bank lesz a strohman a Raiffeisen bank megvásárlásánál. Az osztrák bank mo-i lányát 1 euróért vette volna meg a bank, de a Raiffeisen tulajdonosai az utolsó percben visszaléptek. Mindkét akció arra utal, hogy alig egy évvel a szanalás megkezdése előtt még nagy fantáziát láttak a bankban a kormányzat részéről.

keretében például 1,1 milliárd forintos kölcsönt juttatott a kétes hitelképességű Pricz Gábor egyik cégének.

A bank csődbemenetelének okairól keveset hallhattunk, csak többnyire olyan általánosságokat, minthogy engedély nélküli tevékenységeket folytatott, rossz volt működésének a szabályozása. A részinformációkból inkább az a kép áll össze, hogy a megengedhetőnél nagyobb volt a baráti alapon történő hitelfolyósítás, s ezek a kölcsönök bedőltek, a bank fizetéseképtelenné vált. Pontosan az történt, mint az egykori szocialista bankrendszerben, ahol a szakmai döntéseket számos esetben politikai igényeknek való megfelelések mosták le. A bankot nem a devizahitelek, nem is a különadók, hanem a kvázi-korrupciónak vagy tán egészen annak mondható kölcsönnyújtások döntötték be.

Több ügyfelük is azt nyilatkozta, hogy lényegében az állami tulajdonlás miatt bíztak a bankban. Igen ám, de az állami képviselővel idővel kegyvesztetté lett (Matolcsy-Varga ellentét), és a döntőbíró, Orbán Viktor végül a jobbkeze mellett döntött. Lapértésülések szóltak arról is, hogy Vargák nem igen törődtek a bank ellenőrzésével, felelőségük vitathatatlan.

A banknak 1600 betétese volt, ők az Országos Betétbiztosítási Alaptól kapnak kártalanítást legfeljebb 30,7 millió forintig³⁹. A betétesek közt van a Járai Zsigmond alapította CIG Pannónia Első Magyar Általános Biztosító Zrt. is, amelynek 170 millió forintja ragadt benn a bankban.

Töröcskei István, mint az Államadósság Kezelő Központ vezetője a történetek után – a DK követelésére? – lemondott tisztségéről, de azt a felügyelő miniszter ez ideig még nem fogadta el.⁴⁰

(Magyar Külkereskedelmi Bank) A bank megvételéről, amelyre 2014-ben kötöttek szerződést, előző tanulmányunkban már írtunk. Most azért kell újra elővennünk, mert az év utolsó hónapjaiban olyan történések zajlottak és olyan információk kerültek nyilvánosságra, amelyek mindenképpen figyelmet érdemelnek.

Ismeretes, hogy a magyar kormány már régóta szemezett a bankkal, amelynek – mint másoknak is – a válság komoly károkat okozott a portfóliójában. 2014 elején a tulajdonos, a

³⁹ Ettől a szabályszerű eljárástól azonban a kormányzat 2014. decemberi döntése eltér, eszerint a kabinet vállalta a betétesek kártalanítását a 49 százalékos állami tulajdonrész erejéig. Erre 6 milliárd forintos kárenyhítési alapot hoztak létre a KIM közalkalmazottak bérkompenzációjára szolgáló forrásból. Vagyis megint közpénz szabálytalan felhasználása történik a jómódúak javára. Egyrészt a bank adóssai nyertek bebukott hiteleiken keresztül, most pedig a betétesek is megkapják a pénzüket, nekik egyébként pénzüik kimenekítésére rendelkezésre állt az is, hogy 24 órára (a végelszámolás bejelentése előtti napon) az MNB felfüggesztette a napi 5 millió forintos limit kifizetését, 30 milliót engedélyezett.

⁴⁰ Töröcskei kétségtelenül kegyvesztett lett, ő is Simicska Lajos baráti köréhez tartozott, a bank csődbemenetelért Matolcsy Györgyöt és Spéder Zoltánt okolta.

Bayerische Landesbank (BLB) is úgy gondolta, hogy rendet kellene rakni, és el kezdte szétválasztani a bank jó és rossz részét. Mint kiderült, a rossz portfólió alapján mintegy 6-800 millió eurót kellett volna veszteségként leírni, amitől feltételezhetően megijedtek, és inkább gyorsan eladásra kínálták a bankot. A titokszobát márciusban nyitották meg, ahol is az OTP mellett megjelent az MNB is, ami meglehetősen furcsa volt, hiszen kétszintű bankrendszerben a jegybank nem vásárol kereskedelmi bankot. Az OTP – nem kevésbé a vezetésében lévő egykori MKB vezér, Erdei Tamás értékelésével – arra a következtetésre jutott, hogy kb. 1 milliárd euró ellenében átvinné a bankot, mármint, ha ennyit kapna még a bank mellé. Az OTP-t azonban az MNB sürgősen kizárta a lehetséges vevői körből.

A magyar államnak azonban a jegybank vételi lehetőséget biztosított, aki élt is ezzel, és 55 millió euróért megvásárolta a bankot. A vételkor nagy sikerként könyvelték el – magyar részről -, hogy a BLB még egy 270 millió eurós tőkeemeléssel is megtoldotta a bankot, vagyis nemhogy pénzbe került nekünk az ügylet, hanem a vételár negatív tartományba került. Az átvilágító cég is úgy nyilatkozott, hogy az értékelési árnál olcsóbban jutottunk hozzá Mo. negyedik legnagyobb kereskedelmi bankjához⁴¹. S ezzel, mint az elemzők jelezték, megvalósult Orbán 2010-ben ismertté vált vágya: 50 százalék közelébe került a hazai tulajdon a bankszektorban. (Igaz, Seszták Miklós ekkor már 70 százalékos magyar tulajdont tartott kívánatosnak.)

Igazán azonban a németek örülhettek, hiszen megszabadultak attól a banktól, amelyben legalább még 500 millió eurót be kellett volna tenniük, nem beszélve a banki elszámoltatási törvényből következő 2015-ben esedékes veszteségekről. Markus Söder, bajor tartományi pénzügyminiszter pezsgőt is bontott a minimum fél milliárd eurós nyereség (elmaradt veszteség) örömeire.

A bank tulajdonosa a vételi akciót bonyolító Nemzeti Fejlesztési Minisztérium lett, és szeptember végén fel is állították az új tulajdonos szája íze szerinti vezérkart, főként a minisztérium alkalmazottaiból. De az elnök-vezérigazgató és a helyettese maradt. Alig két hét múlva azonban a bank tulajdonosi jogainak gyakorlása a Miniszterelnökséghez került. Hogy miért, az nem teljesen világos. Állítólag Seszták miniszter nem tudott mit kezdeni az ölébe hullt bankkal, a bankban sem tudták merre induljanak el, valószínű, mert érezték a most már magyar térfélen folyó pozícióharcot. Az akkori információk szerint a bank a MEH-en belül Németh Lászlónéhoz került, és az volt a terv, hogy egy nagy integrált pénzügyi szolgáltatót

⁴¹ A vétellel közvetve a bank lányintézményei is magyar tulajdonba kerültek: MKB Általános Biztosító Zrt, MKB Életbiztosító Zrt, MKB Pénzügyi Zrt., MKB Euroleasing Pénzügyi Zrt., MKB Euroleasing Autóhitel Zrt., Ewter-Immo Zrt.

alakítanak majd ki a már itt lévő takarékbankokkal, Magyar Postával, FHB-val együttesen. Ez a nagy nemzeti pénzügyi szolgáltató – volt a terv – majd jó konkurens lesz a külföldi bankoknak, sőt az OTP-nek is. Lehet, hogy ez volt Simicska terve. Nem tudjuk.

Mindenesetre 2015. január elején megtudtuk a Figyelő összeállításából⁴², hogy nem sokkal Lázár János belépése után Matolcsy György levelet írt a miniszternek, amelyben felhívta a figyelmet a bank rossz helyzetére, és arra, hogy 75-200 milliárd forintos tőkeemelésre lenne szükség, mert a bank napi 4-500 millió forint veszteséget termel. Mivel ez megdobta volna az államadósságot (a vételárként kifizetett 17 milliárd forintnál ez a veszély nem állt fönn), úgy döntöttek, hogy az MNB áll be a bank mögé, ő veszi át a tulajdonosi jogok gyakorlását. Erről Orbán-Matolcsy közös sajtótájékoztatóján informálták a piacokat december 18-án. Hogy ez milyen alapon történhet meg, arról senkinek nem volt tudomása. Míg nem másnap meg nem jelent a hír, hogy az átvételre a 2014 nyarán elfogadott szanalási törvény ad lehetőséget az MNB-nek, aminek a pontosított változatát december 19-én hozták nyilvánosságra, azon napon, amikor a jegybank által kijelölt négy szanalási biztos már át is vette a bank felett az irányítást. (Ezeket a jogi csúszásokat és csúsztatásokat azonban soha senki nem fogja a NER-ben számon kérni.)

Az MNB birtokba kerülésével nem történt más, mint egy magas tőke-megfelelési mutatóval (18%) rendelkező, fizetőképes banknak az önkényes átvétele arra való hivatkozással, hogy ha a csődeljárást nem kezdik meg, akkor a bank csődbe megy.⁴³ Orbán-Matolcsy és az elnökhelyettes, Balog Ádám is hangsúlyozta, hogy a bank tőkehelyzete rendezett, likviditása is rendben van, csak veszteséget termel, és ennek mielőbbi felszámolása érdekében lépett be az MNB, mert így gyorsan ki lehet iktatni a veszteségtermelést, végre lehet hajtani a szükséges átalakításokat.

Az igazság az, hogy ehhez nem kellett volna az MNB-nek, mint tulajdonosnak belépnie, a reorganizációt bárki végre tudta volna hajtani. A csődeljárást a bank csak annak alapján tudta lefedeztetni, hogy az uniós normájú csődszabályokat saját hatáskörében kiegészítette. Az uniós jog szerint ugyanis a csődeljárás egy bank esetében csak akkor indítható el, ha egyidejűleg fennállnak a következő kritériumok:

- az eljárást közérdek indokolja,
- másként már nem oldhatók meg a bank problémái,

⁴² Emiatt az MNB ismeretlen tettes ellen feljelentést tett, mármint hogy titkos információ került ki.

⁴³ Akárcsak a még megmaradt magán-nyugdíjpénztárak anektálásának indoklása: ha a tagok nem mennek vissza az állami ernyő alá – amivel biztosan és azonnal elveszítik magán-nyugdíjpénztárbeli nyugdíjjogosultságukat -, akkor elveszítik majd a magán-nyugdíjpénztári jogosultságukat – egyszer talán, ha tényleg csődbe mennek a pénztárak.

- a bank fizetéseképtelen, vagy várhatóan azzá válik.

Az MKB esetében jószereivel csak az első kritérium állt fenn, a másodikon átsiklottak, a harmadikat pedig úgy oldották meg, hogy annak tartalmát külön rendeletben bontották ki (ez jelent meg dec. 19-én, amikor a csődeljárás már el is indult); e szerint fizetéseképtelen a bank, ha

- bármely tőke-megfelelési mutatója az elvárt szint 25 százaléka alá csökken,
- ha ezek a mutatók 20 százalékkal elmaradnak, vagy egy éven belül valószínűsíthetően elmaradnak a törvényi minimumtól.

Az MNB azt jósolta, hogy egy éven belül fizetéseképtelenné válik a bank, és ezért kell megindítani a csődeljárást. Ám ez az értékelés azt a feltételezte, hogy a banknál egy éven keresztül nem történik semmi, senki nem csinál semmit, ami a valóságtól teljesen elrugaszkodott elképzelés.

A csődeljárás megindításánál csak két kérdés merül fel: ha ilyen rossz állapotban van a bank, miért kellett érte egyáltalán egyetlen fillért is adni. Erre kaptunk választ Lázár János decemberi interjújából⁴⁴, aki a jó német kapcsolatok ápolására hivatkozva elárulta, hogy ezt a „rosszul vezetett, szétlopott” bankot méltányosságból vettük meg a németektől. Arra nincs válasz, hogy e méltányosságért mit kértünk ellenértékként. (Ne feledjük, erre rímel, az E.ON gázcégeinek jóval az értékük feletti megvétele is.) A másik kérdés: mire ez a nagy sietség. Csak magánválaszunk van: minél előbb hozzájutni a vagyonelemekhez és aztán majd a kitisztított bankhoz. Matolcsy szerint egy-két év múlva privatizálható lesz a bank, Lázár ezt három évre tette az idézett interjújában, mert szerinte ennyi év kell ahhoz, hogy a magyar potenciális tulajdonosok anyagilag fel tudjanak nőni a bank megvételéhez (főleg úgy, hogy összevonják a Budapest Bankkal).

Ami az ügyletből kivehető, az nem más, minthogy vagyonok újraosztása feletti belső hatalmi harc zajlott le az elmúlt évben, és folytatódik idén is – a köz pénzéből, a közvagyon kárára és a Fidesz közeli oligarchák javára. S még egy nem elhanyagolható fejlemény: ugyanilyen indoklással (béljóslással) innen kezdve bármely bank megtámadható az MNB részéről, és kisajátítható.

(Budapest Bank) A Budapest Bank tulajdonosan a GE Capital már korábban döntött arról, hogy profiltisztítást hajt végre, fokozatosan leépíti pénzügyi üzletágát. A kirakatba kitett termékre ki más kapott volna rá, mint a dúsgazdag magyar kormány, amelynek szüksége van

⁴⁴ A Fidesz veteránjai megtámadtak minket. Figyelő 2014. 51-52.

erre a bankra is, mert csak nemzeti többségű bankrendszerrel védhető meg a függetlenségünk. Ezt a kormányfő jelentette ki november közepén.

Nem volt még példa arra, hogy az átvilágítás befejezése előtt már előszerződést kössenek, ám ez is megtörtént Magyarországon, unortodoxiában. A tartalmáról csak annyit tudunk, hogy a végleges megállapodást 2015. január 16-ig tető alá hozzák, és a bank magyar tulajdonba 2015 második felében kerül. Vevőként a Corvinus Nemzetközi Befektető Zrt-t jelölték ki, mert ez esetben kerülhető el az államadósság növekedése. A finanszírozás az MFB felől érkezik, a nevezett zrt. tulajdonosától.

A szakértők az ország kilencedik legnagyobb bankját, amely tartósan nyereséges – minden történés ellenére is a nagyon szigorú amerikai szabályok betartásának köszönhetően, amelynek következtében a bank nem tudta kihasználni teljesen a kapacitásait -, 70-100 milliárd forint értékűre (3-400 millió dollár) tartják. A Portfolió. hu szerint a 150 milliárd forintos saját tőkéjű cég 83-92 milliárd forintot ér. Kiszivárgott információk szerint a magyar tárgyalófél 150-175 milliárd forintos vételár sávban alkudozik. A GE meglebegtette, hogy ha nem kapja meg a kívánt árat a bankért, akkor magyarországi egyéb érdekeltségei leépítésére is rákényszerülhet (13 ezer főt foglalkoztat). Noha ez elég nehezen menne, az tény, hogy a tárgyalásokon nála van az erő, hiszen köztudott, a kormány – ostoba módon - számtalanszor kinyilvánította, hogy nagyon kell neki ez a jó bank. A megromlott amerikai-magyar viszony sem javítja a pozíciókat.

Többen valószínűsítik, hogy a BB-t majd összevonják az MKB-val, és akkor az már versenytársa lehetne az OTP-nek is. A BB vétele kapcsán viszont egyértelművé vált az a kormányzati szándék, hogy nem egyetlen nagy állami bankban gondolkodnak, hanem olyanban, amely a nemzeti tőke számára privatizálható néhány éven belül. Matolcsy és igazgatója, Nagy Márton szerint néhány éven belül már csak öt külföldi tulajdonú bank lesz Magyarországon. Nem kétséges, hogy e program teljesüléséért mindent meg is fognak tenni.

(Erste Bank és Raiffeisen Bank) 2014 végén már egyik bank sem tagadta, hogy megbeszéléseket folytatnak a magyar kormánnyal. Lázár János interjújának tanúsága szerint: „ezeket a bankokat stratégiai szövetségeseknek tekintjük”. „Számítunk a jó osztrák szövetséges viszonyra.” ..”Azzal bízott meg a miniszterelnök úr, miután tárgyalt az Erste Bank vezetőjével, hogy tegyünk egy közös megegyezési javaslatot”. (Figyelő, 2014. 51-52.)

III. AZ ÉV VÉGI ÖSSZEGZŐK TOVÁBB GONDOLHATÓ TANULSÁGAI

Negyedszázada halmozódó tanulságaink egyike, hogy a napi- és hetilapok év végi, (karácsonyi/szilveszteri) jelentős mértékben megduzzadó terjedelmű kiadványaiban olvashatjuk a legjobb, legalaposabb éves összefoglalókat. Olyan jellegűeket, amelyeket már csak azért is érdemes eltenni, mert ezeket még sok év elteltével is forrás-értékű anyagként lehet használni. Nos, az idei év ebben a tekintetben – is – meglepetést okozott, mert a kiadványok döntő többségében feltűnő módon tartózkodtak a korábban természetesnek és megszokottnak tekintett átfogó elemzések megjelentetésétől. S amelyeket mégis elolvashattunk, azokban a legtöbb esetben nemcsak óvatos, hanem kifejezetten kérdező stílusú gondolatmeneteket formáltak meg. Tucatnyi ilyen zsánerű elemzés feldolgozása nyomán az az egyértelmű gyanúnk fogalmazódott meg, miszerint e hiányra nem feltétlenül a szerzők szellemi eltunyulása, netán elgyávulása lehet a legkézenfekvőbb magyarázat, hanem maga a helyzet lehet kellően ellentmondásos ahhoz, hogy 2014 utolsó napjaiban bármiről is elfogadhatóan bizonyosat lehessen állítani.

Ha másért nem, akkor azért, mert *egyszerre igaz és igazolható* az az állítás, miszerint 2014-ben kivételesen három választás is volt, s a Fidesz ezek mindegyikén meggyőző, vitathatatlanul nagy többséggel szerzett győzelmet. Továbbá az az állítás, miszerint a magyar társadalom nem lebecsülhető hányadának olyan gyorsan változtak meg a politikai érzelmei, bizalmi kötődései, hogy az év utolsó két és fél hónapjában egészen páratlan intenzitású és szélességű tiltakozási hullám vette kezdetét. S az év végére érve még senki nem gondolhatja magáról, hogy e két - első pillantásra is egymást kizáró - tendencia további alakulásáról biztos véleményt formálhat.

A magunk részéről jobbnak látjuk, ha ezt az óvatosságot elfogadjuk abban az értelemben, hogy az év végi összegzők legfontosabb tanulságait ezúttal megpróbáljuk nemcsak kérdések formájába önteni, hanem valamennyi esetben törekedni fogunk az adott jelenségek kétségtelenül nyitva lévő jellegzetességeinek kellően impresszív bemutatására is. A továbbiakban tehát – év végi összegzés gyanánt – kilenc olyan dilemma megfogalmazását lehet majd olvasni, amelyek mindegyikéről előre elmondható: az adott állításokban szereplő esélyek erősen hipotetikus volta. Nem is fogjuk ezek után mindezt minden egyes alkalommal külön-külön is leírni, elegendő talán mindennek az előzetes nyomatékosítása.

1. Első kérdés: mi lesz, ha marad a helyén Orbán Viktor és kormánya?

Ezt a kérdést lényegében valamennyi elemző/nyilatkozó/szakíró felteszi magának, főleg azért, mert az őszi tiltakozási hullám korántsem a politikai versenytárs bázisán fejlődött ki, hanem egy olyan képlékeny társadalmi indulatú csomósodás következtében, amelynek kompetenciája semmiképpen sem terjedhet ki a kormány tényleges leváltására. A további zavartalan kormányzati működés másik biztos feltételének tűnhet egyfajta külpolitikai konszolidáció, s főleg azért, mert nem lebecsülhető azoknak a száma, akik szerint az egész felfordulás nem más, mint az amerikai eredetű nyomásgyakorlás következménye. Következésképpen valamivel ügyesebb és körültekintőbb külpolitikai manőverezéssel ez a külső körülmény igen hamar semlegesíthető, s egyébként is – lesznek itt még a magyarokéhoz képest sokkal nagyobb horderejű gondok is. A kétharmadra való hivatkozás érdekes módon szinte teljesen elszivárgott a megismert és korábban úgyszólván kizárólagosan hangoztatott érvek sorából, mégis meg kell azt is említenünk, hogy előreláthatólag egészen 2018 nyaráig nem fog rászorulni az Orbán–kormány arra, hogy megmértesse magát.

Akárhogyan is forgatjuk a változékonyra fordult esélyek körét, indokoltnak tűnő hipotézis a változatlan karakterű kormányzati felállás feltételezése is. De ha megmarad, akkor mi lesz? Kis János szerint állandósuló belpolitikai válság lesz, s Tölgyessy valamivel bonyolultabb levezetésének következtetése lényegében ugyanez. Merthogy az Orbán-vezette kormányzati gyakorlat belső logikája eleve kizárja a konszolidálását. Alapvetően ugyanis a bűnbak-képzés/ellenségképzés az egyik működési előfeltétele, a másik pedig a jövedelmek/vagyonok szüntelen átcsoportosítása, ám ebben is elérkezett a belső korlátaihoz. A többi megszólaló hasonló módon azzal számol, hogy a változatlan kormányzati összetétel eleve garantálja a meglévő feszültségek további halmozódását, s érdekes módon még a megszólaló szűkebb uralkodó elit tagjai – Kövér, Lázár, Matolcsy - is ezt mondják, legfeljebb ők biztosak abban, hogy a kormány mindezeket sikeresen fogja majd intézni. Mert jönnek a tagadhatatlan sikerek, újból vezető ország leszünk, ellenfeleink lelepleződnek, a magyar emberek megmutatják stb...

A változatlan kormányzati gyakorlat további feltételezése a kulcsszereplők szemszögéből nem is kérdés, s ehhez az optimizmushoz jótékony adalék az eddig eltelt évek folyamatait páratlanul sikeresnek minősíteni. Nem kell talán mondani, hogy éppen ezen a ponton olvasható radikális eltérés a kormányzati képviselők, valamint kritikusaik között. Az utóbbiak ugyanis éppen attól tartanak, hogy az Orbán-kormány - elmúlt öt évének

tapasztalatai alapján – a múltban felgyülemlett mulasztások/kudarok/tévedések egyetlen jelentősebb szegmensében sem lesz képes jobb teljesítményre. Rohanunk a fokozódó, s mindinkább kiszámíthatatlanabb válság felé, s mindaz, ami az ősön történt, még csak bevezetője további rémes, rendszerátépítő fordulatoknak.

A Fidesz belső viszonyait ebben a negyedévben szokatlanul nagyszámú publicisztika, elemzés boncolgatta, ezek közül idegyűjtöttük a legtanulságosabbakat:

http://vs.hu/kozelet/osszes/a-konzervativ-die-welt-vezercikkben-zarna-ki-magyarorszagot-az-eu-bol-1023?utm_source=hrkrs&utm_medium=rss
<http://vastagbor.atlatszo.hu/2014/10/28/az-orban-paradoxon/>
http://hvg.hu/itthon/20141114_Orban_ideologusa_magyarazta_az_orbanizmus
http://hvg.hu/itthon/20141126_Ujabb_offenzivara_keszul_az_ujjaszervezet
http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141126_Egy_het_Fideszorszagban#7blfvi
http://hvg.hu/velemenynyuzsog/20141124_Kis_Janos_illiberalis_demokracia_nem#6eiyjk
<http://cink.hu/a-fidesz-vegnapjai-1669814280>
<http://444.hu/2014/12/11/fidesz-kozvelemenynyuzsog/>
<http://video.atlatszo.hu/2014/12/11/habony-ize-tanacsok-kivalo-szakember-igen/>
<http://444.hu/2014/12/11/habony-arpad-annvira-titkos-tanacsado-hogy-beszelni-sem-akarnak-rola-a-fidesz-vezetoi/>
<http://www.origo.hu/itthon/20141211-orbanekat-csak-egy-rendszervaltas-zavarhatja-el.html>
<http://www.hir24.hu/belfold/2014/12/11/orban-nagyon-suru-negy-evrol-beszelt/>
<http://www.atv.hu/belfold/20141218-haboru-a-fideszben-orban-ujabb-belso-frontot-nyitott/hirkereso>
<http://444.hu/2014/12/12/orban-kezdodik-a-higgadt-nyugodt-es-kiszamithato-kormanyzas-idoszaka/>
http://index.hu/belfold/2014/12/12/orban_vege_a_sompolygos_ravaszkodasnak/
http://index.hu/belfold/2014/12/12/orban_ez_a_magyarok_egyik_legvonzobb_tulajdonsaga/
http://www.miniszterelnok.hu/cikk/az_egyesult_allamok_fedotortenetnek_hasznalja_a_korrupciot
http://mandiner.blog.hu/2014/12/15/mindenki_nyugodjon_le_feljegyzesek_a_fidesz_botladozasai_melle
http://index.hu/mindekozben/poszt/2014/12/13/orban_szerint_minden_nagyon_szep_min_den_nagyon_jo_mindennel_meg_van_elegedve/
http://hvg.hu/itthon/20141218_torok_gabor_interju

2. Második kérdés: lesz-e a szomszédunkban még keményebb a háborús konfliktus?

Nem kétséges, hogy a mögöttünk hagyott év legnagyobb csapása számunkra az ukrán/orosz – konfliktus eszkalálódása volt, s ennek a további alakulása az év utolsó napjaiban még nagyon is nyitottnak tekinthető. Ebben az ügyben nem könnyű tisztán látni. Lázár János pl. meglepően nyíltan a háború további kiterjesztődésére számít, s éppen erre alapozva vizionálja a 'válságkormányzás' minél hamarabb történő beköszöntét. (Talán az olvasók között nem lehettünk egyedüliek, akik meglepődve tájékoztak arról, hogy „fel kell készülni rá, és meg

kell védenünk a magyarokat...” – merthogy: „több százezer magyar túszként él Ukrajnában”... .. „Mi nem tudunk Ukrajnának fegyvert szállítani” mert ezzel úgy avatkoznánk be a konfliktusba, hogy veszélyeztetnénk a honfitársainkat...”. A miniszteri interjú többszöri olvasás után sem lett számunkra világosabb, hogyan fogjuk megvédeni őket?)

Sz. Bíró Zoltán - nagyigényű áttekintésében - ma még többféle kifutási lehetőséget lát arra, hogyan alakulhat ez a háború. Egyik változat sem tűnik olyan jellegűnek, amely egy szomszédos országnak – mint amilyenek mi is vagyunk - megkönnyítené a jövőbeni helyzetét. S miután ez a helyzet már így is szokatlanul nagy teherrel a nemzetközi kapcsolatok egészére,” hosszan elhúzódó válságra számíthatunk...” Természetesen, mi sem lehetünk okosabbak a megidézett szerzőnél, annyit azonban mindenképpen megértettünk, hogy 2015 politikai feltételeinek alakulását a korábbiakhoz képest sokkal erőteljesebb, kiszámíthatatlanabb módon fogja megterhelni ez a háború. S ma még nehezen sejthető olyan kimenetele, amely számunkra kedvező következményekkel járna. Mindennek az ellenkezője sajnos sokkal inkább jelezhető. S talán nem magától értetődő, de e pontnál kell azt is jeleznünk, hogy a 2014-ben váratlanul felerősödött és számos konfliktus forrásává előlépett orosz-magyar viszony további sorsa is nagyban függ e háború kilátásainak alakulásától.

3. Harmadik kérdés: hogyan alakulnak a magyar-amerikai kapcsolatok?

Talán mondanunk sem kell, hogy az előző bekezdésekben előre jelzett talány erőteljesen befolyásolja azt a feszültségzónát, amely októbertől az év végéig eluralta a magyar kormányzat amerikai kapcsolatait. A szélesebb közvélemény csak az ún. NAV-botrány után kezdte komolyabban venni a diplomáciai érintkezések drámai, mondhatnánk hétről hétre történő romlását. Az év utolsó napjaiban nemcsak a már említett Lázár-interjú, s nemcsak a menetrendszerűen nyers tónusú Kövér-megnyilatkozások utaltak a napnál is világosabban arra, hogy a jelenlegi kormányzó elit retteg az amerikai nyomásgyakorlás nem kiszámítható, ám nagyon is valószínűsíthető következményeitől. Úgyszólván az egész kormányzati média pillanatok alatt vette át azt az ötvenes évekre emlékeztető szóhasználatot (s fedezte fel magának az amerikai imperialista beavatkozás számos, akkoriban jól ismert jelét), amelyre még a koreai háborús idők Szabad Nép-szerkesztősége is büszke lehetett volna. A konfliktus előzményeiről, részleteiről az előző pontok során már többször is megemlékeztünk. Jövőt firtató kérdéseink sorába is csak azért vesszük be ezt a tényezőt is, mert valamennyi igényes szerző/elemző tisztában van azzal, hogy 2015-ben USA-hoz fűződő viszonyunk semmiképpen sem maradhat azon a szinten, ahová december végén sikerült letornáznia. Egyes vélekedések

szerint a közelgő, februári Merkel-látogatás majd e tekintetben is fordulatot hozhat, mi viszont úgy véljük, hogy a hazai politikusok év végi túlreagálási kampánya következtében vajmi kevés remény marad a külső közvetítés gyors és eredményes mivoltára. Nem szeretik, ha felemlégetik, de mégsem indokolatlan arra emlékeztetni, hogy nemcsak egyenlőtlen, alapvetően különböző súlycsoportba tartozó felek vitájáról van szó, hanem arról is, hogy a magyar félnek roppantul korlátozottak az igénybe vehető eszközei. Ezért e konfliktus további alakulása sokkal inkább múlik az amerikai oldal szándékain, valamint az amerikai/orsz-kapcsolatok jövőjén, semmint a magyar politikusok halálmegevető bátorságán.

4. Negyedik kérdés: hogyan alakulnak a hazai gazdasági folyamatok?

Nem mintha ezt a negyedik metszetet el lehetne választani az előző három talánytól, de azért érdemes relatíve elkülöníteni, mert a prognózisok terén megint csak hatalmas szóródásokat érzékelhetünk. Az elemzői kör, a nemzetközi hitelminősítők, s nem utolsósorban a nemzetközi befektetői környezet nem annyira optimista a magyar makrogazdasági folyamatok alakulást illetően, mint amennyire a kormányzati várakozások. Tegyük fel, hogy az imént vázolt, szorosán külpolitikai jellegű környezeti tényezők nem képeznének majd számot tevő akadályokat, akkor még ebben az esetben is szembe kellene nézni az egyszeri/kedvező 2014. évi hatások várható elpárologásával. Lázár János – már többször megidézt – év végi interjújában úgy véli, hogy kézzelfogható közelségbe kerültünk régió belüli vezető szerepünk minél előbbi visszaszerzéséhez, s nem kevésbé optimista a kormányfőtől kezdve Matolcsyn át, a Varga Mihályig terjedő íven keresztül valamennyi vezető politikusunk. Állításaik hiteleként még jó ideig felhozható lesz az az érv, miszerint 2014 adatai valamennyi elemzői várakozáshoz képest jobban alakultak. Mi lesz valójában? Stagnálás? Megbízható és nemzetközileg is respektált növekedés? Netán a mindennél gyorsabb pénzügyi csőd fenyegető hatásaival kell majd a kormánynak megbirkóznia? Ha a szűkszavú előrejelzéseket böngésszük, akkor a fönti - egymástól hihetetlenül távol eső – jóslatok mindegyikére találhatunk kellően megindokolt magyarázatokat. Azt talán mondanunk sem kell, hogy az egyes variációknak különböző politikai következmény-relációkkal kellene társulniuk...

X -X -X - X—X—X

Az eddig felvázolt négy kérdéskört egymáshoz kapcsolta az a feltételezés, miszerint az Orbán-kormány töretlen összetételben, változatlan hatalmi feltételek mentén folytathatja tovább tevékenységét – egészen 2018-ig biztosan. A következő kérdések/dilemmák viszont

nem ebből a premisszából indulnak ki, hanem a változások kikerülhetetlenül bekövetkező mivoltából.

5. Ötödik kérdés: mi lesz a tüntetések jövője?

Az elemzők óvatosabbak, az újonnan jelentkezett mozgalmak megszólaló képviselői viszont sokkal optimistábbak. Az ellenzéki pártok még mindig zavarban vannak, s véleményeik a követő taktikától a lesajnáló értetlenkedésekig szóródnak. A kormányzati oldalon sem tudtak még mindig egyértelmű álláspontot kialakítani. A kormányfő egyszer azt mondja, hogy örül nekik, mert egykoron még ők vívták ki a demonstrációk szabad megtartásának a jogát. (Most hagyjuk egyelőre homályban azt, hogy mindez megfelelő és helytálló értelmezési keret vagy sem.) Más Fideszes politikusok pedig megengedik maguknak azt a gyermekmesét, hogy az egész hullám nem más, mint az amerikai követség által szervezett és finanszírozott illetéktelen beavatkozás. Nagy vonalakban ebben foglalhatóak össze az őszi/téli tüntetésekkel kapcsolatos legmarkánsabb álláspontok.

Ezek után az lenne a meglepetés, ha a jövőjüket illetően homogénebb várakozásokat találhatnánk. Ami mindenesetre közös elemnek tekinthető az az, hogy 2015-ben már semmiképpen sem lesz elegendő a felgyülemlett politikai indulatokat folyamatosan az utcán megjeleníteni. Tölgyessy megengedőbb és meghagyja a lehetőségét annak, hogy a sokszínű és sokágú akciózásokból kinőhet még akár a rendszerváltó politikai tábor újfajta modellje is. Kis János is úgy véli, hogy a NER rendszere eleve az utcára kényszerítette az elégedetlen, csalódott és kritikus vélemények vallóit, s az az igazi kérdés, hogy tovább tudnak-e fejlődni felismerhető és mások számára is vállalható politikai platformmá. Sebők Miklós - nem egyedülként – attól tart, hogy megismétlődik a 2012-es Nagy Októberi Felbuzdulás kudarca, és párt nélkül nem mennek majd semmire sem. Nem elég tiltakozni, hanem a hatalmat is akarni kell... Vágó Gábor viszont azt ígéri, hogy nagyon is tudatosan felkészültek a jövő következő lépéseire, és a következő tüntetési ciklusok során fokozatosan bemutatják az általuk elgondolt politikai jövő programjait is.

Nem kétséges, az év végi elemzések, előrejelzések nem kerülhették meg az Év nagy újdonságának, a folyamatos őszi tiltakozási hullámnak az értelmezését és jövőbeni esélyeinek latolgatását. Úgy látjuk, hogy a prognózisok meglepően ellentmondásos sokféleségének az egyik elsődleges oka az, hogy nagy a különbség azok között, akik a Múlt felől közelítenek a jelenséghez, valamint azok között, akik mindezt már egy lehetséges Jövő felől szemlélik. Az áthidaló megoldás kedvéért azonban újabb kérdéseket kell feltennünk.

6. Hatodik kérdés: mi lesz Orbán és rendszere után?

Pontosabban mi legyen? Ez a dilemma már 2012 őszén is megoldhatatlannak bizonyult a korabeli ellenzéki megmozdulások számára: van-e, kell-e, lehetséges-e visszatérni a 2010 előtti állapotokhoz? Avagy programként kellene felvállalni a rendszerváltás EGÉSZÉNEK (értsd: a huszonöt évnek) a teljes revízióját? E sorok íróinak az a benyomása, hogy *az elmúlt negyedév demonstrációinak hangulata, világa, szubkulturális szövedéke ma már ezt, mint alapkérdést félretenné*. A dinamika mindinkább az újfajta rendszerváltás igénylése/követelése irányába hat, s ahogyan teltek a hetek/hónapok úgy került mindinkább előtérbe ennek az Új Rendszernek a mibenléte, kritériumainak a keresgélése. Az év záró elemzései közül ezt nemcsak észrevették és elfogadták, de már azzal is kísérleteztek, hogy e törekvésekhez érdemi adalékokkal is szolgáljanak. Ilyen jellegű elemzésnek gondoljuk Tölgyessy nagylélegzetű esszéje második részének mondanivalóját, valamint Vásárhelyi Mária karácsonyi Ésszéjének lényegi üzeneteit is. Nem szeretnénk szemlecikként elveszni a részletekben, ezért a továbbiakban két olyan vonatkozást emelnénk csupán ki, amelyekről –feltételezéseink szerint - a későbbiekben még sokat fogunk hallani.

7. Hetedik kérdés: elég-e megbuktatni az Orbán-kormányt?

Fura módon cseng egybe ezen a ponton Kis János és Tölgyessy Péter mondandója. Kis szerint a száz éve meghonosodott és károsan rögzült jobb- és baloldali táborszerveződések kölcsönös kizorítósdíjának kellene véget vetni, s mind a két oldalnak meg kellene tanulnia végre történelmi realitásként elfogadni egymást. Mert a permanens szembenállás tette tönkre a Harmadik Köztársaság esélyeit is. Tölgyessy szerint meg a „megosztó blokkpolitikának kell véget vetni” és az eddigieknél sokkal szélesebb társadalmi bázison kellene valóságos felzárkózási programmal előállni, és ezt alulról építkezve elfogadtatni. Vásárhelyi Mária pedig kerek-perec kimondja, hogy az Orbán-kormány esetleges megbuktatása az égvilágon semmit sem oldana meg, ha nem társul hozzá Magyarország talpra állításának olyan programja, ami legalább a legkiáltóbb hiányosságok korrekciójának a becsületes és nyílt számbavételén alapszik. Mert minden lényeges közérzeti/kulturális mutató szerint feltartóztathatatlanul lefelé tartunk, s ez nem feltétlenül csak az Orbán-kormány csődje, hanem ekkor lett mindennél nyilvánvalóbb negatív tendenciává.

8. Nyolcadik kérdés: s akkor mi is lenne a legelső lépés?

Ennek megválaszolása az új mozgalmak gyakorlatában szinte minden áldott napon előkerülő vitakérdés. Teoretikusabb és távolságot tartó nézőpontból pedig úgy hangzik a javaslat, hogy a 25 évnyi elitpolitizálás vészesen beszűkült politikai részvételi lehetőségeit látványosan és sokszorosán felülmúló, újfajta, nyitott és minél szélesebb körű politikai részvételre lesz/lenne szükség. S az az igazság, hogy az új mozgalmak, tüntetési kultúrák eddigi tapasztalatai úgyszintén ebbe az irányba mutatnak. Huszonöt évvel ezelőtt még technikailag is elképzelhetetlen lett volna százezrek véleményét úgyszólván napokon belül aggregát csoporttudattá átfordítani. Ma már az újabb korosztályok számára miként a mozgósítások, így a csoportakaratok-vélemények minden korábbinál szélesebb megalapozása összehasonlíthatatlanul hatékonyabb lehetőségekkel biztató részvételi mezőként valósítható meg.

P.S.

Bár nem tartozik szorosan a krónikánk által behatárolt negyedéves időszakhoz, mégis mintha az Economist 2015-ös nyitó számának Magyarországgal foglalkozó írása a lehető legtömörebb összegzése lenne mindannak, amit elemzésünkben számos szempontból igyekeztünk megvilágítani: „*Viktor goes to war*”- címmel közölnek egy rövid és velős áttekintést a jelenlegi helyzetünkről. Talán...így a legpontosabb: Ő menne már, de még a szűkebb bázisára nézve sem biztos, hogy ez lenne a helyzet. Vagy, ahogyan az írásuk utolsó mondata látja: „...*Such sentiments may play well with Fidesz's base, but they are unlikely to expand it.*” Economist, jan.3/2015.

Irodalom:

- Kis János- int. Nem maradhatnak meg az elutasítás gesztusánál. MnCS. dec. 18.
- Sebők Miklós: A nyers erő és a löporos hordó. MnCs. dec. 18.
- Váradi Balázs: Testvéri tankok. MnCs. dec. 18.
- Esterházy Péter: A vereség. HVG. dec. 20.
- Lázár János- int: A Fidesz veteránjai megtámadtak minket. Figyelő, dec. 18.
- Vágó Gábor: Nem lőttek el még minden patront: Figyelő, dec. 18.
- Matolesy György- int: pénzügyi támadás fenyeget. Heti Válasz. dec. 18.
- Sz. Bíró Zoltán: Távolodóban. Az orosz külpolitika fordulatai. ÉS, dec.19.
- Vásárhelyi Mária: Napok romjai. ÉS,. dec. 19
- További netes, év végi összegzések:

http://index.hu/belfold/2014/12/22/tolgyessy_peter_elemzes_elso_resz/

http://index.hu/belfold/2014/12/23/tolgyessy_peter_elemzes_masodik_resz/
http://republikon.blog.hu/2015/01/05/evertেকেles_a_2014-es_ev_5_tanulsaga
http://hvg.hu/gazdasag/20141231_nemzetkozi_gazdasag_2014
<http://tldr.444.hu/2014/12/30/kin-a-diadal-utan/>
<http://www.origo.hu/itthon/20141223-a-baloldal-sulyos-kudarcokkal-bucsuzik-2014-tol.html>
<http://www.origo.hu/gazdasag/20141222-besztof-2014-ezek-voltak-a-legfontosabb-sztorik-a-gazdasagban.html>
http://varanus.blog.hu/2014/12/31/orban_bigamiam_eye
<http://atlatszo.hu/2014/12/29/na-ki-kapta-a-legtobb-kozbeszerzeses-megbizast-2014-ben-is-szeretnenk-igy-haboruzni-orban-viktoral/>